

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

Postizanje pravde za žrtve trgovine ljudima:

Odgovor krivičnogpravnog
sistema Bosne i Hercegovine,
sa preporukama

Decembar, 2021. godine

Postizanje pravde za žrtve trgovine ljudima:

Odgovor krivičnogpravnog
sistema Bosne i Hercegovine,
sa preporukama

Izdaje:
Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
Misija u Bosni i Hercegovini
Fra Anđela Zvizdovića 1
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
www.osce.org/bih
© OSCE 2021

Naslovnu stranu i unutrašnje stranice je dizajnirao
DSO PRINT SERVICES Tuzla
Štampa: DSO PRINT SERVICES Tuzla

Štampano u Bosni i Hercegovini

Sva prava su pridržana. Sadržaj ove publikacije se može slobodno koristiti i umnožavati u obrazovne i druge neprofitne svrhe, s napomenom da svaka takva reprodukcija ima oznaku da je Misija OSCE-a u BiH izvor teksta.

ISBN 978-92-9234-040-7

Sadržaj

Sažetak.....	7
1. Uvod.....	9
1.1. Metodologija.....	11
1.2. Pravni okviri.....	13
1.2.1. Relevantni međunarodni standardi.....	13
1.2.2. Relevantni domaći pravni okvir.....	15
2. Prepreke efikasnom krivičnom gonjenju trgovine ljudima.....	16
2.1. Pravna kvalifikacija kriminalnog ponašanja.....	17
2.1.1. Propust da se na pravilan način krivično procesuiraju trgovina ljudima prije uvođenja zasebnih krivičnih djela trgovine ljudima u krivične zakone entitetâ i BDBiH.....	17
2.1.2. Propust da se na pravilan način krivično procesuiraju trgovina ljudima nakon uvođenja relevantnih odredbi u krivične zakone entitetâ i BDBiH.....	19
2.1.3. Posljedice pogrešne kvalifikacije krivičnog djela.....	20
2.2. Pravilno procesuiranje predmeta trgovine ljudima: najvažniji problemi.....	21
2.2.1. Efikasnost u procesuiranju predmeta.....	21
2.2.2. Propust da se efikasno istraže sve relevantne okolnosti predmeta.....	23
2.2.3. Propust da se krivično procesuiraju korisnici usluga koje pružaju žrtve.....	24
2.2.4. Propust da se krivično procesuiraju pravna lica.....	25
2.2.5. Propust da se oduzme imovinska korist stečena počinjenjem krivičnog djela.....	26
2.3. Koordinirano procesuiranje trgovine ljudima.....	27
3. Praksa izricanja kazni u predmetima trgovine ljudima.....	30
3.1. Prenaglašenost značaja olakšavajućih okolnosti.....	31
3.2. Izricanje sankcija na osnovu sporazuma o priznanju krivice.....	35
4. Položaj žrtve u krivičnom postupku.....	40
4.1. Pravo žrtve na dostojanstveno postupanje i zaštitu od maltretiranja i zastrašivanja.....	40
4.1.1. Pristup temeljen na traumi.....	42
4.1.2. Neprimjerene tehnike i pristupi vođenju razgovora.....	43
4.1.3. Propust da se zaštiti privatnost žrtve.....	44
4.1.4. Propust da se žrtve i svjedoci zaštite od osвете i zastrašivanja.....	45
4.2. Pravo žrtve na obeštećenje.....	46
5. Zaključci i preporuke.....	51
SPISAK PREDMETA ANALIZIRANIH ZA POTREBE OVOG IZVJEŠTAJA.....	54
Aneksi.....	71
ANEKS I: Međunarodna definicija trgovine ljudima.....	71
ANEKS II: Trgovina ljudima u Krivičnom zakonu BiH.....	72
ANEKS III: Trgovina ljudima u krivičnim zakonima entiteta i BDBiH.....	74
ANEKS IV: Trgovina ljudima u Krivičnom zakoniku RS iz 2017.....	78
ANEKS V: Procjena provedbe preporuka iz Izvještaja Misije iz 2009.....	80
SKRAĆENICE.....	83

Sažetak

Trgovci ljudima krše temeljna prava žrtava. U Bosni i Hercegovini (BiH) trgovina ljudima drastično se povećala sredinom i krajem devedesetih, kada su organizirani lanci trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije u zemlju doveli hiljade žena iz istočne Evrope. Tokom posljednje dvije decenije kontekst se promijenio i danas je tipična žrtva trgovine ljudima iz BiH, često mlađa od osamnaest godina, podvrgnuta seksualnoj i radnoj eksploataciji, prisilnom prosjačenju ili prisilnom vršenju krivičnih djela.

Ovaj se Izvještaj nadovezuje na prvi javni izvještaj Misije na ovu temu: *Trgovina ljudima i odgovor domaćeg krivičnog sistema: Kritički pregled zakona i prakse u Bosni i Hercegovini u svjetlu ključnih međunarodnih standarda*.¹ S obzirom na razvoj događaja nakon objavljivanja izvještaja iz 2009., Misija je utvrdila da je potrebna još jedna takva analiza, koja pokriva period između 2009. i 2020. godine.

U uvodu ovog Izvještaja objašnjena je metodologija korištena u njegovoj pripremi, te je dat i kratki pregled relevantnog međunarodnog i domaćeg pravnog okvira. U narednom dijelu iznose se određeni izazovi u vezi sa kvalifikacijom krivičnih djela povezanih sa trgovinom ljudima i analiziraju problematične prakse u krivičnom procesuiranju predmeta trgovine ljudima u BiH. U trećem dijelu Izvještaja provodi se kvantitativna i kvalitativna analiza krivičnih sankcija izrečenih licima osuđenim za trgovinu ljudima i srodna krivična djela. Na kraju, u četvrtom dijelu predstavljen je položaj žrtava trgovine ljudima u krivičnom postupku, s naglaskom na njihovo pravo da traže naknadu za pretrpljenu štetu.

Bosna i Hercegovina je usvojila niz mjera u svrhu ispunjavanja međunarodnih obaveza u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima, uključujući kriminalizaciju trgovine ljudima u sva četiri krivična zakona, uspostavljanje Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima radi koordinacije napora u provođenju zakona na cijelom teritoriju BiH, te usvajanje zakonâ i propisa kojima je cilj zaštita svjedoka u krivičnom postupku.

---

1 Vidjeti <https://www.osce.org/files/f/documents/5/7/110139.pdf>

Međutim, usprkos ovim naporima, u ovom Izvještaju identificirano je nekoliko gorućih problema u vezi sa krivičnom istragom i procesuiranjem djela povezanih sa trgovinom ljudima, uključujući i kvalifikaciju takvih krivičnih djela, što često rezultira krivičnim gonjenjem počinitelja za manje teška krivična djela. Druga pitanja koja izazivaju zabrinutost su propust da se predmeti pravovremeno procesuiraju i da se na efikasan način istraže sve okolnosti slučaja, da se oduzme imovinska korist pribavljena krivičnim djelom i da se procesuiraju pravna lica i korisnici usluga koje pružaju žrtve. Analiza kaznene politike u predmetima povezanim sa trgovinom ljudima otkriva da sankcije koje se izriču u ovim predmetima rijetko odražavaju težinu samih krivičnih djela. Osim blage kaznene politike, krivičnopravni sistem ima tendenciju da tretira žrtve samo kao izvor informacija, a ne kao lica čija su prava prekršena i koja imaju pravo na efikasnu pravnu zaštitu. U Izvještaju se nadalje upozorava da su u nekim predmetima predstavnici pravosudnih institucija prema žrtvama postupali na način koji je pridonio njihovoj ponovnoj traumatizaciji. Konačno, u Izvještaju se zaključuje da, usprkos mogućnosti ostvarivanja imovinskopravnog zahjeva u krivičnom postupku, čak i uspješno krivično gonjenje rijetko rezultira dosuđivanjem takvog zahjeva žrtvi.

Na kraju ovog Izvještaja daje se nekoliko konkretnih preporuka različitim ključnim akterima, s ciljem unapređenja odgovora pravosudnog sistema na trgovinu ljudima u BiH, uključujući i sljedeće:

- revizija krivičnog zakonodavstva na svim nivoima s ciljem jačanja položaja žrtava trgovine ljudima u krivičnim postupcima i smanjenja mogućnosti kvalifikovanja krivičnog djela trgovine ljudima kao manje teškog djela;
- postupanje prema žrtvama s potrebnim dostojanstvom i poštovanjem;
- unapređenje postojećih mehanizama za koordinaciju i konsultaciju, kako bi se osigurala primjena pristupa usmjerenog na žrtvu u svim fazama postupka u predmetima trgovine ljudima;
- razmatranje svih otežavajućih okolnosti prije ocjene olakšavajućih okolnosti u predmetima trgovine ljudima; i
- osnaživanje žrtava u smislu korištenja prava na ostvarivanje imovinskopravnog zahjeva za naknadu štete od počinitelja.

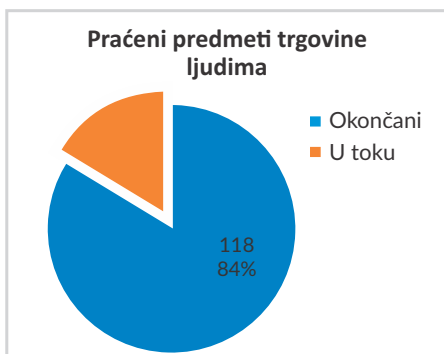
Namjera Misije je da Izvještajem i preporukama pomogne tužiocima i sudijama, kao i agencijama za provođenje zakona, zakonodavcima i kreatorima politikâ te ostalim relevantnim domaćim i međunarodnim akterima, u njihovim kontinuiranim naporima u borbi protiv trgovine ljudima u BiH.

1. Uvod

Ovo je drugi javni izvještaj Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini (Misija) koji se temelji na praćenju predmeta trgovine ljudima i srodnih krivičnih djela okončanih pred sudovima u Bosni i Hercegovini (BiH).

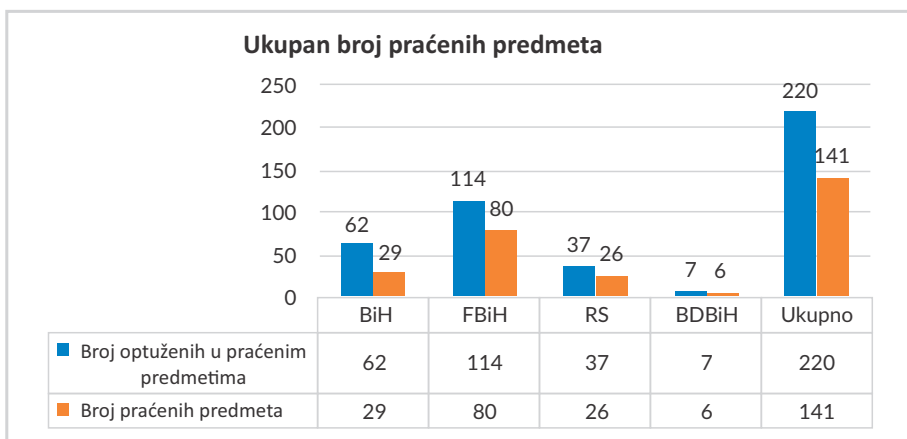
U periodu između januara 2009. i decembra 2020. godine, Misija je pratila 141 predmet koji je uključivao pravnu kvalifikaciju krivičnog djela trgovine ljudima u skladu sa važećim krivičnim zakonodavstvom u BiH,² ili u kojem su relevantne činjenice ukazivale na postojanje bitnih obilježja krivičnih djela trgovine ljudima (radnja, sredstvo/način i svrha/cilj eksploatacije kako je objašnjeno u nastavku Izvještaja), bez obzira na njihovu pravnu kvalifikaciju. Žrtve u praćenim predmetima bile su podvrgnute različitim oblicima eksploatacije, uključujući seksualnu eksploataciju, radnu eksploataciju i prisilno prosjačenje. Od 141 predmeta sa 220 optuženih, u izvještajnom periodu okončano je i analizirano njih 118, a 148 optuženih oglašeno je krivim. Od tog broja, 57 optuženih dobilo je uslovne kazne, dok je 91 optuženi dobio zatvorske kazne. Izrečene kazne zatvora kretale su se od mjesec dana do 12 godina.³

Slika 1

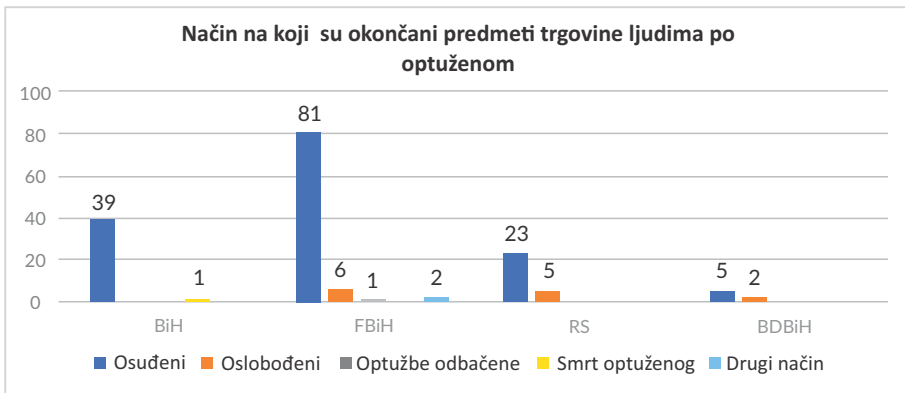
Slika 2

Slika 3

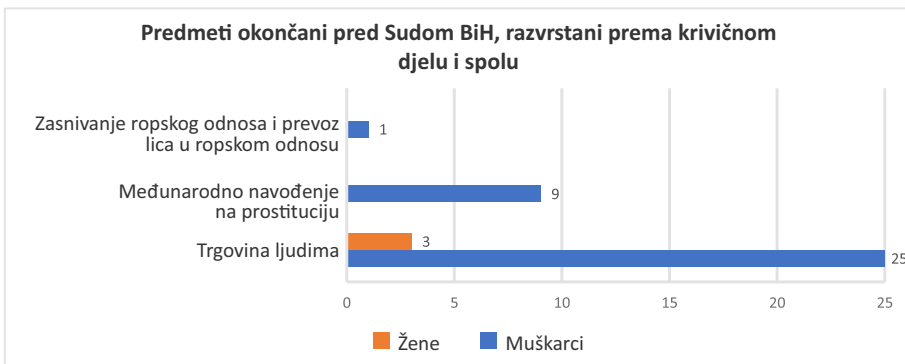
² Krivični zakoni (KZ) BiH, Federacije BiH (FBiH), Republike Srpske (RS) i Brčko distrikta BiH (Brčko distrikt/BDBiH).

³ U tabelama i grafičkim prikazima sadržanim u Izvještaju, statistički podaci koji se odnose na državni nivo označeni su sa „BiH“, dok su agregirani podaci za cijelu zemlju označeni sa „Ukupno za BiH“.

Slika 4

Na državnom nivou, u periodu između 1. januara 2009. i 31. decembra 2020. godine, Sud BiH osudio je 39 lica za trgovinu ljudima i srodna krivična djela. Konkretno, Sud BiH je osudio 28 lica (25 muškaraca i tri žene) za krivično djelo trgovine ljudima, devet lica za krivično djelo međunarodnog navođenja na prostituciju,⁴ i jedno lice za krivično djelo zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu.⁵ (Vidjeti Sliku 5.) Od 28 osoba osuđenih za počinjenje krivičnog djela trgovine ljudima, 20 je osuđeno zbog trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, dvije zbog trgovine ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja, a šest zbog trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Slika 5

U Izvještaju iz 2009. godine, Misija je kritikovala nedostatak koordiniranog pristupa u procesuiranju krivičnih djela trgovine ljudima, što je, u kombinaciji sa činjenicom da trgovina ljudima u to vrijeme bila inkriminisana samo u Krivičnom zakonu BiH, rezultiralo time da se krivično djelo trgovine ljudima podvodilo pod manje teška krivična djela i, shodno tome, blažim sankcijama. Kako bi ispravila identifikovane nedostatke, Misija je izdala niz preporuka. U Aneksu V ovog Izvještaja nalazi se kompilacija ovih preporuka, zajedno sa stepenom njihove implementacije.

⁴ Član 187. KZ BiH (Službeni glasnik BiH, 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15 i 35/18, 46/21)

⁵ Član 185. KZ BiH.

Trgovina ljudima krši ljudska prava žrtava⁶ i, stoga, žrtve trgovine ljudima - kao nosioci prava - s pravom očekuju od države - kao primarnog nosioca dužnosti zaštite ljudskih prava - da im osigura obeštećenje i pravnu satisfakciju.⁷ Nadovezujući se na ovo shvatanje, Izvještaj analizira kapacitete pravosudnog sistema u BiH za efikasno krivično gonjenje počinitelja trgovine ljudima; adekvatno kažnjavanje odgovornih za trgovinu ljudima; da postupa sa žrtvama štiteći njihov dignitet, istovremeno ih štiteći od štetnih posljedica njihovog učešća u protupravnim radnjama; i da olakša ostvarivanje prava žrtava da traže kompenzaciju od počinitelja. Na kraju Izvještaja daje se niz preporuka upućenih zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti.

1.1. Metodologija

U ovom Izvještaju, odgovor krivičnog pravnog sistema na trgovinu ljudima je ocijenjen u odnosu na važeće domaće i međunarodne standarde. Kao i u sličnim izvještajima Misije o krivičnim postupcima u BiH, analiza i preporuke sadržane u ovom Izvještaju prvenstveno se temelje na nalazima programa Misije za praćenja sudskih postupaka. Osim toga, za izradu Izvještaja koristile su se i informacije prikupljene na ročištima i u relevantnim spisima, kao i mišljenja koja su praktičari izrazili tokom seminara koje je Misija organizirala ili na kojima je učestvovala.

Kao što je gore spomenuto, u Izvještaju se analiziraju svi predmeti okončani između 2009. i 2020. godine, koji su sadržavali optužbe za krivična djela trgovine ljudima u skladu sa važećim krivičnim zakonima u BiH. Osim toga, Misija je, kroz svoj program praćenja sudskih postupka i na osnovu spiska predmeta koje je na zahtjev Misije dostavilo Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTV), identificirala predmete s jasno indiciranim obilježjima krivičnih djela trgovine ljudima koji su stoga obuhvaćeni ovom analizom, bez obzira na to što su ta djela drugačije kvalifikovana. Zbog ograničenih resursa, analiza ne uključuje potencijalne predmete trgovine ljudima koji se procesuiraju kao prekršaji, a ne kao krivična djela.⁸ Na osnovu ovog postupka identifikacije, Misija je provela detaljnu analizu 89 optužnica, 118 prvostepenih presuda, 48 drugostepenih presuda i dvije trećestepene presude.

6 Vidjeti: Ured specijalnog predstavnika i koordinatora OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima, 2015., *Komentari na Akcioni plan OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima (PC.DEC/557; Dodatak iz 2005. godine o naročitoj potrebi djece žrtava trgovine ljudima za zaštitom i pomoći (PC.DEC/557/Rev.1); i Dodatak iz 2013. godine na OSCE-ov akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima: deset godina poslije (PC.DEC/1107/Corr.11)*, Beč, Ured specijalnog predstavnika i koordinatora OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima,

7 Agencija Evropske unije za temeljna prava (FRA), 2019, *Prava žrtava kao standard krivičnog pravosuđa - pravda za žrtve nasilnih krivičnih djela, Dio I* (Victims' rights as standards of criminal justice, Justice for victims of violent crime Part I), Luxembourg, Publications Office of the European Union (FRA, 2019), str. 17-19.

8 Određene odredbe prekršajnog zakona - na primjer „navođenje na prosjačenje“ iz člana 8(5)(b) ili „prostitucija ili korištenje usluga prostitucije“ iz člana 8(2)(c) Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira (Službene novine Kantona Sarajevo, 18/07, 7/08 i 34/20) – dovode do rizika da se trgovci ljudima gone prekršajno ili da se kažnjavaju žrtve za protupravne radnje na koje su ih prisilili trgovci ljudima. Kao što je istaknuto u Izvještaju State Departmenta o trgovini ljudima iz 2020. godine, organi vlasti u BiH kažnjavali su žrtve trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, prisilnog prosjačenja i prisilnog vršenja krivičnih djela za prekršaje te su neke žrtve dugovale 10.000 do 15.000 BAM (\$5.740 do \$8.620) nakon dobijanja višestrukih novčanih kazni, Izvještaj State Departmenta o trgovini ljudima iz 2020.0 (<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/2020-TIP-Report-Complete-062420-FINAL.pdf>, 15. 10. 2020.), str.114.

	Krivično djelo iz zakona	Broj predmeta
1.	krivično djelo trgovine ljudima iz člana 186. Krivičnog zakona BiH (KZ BiH)	14
2.	krivično djelo trgovine ljudima iz člana 198a Krivičnog zakonika Republike Srpske (KZ RS)	1
3.	krivično djelo trgovine maloljetnim licima iz člana 198b KZ RS ⁹	2
4.	krivično djelo trgovine ljudima iz člana 210a Krivičnog zakona Federacije BiH (KZ FBiH) ¹⁰	1
5.	krivično djelo trgovine ljudima iz člana 207a Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH (KZ BDBiH) ¹¹	4 ¹²
6.	krivično djelo međunarodnog navođenja na prostituciju iz člana 187. KZ BiH	6
7.	sudske odluke koje se odnose na krivično djelo navođenja na prostituciju iz člana 210. KZ FBiH	33
8.	sudske odluke koje se odnose na krivično djelo trgovine ljudima u svrhu prostitucije iz člana 198. KZ RS ¹³	9
9.	sudske odluke koje se odnose na krivično djelo navođenja na prostituciju iz člana 207. KZ BDBiH ¹⁴	1
10.	sudske odluke koje se odnose na krivično djelo zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika (KZ FBiH, član 219. - 25 predmeta; KZ RS, član 207. - osam predmeta; KZ RS iz 2017., član 187. - jedan predmet; i KZ BDBiH, član 216. - dva predmeta)	36
11.	druga krivična djela, na primjer, zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu (KZ BiH, član 185.), iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije (KZ FBiH, član 211.), ili protupravno lišenje slobode (KZ FBiH, član 179.).	11

9 KZ RS, *Službeni glasnik RS*, (49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 67/13).

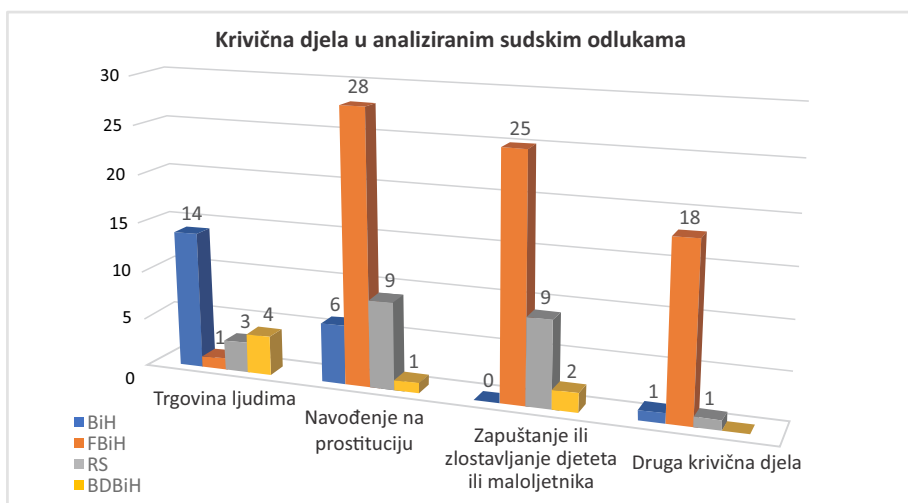
10 KZ FBiH, *Službeni glasnik FBiH*, (36/03, 21/04, 64/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14/76/14./46/16 i 75/17).

11 KZ BDBiH, *Službeni glasnik BDBiH*, (19/20 - prečišćeni tekst).

12 Ovi predmeti su prikazani kao predmeti trgovine ljudima na Slici 6.

13 Iako se trgovina ljudima spominje u ovom konkretnom članu Krivičnog zakona RS (Službeni glasnik RS, 49/03, 108/04, 37/06 i 70/06), ova odredba nije u skladu sa međunarodnom definicijom trgovine ljudima i zapravo se odnosi na navođenje na prostituciju. *Vidjeti Izvještaj iz 2009.*, str. 20, i OSCE-ova kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)/Vijeće Evrope, 2010, *Analiza pravnih propisa koji se odnose na borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini*, (<https://www.legislationline.org/legislation/section/legislation/country/40/topic/14,28/02/2021>), paragraf 55.

14 Ovi predmeti prikazani su kao navođenje na prostituciju na Slici 6.

Slika 6

Osim na sudska ročišta i spise, Izvještaj se takođe oslanja na podatke prikupljene kroz program Misije za praćenje sudskih postupaka, kao i mišljenja koja su praktičari iznijeli na seminarima, obukama, okruglim stolovima i slično, koje je organizirala ili kojima je prisustvovala Misija. Odgovor pravosuđa na trgovinu ljudima ocijenjen je i u svjetlu važećih domaćih i međunarodnih standarda.

1.2. Pravni okviri

1.2.1. Relevantni međunarodni standardi

Iako trgovina ljudima nije nova pojava, relativno je nedavno postala predmet detaljne regulacije na međunarodnom i domaćem nivou. Protokol iz Palerma iz 2000. godine¹⁵ i Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima iz 2005. godine¹⁶ sadrže međunarodno usaglašenu definiciju trgovine ljudima. Prema tim međunarodnim ugovorima, trgovina ljudima sastoji se od tri bitna elementa:

1. **Radnja izvršenja** – vrbovanje, prevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje osoba;
2. **Sredstvo/način izvršenja** – prijetnja ili sila ili drugi oblici prisile, otmica, prevara, obmana, zloupotreba vlasti ili stanja ugroženosti ili davanje ili primanje isplata ili drugih koristi radi dobijanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom;
3. **Svrha/cilj eksploatacije** – eksploatacija prostitucije drugih, ili neki drugi oblici seksualne eksploatacije, prinudni rad i usluge, ropstvo ili postupci slični ropstvu, služenje ili uzimanje organa.

Na početku je vrijedno napomenuti da, prema međunarodnom pravu, trgovina djecom, tj. osobama mlađim od 18 godina, postoji čak i kada element sredstva/načina, opisan iznad, nije prisutan.¹⁷ Štaviše, međunarodno pravo obavezuje države da kriminalizuju ponašanje sadržano u međunarodnoj definiciji trgovine ljudima.¹⁸

¹⁵ Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom, koji dopunjava konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, 2000. (Protokol iz Palerma), član 3.

¹⁶ Vijeće Evrope, *Konvencija o borbi protiv trgovine ljudima*, 2005., član 4.

¹⁷ Za potpuni tekst međunarodno usaglašene definicije trgovine ljudima, vidjeti Aneks I ovog Izvještaja.

¹⁸ Protokol iz Palerma, član 5., Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima, član 18.

U krivičnopravnom smislu, prva dva elementa mogu se opisati kao materijalni/objektivni elementi (*actus reus*) krivičnog djela, dok se treći element odnosi na psihološko/subjektivno obilježje (*mens rea*) krivičnog djela.¹⁹ Da bi postojalo djelo trgovine ljudima, mora biti prisutna barem jedna od radnji izvršenja zajedno sa jednim od sredstava/načina izvršenja, počinjeno u svrhu eksploatacije. Subjektivno obilježje odnosi se na stanje svijesti potencijalnog trgovca ljudima. To obilježje zahtijeva da je krivično djelo počinjeno s namjerom eksploatacije druge osobe. Dakle, nije potrebno da dođe do stvarne eksploatacije.²⁰ Oblici eksploatacije mogu, između ostalih, obuhvatati seksualnu eksploataciju, radnu eksploataciju i uklanjanje organa. Ukoliko je dobijen uz upotrebu bilo kojeg sredstva navedenog u definiciji iznad, pristanak žrtve na namjeravanu eksploataciju nebitan je za utvrđivanje postojanja krivičnog djela trgovine ljudima.²¹

Nekoliko međunarodnih instrumenata bavi se trgovinom ljudima.²² Pored onih koji direktno oslovljavaju trgovinu ljudima, relevantni instrumenti uključuju i one koji se odnose na osnovna prava i slobode,²³ zaštitu djece i žena,²⁴ transnacionalni i organizirani kriminal,²⁵ i prava radnika.²⁶

Budući da su „[p]ovrede ljudskih prava i uzrok i posljedica trgovine ljudima.“,²⁷ međunarodni standardi obavezuju relevantne državne organe na primjenu pristupa zasnovanog na zaštiti ljudskih prava u svim naporima u borbi protiv trgovine ljudima,²⁸ i „da sa dužnom pažnjom djeluju kako bi spriječile trgovinu ljudima, da vrše istragu i sude trgovcima ljudima.“²⁹ Kada postoje osnovi sumnje da je neko lice bilo žrtva trgovine ljudima, organi krivičnog pravosuđa moraju provesti nezavisnu, adekvatnu i brzu istragu,³⁰ koja može dovesti do identifikacije i adekvatnog kažnjavanja odgovornih za počinjeno krivično djelo.³¹ Sankcije izrečene protiv lica osuđenih za trgovinu ljudima i srodna djela moraju uzeti u obzir težinu djela vodeći računa o potrebi da se spriječi činjenje spomenutih krivičnih djela,³² i moraju „jasno nadjačati korist koju bi počinitelj imao od vršenja krivičnog djela“.³³

19 Ured UN-a za borbu protiv narkotika i kriminala (UNODC), 2009. (Priručnik za borbu protiv trgovine ljudima za praktičare u krivičnom pravosuđu, Modul 1: definicije trgovine ljudima i krijumčarenja migranata) *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners, Module 1: Definitions of trafficking in persons and smuggling of migrants*, New York, United Nations, (Priručnik za borbu protiv trgovine ljudima UNODC-a) str. 2-6.

20 Priručnik za borbu protiv trgovine ljudima UNODC-a, str. 6.

21 Vidjeti Aneks I ovog Izvještaja.

22 Protokol iz Palerma; Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima; Direktiva 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Vijeća o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava, 2011.

23 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966.; Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966.; Povelja o osnovnim pravima Evropske unije, 2000., član 5.

24 Konvencija UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, 1979.; Konvencija UN-a o pravima djeteta i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaju djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, 2000.

25 Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, 2000. (UNTOC).

26 Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica, 1990.

27 Ured visokog komesara UN-a za ljudska prava (OHCHR), *Preporučeni principi i smjernice o ljudskim pravima i trgovini ljudima*, UN Doc. E/2002/68/Add.1, 20. maj 2002. (Preporučeni principi i smjernice UN-a), Smjernica 1.

28 Vidjeti Komentari na Akcioni plan OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima, poglavlje 2 i poglavlje, 4.3, i Preporučene principe i smjernice UN-a.

29 Princip 2. Preporučeni principa i smjernica UN-a.

30 Evropski sud za ljudska prava, *S.M. protiv Hrvatske*, Zahtjev broj 60561/14, presuda od 19. jula 2018., paragraf 59 i 60, Evropski sud za ljudska prava, *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Zahtjev br. 77587/12 i 74603/12, presuda od 16. februara 2021., paragraf 155-156. Vidjeti takođe Vijeće Evrope, 2021., *Vodič o članu 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima, Zabrama ropstva i prisilnog rada*, (https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_ENG.pdf, 28. 4. 2021.) paragraf 64-71.

31 Vidjeti, između ostalih, ESLJP, *Aksoy protiv Turske*, Zahtjev br. 21987/93, presuda od 18. decembra 1996., paragraf 98. O adekvatnosti krivičnog zakona i krivičnih sankcija, vidjeti ESLJP, *X i Y protiv Holandije*, Zahtjev br. 8978/80, presuda od 26. marta 1986., paragraf 27, ESLJP, *K U protiv Finske*, Zahtjev br. 2872/02, presuda od 2. decembra 2008., paragraf 43, ili ESLJP, *Okkali protiv Turske*, Zahtjev br. 52067/99, presuda od 17. oktobar 2006., paragraf 71-78.

32 Član 11., UNTOC.

33 UNODC, 2004, *Legislative Guide for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organised Crime and the Protocols Thereto*, New York, United Nations, (Zakonodavni vodič za implementaciju Konvencije Ujedinjenih nacija o borbi protiv organiziranog kriminala i njezinih Protokola) Prvi dio, str. 130.

Institucije krivičnog pravosuđa moraju osigurati da se žrtve čuju, prepoznaju i shvate ozbiljno.³⁴ Drugim riječima, policija, tužioc i sudije ne smiju na žrtve gledati kao na puke svjedoke potrebne da bi se osigurala osuđujuća presuda,³⁵ nego ih moraju prepoznati kao nosioce prava koji imaju pravo očekivati od krivičnog sistema da ne dozvoli da počinioci prođu nekažnjeno.³⁶ Pritom, krivičnog sistema ne samo da mora zaštititi žrtve od potencijalnih negativnih posljedica koje mogu nastati iz njihovog učestvovanja u krivičnom postupku,³⁷ nego mora i osigurati da su one uključene u postupak u onoj mjeri koja je neophodna za zaštitu njihovih legitimnih interesa,³⁸ kao što je pravo da dobiju odštetu od počinitelja.³⁹

1.2.2. Relevantni domaći pravni okvir

U skladu sa ustavnim uređenjem BiH, pravni okvir za borbu protiv trgovine ljudima sastoji se od zakonâ na državnom nivou, na nivou dva entiteta (RS i FBiH) i na nivou Brčko distrikta BiH (BDBiH).

Trgovina ljudima regulirana je kao zasebno krivično djelo u KZ BiH iz 2003. godine,⁴⁰ čime su Tužilaštvo BiH i Sud BiH postale jedine pravosudne institucije nadležne za procesuiranje krivičnih djela trgovine ljudima.⁴¹ Druga tri krivična zakona sadržavala su odredbe koje su se odnosile na djela srodna trgovini ljudima koja su propisana kao manje teška krivična djela, kao što je navođenje na prostituciju ili zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika.⁴² Kao posljedica toga, tužioc i entitetima često su neka djela trgovine ljudima kvalifikovali kao manje teška krivična djela, te zbog toga ovi predmeti nisu dostavljeni pravosudnim institucijama na državnom nivou na nadležnost i postupanje.⁴³

U 2013. godini, donesene su izmjene i dopune krivičnih zakona u RS⁴⁴ i BDBiH⁴⁵ kojima je trgovina ljudima propisana kao zasebno krivično djelo.⁴⁶ Nakon toga su, 2015. godine, usvojene izmjene i dopune KZ BiH, koje predviđaju primjenu ovog Zakona samo na predmete međunarodne trgovine ljudima, odnosno na situacije koje se tiču eksploatacije građana BiH u inostranstvu ili stranih državljana u BiH.⁴⁷ Ovim je stvoren pravni vakuum koji je omogućio nekažnjivost u predmetima interne trgovine ljudima počinjene na teritoriji FBiH, jer je

34 FRA, 2019, Prava žrtava kao standard krivičnog pravosuđa - pravda za žrtve nasilnih krivičnih djela. str. 29.

35 *Ibid*, str. 9.

36 *Ibid*, str. 17.

37 ESLJP, S.N. protiv Švedske, Zahtjev br. 34209/96, presuda od 2. jula 2002., paragraf 47.

38 ESLJP, S.M. protiv Hrvatske, Zahtjev br. 60561/14, presuda od 19. jula 2018., paragraf 60.

39 *Vidjeti* Evropsku konvenciju o borbi protiv trgovine ljudima, član 15.

40 Službeni glasnik BiH, 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 40/15, 26/16, 13/17 i 50/18, 46/21. Od 2003. godine, KZ BiH je nekoliko puta izmjenjivan i dopunjavan, a konkretno zakonska definicija krivičnog djela trgovine ljudima 2004., 2005., 2007., 2010. i 2015. godine. Najznačajnije izmjene i dopune usvojene su 2010. i 2015. godine. Izmjene i dopune KZ BiH iz 2010. godine, uvedene su u svrhu propisivanja strožih kazni za krivično djelo trgovine ljudima u predmetima u kojima je žrtva mlada od 18 godina ili je pretrpila teško narušavanje zdravlja, tešku tjelesnu povredu ili smrt ili kada je počinitelj(i) djelovao kao dio kriminalne grupe ili zloupotrijebio službeni položaj (*vidjeti* Aneks II).

41 U skladu sa članom 12(1) Zakona o Tužilaštvu BiH (Službeni glasnik BiH, 49/09 i 97/09), Tužilaštvo BiH je organ nadležan za provođenje istrage za krivična djela za koja je nadležan Sud BiH, te za gonjenje počinitelaca pred Sudom BiH, u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku (ZKP) BiH i drugim primjenjivim zakonima. Sud je nadležan za krivična djela utvrđena KZ BiH i drugim zakonima Bosne i Hercegovine (član 7(1) Zakona o Sudu BiH - *Službeni glasnik BiH*, 49/09, 74/09 i 97/09).

42 Usporediti OSCE ODIHR / Vijeće Evrope, 2010., *Revizija zakona o borbi protiv trgovine ljudima u BiH*, (<https://www.legislationline.org/legislation/section/legislation/country/40/topic/14>, 28. 2. 2020.), paragraf 55-56.

43 *Vidjeti* Izvještaj Misije iz 2009., str. 12 i 35.

44 Službeni glasnik RS, 67/13.

45 Službeni glasnik BDBiH, 9/13.

46 *Vidjeti* Aneks III.

47 Službeni glasnik BiH, 40/2015.

Parlament FBiH propustio da kriminalizira trgovinu ljudima u Krivičnom zakonu FBiH prije nego što su usvojene izmjene i dopune KZ BiH. Ovaj pravni vakuum konačno je premošten u junu 2016. godine, kada su izmjene i dopune KZ FBiH stupile na snagu. Novousvojeni Krivični zakonik RS iz 2017. godine zadržao je ključne elemente odredbi o trgovini ljudima iz KZ RS iz 2013. godine, s tim što su dodane odredbe o nekažnjavanju žrtava.⁴⁸ Relevantni članovi svih krivičnih zakona temelje se na Protokolu iz Palerma i Evropskoj konvenciji o borbi protiv trgovine ljudima.⁴⁹ Pojedine odredbe drugih zakona, poput zakonâ o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, postupanju s djecom u krivičnom postupku i o strancima i azilu, takođe su relevantne za pravni okvir za borbu protiv trgovine ljudima u BiH.⁵⁰

Kao rezultat raznih izmjena i dopuna krivičnih zakona u BiH, **međunarodna trgovina ljudima procesuiru se u skladu sa KZ BiH, dok se interna trgovina ljudima procesuiru u skladu sa krivičnim zakonima entiteta i BDBiH.** U RS, u skladu sa Zakonom o suzbijanju korupcije, organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala iz 2016. godine,⁵¹ u sklopu Republičkog tužilaštva Republike Srpske, osnovano je Posebno odjeljenje za suzbijanje organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala nadležno za, *inter alia*, provođenje istraga krivičnih djela trgovine ljudima. U FBiH, kantonalna tužilaštva imaju nadležnost za krivično gonjenje trgovine ljudima, dok u BDBiH, Tužilaštvo BDBiH istražuje sva krivična djela, uključujući i djela trgovine ljudima počinjena u BDBiH.

2. Prepreke efikasnom krivičnom gonjenju trgovine ljudima

Bosna i Hercegovina je usvojila niz mjera u svrhu ispunjavanja međunarodne obaveze da „istraži, krivično goni i presuđuje trgovinu ljudima kao obavezu postupanja u skladu sa standardom dužne pažnje“,⁵² uključujući kriminalizaciju trgovine ljudima u sva četiri krivična zakona, osnivanje Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu koordinacije napora u provođenju zakona na cijeloj teritoriji BiH i usvajanje zakona i propisa čiji je cilj zaštita punoljetnih i maloljetnih svjedoka u krivičnim postupcima.⁵³

Međutim, usprkos ovim naporima, Misija je identifikovala nekoliko područja koja izazivaju zabrinutost u vezi sa pravnom kvalifikacijom kriminalnog ponašanja povezanog sa trgovinom ljudima, i prije i nakon uvođenja zasebnih odredbi o trgovini ljudima u krivične zakone u entitetima i BDBiH. Osim toga, ono što je

48 Vidjeti Aneks IV.

49 Odredbe krivičnih zakona o trgovini ljudima navode se u Aneksu II-IV Izvještaja.

50 Sveobuhvatni pregled pravnog okvira za borbu protiv trgovine ljudima može se naći u *Trgovina ljudima: Priručnik za obuku sudija i tužilaca* Misije OSCE-a u BiH, dostupno na: <https://www.osce.org/mission-to-bosnia-and-herzegovina/376705>, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, str. 9-12. Potpuna lista zakonâ o borbi protiv trgovine ljudima nalazi se u *Smjernicama za rad regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima u BiH*, str. 33-35, dostupno na: <https://bih.iom.int/sites/default/files/TRAFIC/GUIDELINES%20FOR%20WORK%20OF%20REGIONALMONITORING%20TEAMS%20FOR%20COMBATTING%20TRAFFICKINGIN%20HUMAN%20BEINGS%20INBOSNIA%20AND%20HERZEGOVINA.pdf>.

51 *Službeni glasnik RS*, 39/16, 91/17.

52 Gallagher, A.T., 2010, *The International Law of Human Trafficking*, (Međunarodni zakon o trgovini ljudima), Cambridge, Cambridge University Press str. 382.

53 Vidjeti izvještaj GRETA-e (2017) o provođenju Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, drugi evaluacijski krug, paragraf. 15-19, 180-184, (<https://rm.coe.int/greta-2017-15-fgr-bih-en/1680782ac1>, 28. april 2021.).

takođe zabrinjavajuće u vezi sa efikasnim krivičnim gonjenjem trgovine ljudima su i propusti da se: pravovremeno procesuiraju predmeti; efikasno istraže sve okolnosti predmeta; oduzme imovinska korist stečena krivičnim djelom; te da se krivično procesuiraju pravna lica i korisnici usluga koje pružaju žrtve. Na koncu, nedostaci u koordinaciji odgovora krivičnog sistema na trgovinu ljudima takođe predstavlja prepreku efikasnom krivičnom gonjenju.

2.1. Pravna kvalifikacija kriminalnog ponašanja

Analiza izdvojenih optužnica i presuda koju je provela Misija otkriva slučajeve u kojima faktori koji ukazuju na krivično djelo trgovine ljudima nisu prepoznati ili kvalifikovani kao takvi. Ovo se odnosi kako na vrijeme prije, tako i na vrijeme poslije uvođenja zasebnih krivičnih djela trgovine ljudima u krivične zakone u entitetima i u BDBiH, kao što se iznosi u Odjeljcima 2.1.1 i 2.1.2. Posljedice ovakve prakse navode se u Odjeljku 2.1.3.

2.1.1. Propust da se na pravilan način krivično procesuiraju trgovina ljudima prije uvođenja zasebnih krivičnih djela trgovine ljudima u krivične zakone entitetâ i BDBiH

Prije uvođenja krivičnog djela trgovine ljudima u krivične zakone entitetâ i BDBiH, Misija je primijetila da se u tužilaštvima na svim nivoima dešavalo da nisu prepoznata krivična djela trgovine ljudima kao takva. To je dovelo do pogrešne kvalifikacije kriminalnog ponašanja kao krivičnih djela za koja su predviđene blaže sankcije. Zbog toga se ti predmeti nisu dostavljali Tužilaštvu BiH, koje je jedino bilo nadležno za krivično gonjenje trgovine ljudima u dato vrijeme.

Na primjer, u predmetu *Marinković*,⁵⁴ u kojem se postupak vodio pred Općinskim sudom u Kalesiji od 2012. do 2018. godine, bračni par držao je djevojčicu u svojoj kući i na svom imanju, između ostalog prisiljavajući je da radi u njihovom domaćinstvu više od četiri godine. Usprkos postojanju obilježja *radnje izvršenja* (nastanjivanje), *sredstva/načina izvršenja* (upotreba sile) i *svrhe eksploatacije* (radna eksploatacija), optuženima je stavljeno na teret protivpravno lišenje slobode u skladu sa KZ FBiH, jer Tužilaštvo BiH nije prepoznalo postojanje svih obilježja trgovine ljudima, te je predmet prosljeđen Kantonalnom tužilaštvu u Tuzli.

Tužioci u kantonalnim i okružnim tužilaštvima često kvalifikuju trgovinu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije kao krivično djelo navođenja na prostituciju. Na primjer, u predmetu *Mišković i drugi*, u kojem se postupak vodio pred Kantonalnim sudom u Novom Travniku, optuženi je 2003. godine u Sarajevu, koristeći obmanu, vrbovao žrtvu - djevojku od 17 godina. Konkretno, u početku je pod lažnim imenom počeo izlaziti sa njom, a zatim je, uz obećanje da će je vjenčati, odveo u svoj noćni klub/bar, gdje je zatvorio u sobu uz prijetnju i upotrebu sile, prisiljavajući je na seksualni odnos sa drugim muškarcem u zamjenu za novac. Usprkos jasnom postojanju svih obilježja krivičnog djela trgovine ljudima - naime, *radnje izvršenja* (vrbovanje zavođenjem), *sredstva/načina izvršenja* (korištenje fizičke sile) i *svrhe*

54 Svi predmeti koji su analizirani za potrebe Izvještaja, kao i navedene tužilačke i sudske odluke relevantne za konkretni predmet nalaze se u spisku predmeta na kraju Izvještaja.

i svrhe (seksualna eksploatacija), – kantonalni tužilac je, nakon što je zaprimio predmet od Tužilaštva BiH 2003. godine, kvalifikovao krivično djelo kao protupravno lišavanje slobode i spolni odnošaj upotrebom sile.⁵⁵ Budući da nije prepoznao jasna obilježja krivičnog djela trgovine ljudima, kantonalni tužilac nije vratio predmet na postupanje Tužilaštvu BiH, koje je jedino bilo nadležno za procesuiranje predmeta trgovine ljudima u dato vrijeme. Kantonalno tužilaštvo je 2015. godine prekvalifikovalo krivično djelo u navođenje lica na prostituciju i silovanje u skladu sa KZ FBiH, za što je optuženi oglašen krivim i osuđen na jedinstvenu zatvorsku kaznu u trajanju od tri godine i šest mjeseci.

U predmetu *Durić i Mehanović*, u kojem se postupak vodio pred Okružnim sudom u Istočnom Sarajevu u februaru 2013. godine, okružni tužilac je optuženom stavio na teret krivično djelo navođenje na prostituciju, iako je predmet uključivao navode seksualne eksploatacije djece između 15 i 17 godina. Prema činjeničnom opisu iznesenom u optužnici, optuženi je vrbovao dvije djevojčice radi prostitucije za dobit i druge koristi za sebe, obećavši im da će raditi kao konobarice u restoranu u kojem su gosti muškarci iz dijaspore te da će moći ostvariti veliku zaradu pružanjem seksualnih usluga.⁵⁶ Predmet je sadržavao dva bitna elementa krivičnog djela trgovine djecom, naime *radnju izvršenja* - vrbovanje, u *svrhu* seksualne eksploatacije. Dakle, djelo se moglo i trebalo kvalifikovati kao krivično djelo trgovine ljudima u skladu sa članom 186(2) KZ BiH koji je u to vrijeme bio na snazi i trebao se procesuirati pred Sudom BiH.

Osim nepravilnog kvalifikovanja krivičnog djela trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, Misija je uočila niz predmeta prisilnog prosjačenja koji su trebali biti procesuirani kao predmeti trgovine ljudima pred Sudom BiH, ali tužilaštva u entitetima ih nisu prosljedila na Tužilaštvo BiH. Na primjer, predmet *Ramić*, koji se vodio pred Općinskim sudom u Bugojnu 2010. godine, odnosio se na osobu koja je eksploatisala svoju maloljetnu rodicu prisiljavajući je na prosjačenje. Međutim, optuženoj je stavljeno na teret znatno blaže krivično djelo zapuštanja ili zlostavljanja djeteta ili maloljetnika, za što je i osuđena i izrečena joj je uslovna osuda od pet mjeseci kazne zatvora s jednom godinom provjeravanja.⁵⁷ Takođe, u predmetu *Milanović*, u kojem se 2009. godine postupak vodio pred Osnovnim sudom u Mrkonjić Gradu, optužena je prisiljavala svog maloljetnog sina na prosjačenje i tako sebi pribavila finansijsku korist.⁵⁸ Ostaje nejasno zašto Tužilaštvo BiH nije procesuiralo ove predmete kao predmete trgovine ljudima u skladu sa članom 186. KZ BiH, koji je u dato vrijeme bio na snazi.

55 Predmet je inicijalno bio na Tužilaštvu BiH, gdje takode nisu prepoznata obilježja krivičnog djela trgovine ljudima, da bi potom bio ustupljen Kantonalnom tužilaštvu u Travniku 29. decembra 2003.

56 *Murat Durić i Senad Mehanović*, Okružno javno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu, Podružna kancelarija u Vlasenici, optužnica od 11. februara 2012., str. 2.

57 *Mirzada Ramić*, Općinski sud u Bugojnu, prvostepena presuda od 1. jula 2010.

58 *Jovanka Milanović*, Osnovni sud u Mrkonjić Gradu, prvostepena presuda od 20. novembra 2009.

2.1.2. Propust da se na pravilan način krivično procesuiru trgovina ljudima nakon uvođenja relevantnih odredbi u krivične zakone entitetâ i BDBiH

Čak i nakon uvođenja krivičnog djela trgovine ljudima u krivične zakone entitetâ i BDBiH, nadležni nosioci pravosudnih funkcija i dalje ne kvalifikuju djela u skladu sa relevantnim odredbama kojima se propisuje krivično djelo trgovine ljudima.

Na primjer, Misija je uočila da se tužilaštva ponekad odlučuju na procesuiranje predmeta koji uključuju krivična djela trgovine ljudima sa međunarodnim elementima kao manje teška krivična djela. U predmetu *Ćosić i drugi*, u kojem se postupak vodio pred Sudom BiH 2013. godine, tužilac je inicijalno protiv pet optuženih podigao optužnicu za trgovinu ljudima. U ovom je predmetu nekoliko optuženih, slijedeći upute optuženog Marija Ćosića, vrbovalo žene, uglavnom iz Republike Srbije, koristeći obmanu, obećavši im da će raditi redovne poslove u klubu za platu. Međutim, kad su došle u klub, korištene su za prostituciju. Iako su sva bitna obilježja bila *prima facie* prisutna u predmetu - izvršenje djela (vrbovanje), sredstvo/način (obmana) i svrha (eksploatacija prostitucije drugih) - državni tužilac je u kasnijoj fazi postupka izmijenio optužnicu stavivši optuženim na teret međunarodno navođenje na prostituciju, što je, u odnosu na krivično djelo trgovine ljudima, manje teško krivično djelo. Na pitanje Suda o razlozima za prekvalifikaciju djela, tužilac je odgovorio da je, u vrijeme podizanja optužnice, bilo „u trendu“ podizati optužnice za trgovinu ljudima.⁵⁹ Ova opaska tužioca ilustrira propust da se postupa s dužnom pažnjom kako bi se osigurala osuđujuća presuda za krivično djelo trgovine ljudima, potencijalno onemogućujući zadovoljenje pravde za žrtve.

U daljim primjerima, u dva predmeta pred Osnovnim sudom u Modriči 2017. godine (predmet *Okanović i Aljić i Aljić*) te u predmetu *Šukalić* pred Općinskim sudom u Zenici 2018. godine, dokazi su upućivali na to da su optuženi eksploatisali svoju maloljetnu djecu u svrhu prisilnog prosjačenja. Međutim, optuženi su se teretili i osuđeni su za krivično djelo zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika u skladu sa važećim krivičnim zakonom. U gore navedenim predmetima postojali su *prima facie* dokazi o postojanju svih obilježja krivičnih djela trgovine ljudima u skladu sa odgovarajućim krivičnim zakonima, ali nijedan nije okončan osuđujućom presudom za trgovinu ljudima. Ovo ukazuje na to da bi pogrešna kvalifikacija ponašanja koje predstavlja trgovinu ljudima još uvijek mogla biti rezultat općeg nerazumijevanja obilježja trgovine ljudima među nosiocima pravosudnih funkcija.⁶⁰

S druge strane, Misija je uočila i predmete u kojima su tužioci prepoznali djela trgovine ljudima kao takva. Na primjer, u predmetu *Kurtović* pred Kantonalnim sudom u Sarajevu 2016. godine, koji se odnosio na seksualnu eksploataciju većeg

59 Ročište za razmatranje sporazuma o priznanju krivice u predmetu *Mario Ćosić*, Sud BiH, održano 27. decembra 2016., Baza podataka Misije OSCE-a u BiH o praćenim predmetima (OSCE TMDB), dnevni izvještaj sa ročišta (DHR) koji priprema službenik OSCE-a za praćenje sudskih postupaka.

60 *Vidjeti* Izvještaj iz 2009., str. 23. U prilog ovom zaključku idu i rezultati testova koje su radili učesnici seminara za unapređenje kapaciteta u organizaciji Misije. Na primjer, rezultati testa radenog prije početka Tužilačkog simpozijuma 2016. godine o osnovama trgovine ljudima i procesuiranju predmeta trgovine ljudima koji uključuju djecu, pokazali su da je bilo samo 38,6% tačnih odgovora. Rezultati testa radenog nakon obuke pokazali su samo mali napredak, sa 42,5% tačnih odgovora.

broja žena i djevojaka (državljanke BiH) u periodu od nekoliko godina, Misija je uočila da je kantonalni tužilac u potpunosti razumio sva obilježja krivičnog djela trgovine ljudima, iako nije imao drugu mogućnost, osim da optužene tereti za navođenje na prostituciju, zbog pravnog vakuuma koji je u to vrijeme postojao na teritoriji FBiH.⁶¹ Međutim, tužilaštvo je u optužnici obrazložilo da je u osnovi riječ o predmetu trgovine ljudima, pozivajući se na relevantne odredbe Evropske konvencije za borbu protiv trgovine ljudima.⁶²

2.1.3. Posljedice pogrešne kvalifikacije krivičnog djela

Kao što je gore navedeno, analiza praćenih predmeta otkriva tendenciju da se krivična djela trgovine ljudima procesuiraju kao druga krivična djela za koja je često zapriječena blaža kazna. Nadalje, pogrešna kvalifikacija kriminalnog ponašanja neizbježno dovodi do različite sudske prakse. To je zato što se činjenično slično kriminalno ponašanje procesuiraju pod različitim optužbama. Sljedeći primjeri su ilustrativni, ali ne predstavljaju iscrpnu listu takvih predmeta.

U predmetu *Janjić*, Sud BiH utvrdio je da je optuženi, iskorištavajući svoju ulogu nastavnika, vrbovao maloljetnu učenicu u svrhu seksualne eksploatacije, te je osuđen za trgovinu ljudima u skladu sa članom 186. KZ BiH.⁶³ Međutim, u predmetu *Hajrlahović*, u kojem se postupak vodio pred Kantonalnim sudom u Bihaću, kriminalno ponašanje dvoje optuženih koji su iskoristili položaj staratelja da bi vrbovali svoju maloljetnu nećakinju u svrhu prostitucije, nije se smatralo trgovinom ljudima. Oni su optuženi i osuđeni za krivično djelo navođenje na prostituciju u skladu sa članom 210(4) KZ FBiH koji je bio na snazi u to vrijeme.⁶⁴ U predmetu *Mujić*, Kantonalni sud u Tuzli pravilno je oglosio optuženog krivim za počinjenje krivičnog djela trgovine ljudima jer je prisiljavio svoju i djecu svoje nevjenčane supruge na prosjačenje.⁶⁵ Nasuprot tome, u predmetu *Šečić i Nedić* pred Osnovnim sudom BDBiH, koji je takođe uključivao eksploataciju djece prisiljavanjem na prosjačenje, optuženi su osuđeni za krivično djelo zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika.⁶⁶

Misija ističe da propust da se pravilno kvalificira kriminalno ponašanja podriva princip pravne sigurnosti, koji bi trebao garantirati dosljednost postupanja nadležnih tijela u činjenično sličnim situacijama i doprinijeti povjerenju javnosti u pravosudni sistem.⁶⁷ Kao što Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) u više predmeta ističe, postojanje neujednačene sudske prakse „može stvoriti stanje pravne nesigurnosti koja će vjerovatno smanjiti povjerenje javnosti u pravosudni sistem, a takvo povjerenje je, bez sumnje, jedan od bitnih sastavnih dijelova države koja se temelji na vladavini prava“.⁶⁸ Pravosudni sistem u BiH mora osigurati ujednačeno tretiranje trgovine ljudima u cijeloj zemlji. Gdje god postoje bitna obilježja trgovine ljudima, predmet treba krivično goniti i presuđivati kao krivično djelo trgovine ljudima.

61 Vidjeti iznad Odjeljak 1.2.2. Relevantni domaći pravni okvir.

62 *Samir Kurtović i drugi*, Kantonalno tužilaštvo u Sarajevu, optužnica od 15. marta 2016. godine, str. 1-42.

63 *Jelenko Janjić*, Sud BiH, prvostepena presuda od 11. septembra 2009.

64 *Ema Hajrlahović i drugi*, Kantonalni sud u Bihaću, prvostepena presuda od 20. januara 2011.

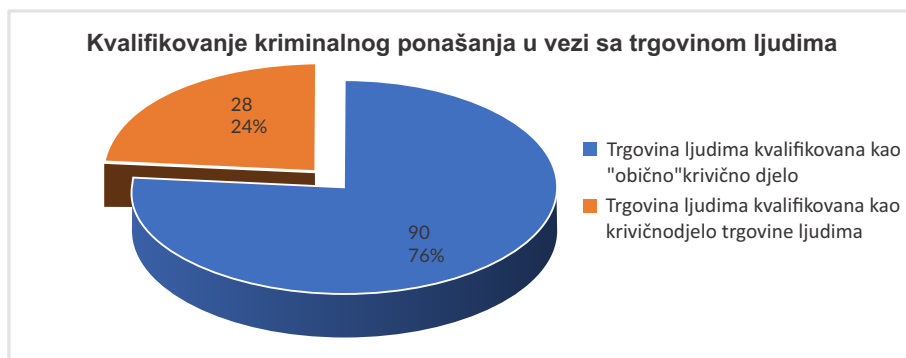
65 *Enes Mujić*, Kantonalni sud u Tuzli, prvostepena presuda od 16. novembra 2017.

66 *Fehret Šečić i Lejla Nedić*, Osnovni sud BDBiH, prvostepena presuda od 17. oktobra 2018.

67 Vidjeti ESLJP, *Čupara protiv Srbije*, Zahtjev br. 34683/08, presuda od 12. jula 2016., paragraf 34.

68 Vidjeti ESLJP, *Nejdet Şahin i Perihan Şahin protiv Turske* [GC], Zahtjev br. 13279/05, presuda od 20. oktobra 2011., paragraf 57.

S druge strane, pozitivno je što je većina optužnica u predmetima koji su uključivali kriminalno ponašanje u vezi sa trgovinom ljudima rezultirala osuđujućim presudama (Slika 9). Međutim, kao što prikazuje (Slika 7), usprkos visokoj stopi osuđujućih presuda, sudski postupci u većini analiziranih predmeta kvalificirani su i procesuirani kao obična krivična djela, što je takođe spriječilo pravosudni sistem i širi sistem podrške žrtvama da prepoznaju težinu ovih krivičnih djela i uticaj koji ona imaju na žrtve.

Slika 7

2.2. Pravilno procesuiranje predmeta trgovine ljudima: najvažniji problemi

Pored nepravilne kvalifikacije djela, Misija je uočila nekoliko predmeta u kojima nadležni organi nisu na odgovarajući način istražili i procesuirali djelo trgovine ljudima i srodna djela. Konkretno, Misija je zabilježila situacije u kojima su nadležni organi propustili da: pravovremeno procesuiraju predmete; krivično gone osobe koje su koristile usluge žrtava trgovine ljudima; utvrde vrijednost i oduzmu imovinsku korist stečenu krivičnim djelom; ili krivično gone pravna lica koja su bila umiješana ili su imala koristi od krivičnih djela trgovine ljudima.

2.2.1. Efikasnost u procesuiranju predmeta

Iako je Misija uočila da su tužilaštva i sudovi jedan broj predmeta trgovine ljudima procesuirali pravovremeno, ovi pozitivni primjeri zasjenjeni su sporim djelovanjem nosilaca pravosudnih funkcija u velikom broju drugih predmeta.

Predmet *Malić i Omahać* jedan je od pozitivnih primjera. U ovom predmetu sa dvoje optuženih za trgovinu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije jedne žrtve, Okružni sud u Doboju i Vrhovni sud RS okončali su krivični postupak protiv optuženih za manje od pet mjeseci nakon potvrđivanja optužnice. Drugi pozitivan primjer je gore navedeni predmet *Mujić*, u kojem se postupak vodio pred Kantonalnim sudom u Tuzli, a koji je označio prvu primjenu odredbe kojom se regulira krivično djelo trgovine ljudima uvedenu izmjenama i dopunama na KZ FBiH 2016. godine. U ovom predmetu, istražni organi su koristili posebne istražne radnje (nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija)⁶⁹ i obavili pažljivo

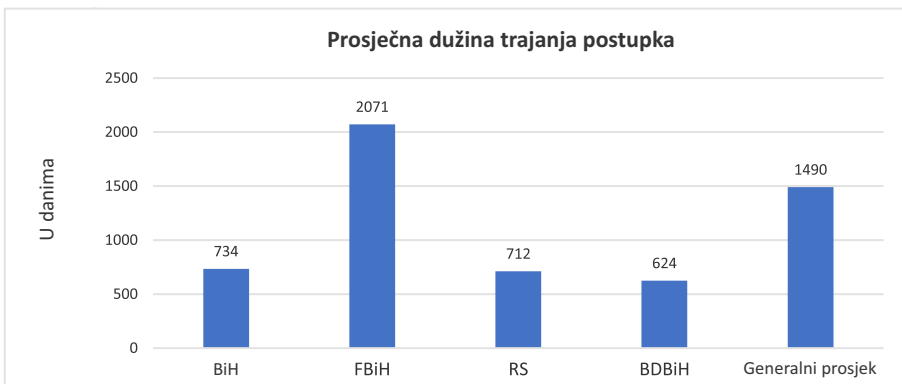
69 Podaci dobijeni od agencija za provođenje zakona i tužilaštava kroz program Misije za praćenje sudskih postupaka.

osuđujućom presudom donesenom po prihvatanju sporazuma o priznanju krivice, 78 dana nakon potvrđivanja optužnice.

Nasuprot tome, Misija je zabilježila niz predmeta koji nisu procesuirani na pravovremen način. U predmetu *Mišković i drugi*, tužilaštvo je donijelo naredbu o provođenju istrage osam godina nakon počinjenja krivičnog djela 2003. godine, dok je optužnica podignuta deset godina nakon što je krivično djelo prijavljeno.⁷⁰ Krivični postupak u ovom predmetu trajao je ukupno 14 godina, što se ne može nazvati ni pravovremenim, ni efikasnim procesuiranjem.

Predmet *Mirić* - trgovina ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, u kojem se postupak vodio pred Sudom BiH, otkriva veliku pasivnost tužilaštva. Za krivično djelo saznalo se 2005. godine, nakon što je jedna od žrtava trgovine ljudima uspjela pobjeći od optuženog i obavijestiti policiju. Tužilaštvo je, međutim, radnje u svrhu pronalazanja optuženog preduzelo tek 2010. godine. Tužilaštvo BiH podiglo je optužnicu u maju 2011. godine, oko šest godina nakon saznanja o počinjenju krivičnog djela.⁷¹ Misija nije uspjela utvrditi zašto je krivično procesuiranje u ovom predmetu trajalo ovoliko dugo.

Jedan od drastičnih primjera u kojem je neefikasno procesuiranje predmeta rezultiralo u nekažnjavanju optuženog, bio je predmet *Ferhatović* pred Osnovnim sudom u Zvorniku. Predmet se odnosio na krivično delo koje je optuženi počinio 2009. godine, kada je odraslu žrtvu, prethodno prevezenu iz Srbije, držao zaključanu u motelskoj sobi gde je dovodio klijente radi seksualnih usluga. Osim toga, optuženi je žrtvi oduzeo i njezine lične dokumente. Krivično djelo kvalificirano je kao trgovina ljudima u svrhu prostitucije, u skladu sa članom 198(1) KZ RS, koji je bio na snazi u dato vrijeme. Okružno tužilaštvo u Bijeljini je 2009. godine podiglo optužnicu sa zahtjevom za izdavanje kaznenog naloga u kojoj je predložilo izricanje uslovne osude za optuženog.⁷² U aprilu 2011. godine, Okružni sud u Bijeljini konačno je osudio optuženog na šest mjeseci zatvora.⁷³ Međutim, Ferhatović nikada nije odslužio kaznu zbog apsolutne zastare izvršenja kazne zatvora.⁷⁴

Slika 8

70 Vidjeti *Dragan Mišković i Samir Zukan*, Kantonalno tužilaštvo u Travniku, optužnica od 8. novembra 2013.

71 *Milan Mirić*, Tužilaštvo BiH, optužnica od 23. maja 2011.

72 *Hakija Ferhatović*, Okružno tužilaštvo u Bijeljini, optužnica od 20. jula 2009.

73 *Hakija Ferhatović*, Okružni sud u Bijeljini, drugostepena presuda od 28. aprila 2011.

74 Član 17, tačka f). - zastarjelost izvršenja kazne - tri godine.

2.2.2. Propust da se efikasno istraže sve relevantne okolnosti predmeta

U svojoj presudi u predmetu *S.M. protiv Hrvatske*, Veliko vijeće ESLJP-a zaključilo je da su pravosudni organi, prilikom provođenja istrage u predmetima trgovine ljudima ili prisilne prostitucije, dužni na efikasan način istražiti sve relevantne okolnosti predmeta. To uključuje provođenje istrage s ciljem utvrđivanja „stvarne prirode odnosa“ između optuženog i žrtve, praćenje očitih pravaca istrage kako bi se prikupili dostupni dokazi i izbjegavanje prekomjernog oslanjanja na iskaz žrtve.⁷⁵ Međutim, Misija je uočila nekoliko predmeta u kojima su organi krivičnog gonjenja propustili da istraže sve relevantne okolnosti predmeta i da prošire istragu protiv svih potencijalnih trgovaca ljudima. Misija je takođe uočila predmete u kojima se tužilaštvo u prevelikoj mjeri oslanjalo na iskaz žrtve.

U predmetu *Avdibašić*, u kojem se postupak vodio pred Kantonalnim sudom u Novom Travniku, tužilaštvo je podiglo optužnicu 21 mjesec nakon što je djelo prijavljeno. Optužena je devetnaestogodišnja žena radi počinjenja krivičnog djela navođenja na prostituciju dviju djevojčica od 13 i 15 godina.⁷⁶ U toku krivičnog postupka, jedna od žrtava rekla je sudu da su je drogirali i snimili tokom spolnog odnosa sa nepoznatim muškarcem.⁷⁷ Tužilaštvo je propustilo istražiti ove navode o silovanju kao zasebno krivično djelo i propustilo je provesti istragu koja bi mogla dovesti do identifikacije svih lica, a ne samo optužene, koji su učestvovali u ovom djelu. Misija takođe nije uočila nikakve napore da se istraži moguća umiješanost drugih lica u seksualnu eksploataciju maloljetnih žrtava, npr. vlasnika i zaposlenih u motelu u kojem su žrtve bile prisiljene na prostituciju. Izostanak ovih istražnih napora ukazuje na to da, u ovom konkretnom predmetu, organi vlasti nisu pratili očite pravce istrage kako to zahtijeva ESLJP.

U predmetima koji se tiču prosjačenja djece, Misija redovno primjećuje izostanak istinskih napora da se istraži prava priroda okolnosti koje su prisilile djecu na prosjačenje, na primjer, da li je u pitanju jednostavno nepostojanje roditeljske brige ili se radi o tome da roditelji ili staratelji vrše ekonomsku eksploataciju djece. Zbog toga se ponašanje optuženih ne kvalificira pravilno, bilo kao zapuštanje djeteta ili kao trgovina ljudima. Površno postupnje u predmetima prisilnog prosjačenja djece za posljedicu ima da se takvi predmeti procesuiraju kao krivično djelo zapuštanja ili zlostavljanja djeteta ili maloljetnika, usprkos *prima facie* postojanju obilježja krivičnog djela trgovine ljudima.⁷⁸

Takođe, u velikom broju predmeta koji su procesuirani kao navođenje na prostituciju, Misija je primijetila odsustvo istinskih napora da se utvrdi prava

75 Vidjeti ESLJP, *S.M. protiv Hrvatske* [Veliko vijeće], Zahtjev br. 160561/14, presuda od 25. juna 2020., paragraf 336, 343. Vidjeti takođe Preporučene principe i smjernice UN-a, posebno Smjernicu 5., koja potiče i podržava „proaktivne istražne postupake kako bi se izbjeglo preveliko oslanjanje na svjedočenje žrtava“.

76 Azra Avdibašić, Kantonalno tužilaštvo u Travniku, optužnica od 29. novembra 2016.

77 Glavni pretres u predmetu Azra Avdibašić, Kantonalni sud u Novom Travniku, ročište održano 30. juna 2017., Baza podataka Misije OSCE-a u BiH o praćenim predmetima, dnevni izvještaj sa ročišta.

78 Na primjer, Đemail Zejnilović, Općinski sud u Sarajevu, prvostepena presuda od 20. juna 2011., Mustafa Demirović, Općinski sud u Bihacu, prvostepena presuda od 10. aprila 2019., Hasib Alimanović, Općinski sud u Sarajevu, prvostepena presuda od 12. avgusta 2019.

priroda odnosa između optuženog i žrtve. U predmetu *Kovačević (II)*,⁷⁹ u kojem se postupak vodio pred Općinskim sudom u Tešnju, u optužnici je navedeno da je optuženi koristio svoju suprugu u svrhu prostitucije. Međutim, u optužnici nije opisana priroda i dinamika odnosa između optuženog i žrtve,⁸⁰ što ukazuje na propust tužilaštva da utvrdi bilo kakve činjenice koje bi ukazivale na postojanje moći optuženog nad žrtvom. Predmet je na kraju okončan oslobađajućom presudom. Slično tome, u predmetu *Čović-Gavran*, u kojem se postupak vodio pred Općinskim sudom u Visokom, organi vlasti nisu na ozbiljniji način pokušale istražiti potencijalni odnos zavisnosti između optuženog i žrtve, koja je živjela u kući optuženog. Tužilaštvo takođe nije navelo u optužnici činjenicu da je optuženi kod sebe držao lične dokumente žrtve.⁸¹

Misija je takođe zabilježila nekoliko primjera kada su se tužioci previše oslanjali na iskaz žrtve u predmetima trgovine ljudima i srodnim predmetima. Takva praksa je u nekim predmetima rezultirala neuspješnim krivičnim gonjenjem. Na primjer, u predmetu *Tomić*, pred Osnovnim sudom u Banjaluci, tužilaštvo je podiglo optužnicu više od 36 mjeseci nakon okončanja istrage, stavljajući optuženom na teret krivično djelo trgovine ljudima u svrhu prostitucije iz člana 198(1) KZ RS, na snazi u dato vrijeme. Tužilaštvo je predmet temeljilo uglavnom na iskazima žrtava datih policiji u fazi istrage. Odbrana je uspješno osporila zakonitost iskaza ključnih svjedoka, jer iskazi dati pred sudom nisu odgovarali iskazima datim u fazi istrage. Na osnovu toga, sud je presudio da tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je optuženi počinio krivično djelo za koje je optužen.⁸²

Iz gore navedenih predmeta jasno se vidi propust pravosudnih organa da provedu pravovremenu i temeljitu istragu krivičnih djela trgovine ljudima i srodnih djela. Takvi slučajevi predstavljaju ne samo primjere kršenja međunarodnih standarda, već i ozbiljno podrivaju povjerenje žrtava u pravosudni sistem u cjelini.

2.2.3. Propust da se krivično procesuiraju korisnici usluga koje pružaju žrtve

Međunarodno pravo obavezuje države na usvajanje mjera u svrhu obeshrabrivanja potražnje koja podstiče sve oblike eksploatacije ljudi, posebno žena i djece, što dovodi do trgovine ljudima.⁸³ U skladu sa članom 19. Evropske konvencije o borbi protiv trgovine ljudima, države potpisnice moraju razmotriti mogućnost kriminalizacije svjesnog korištenja usluga žrtve trgovine ljudima.⁸⁴ BiH je, 2010. godine, kriminalizovala svjesno korištenje usluga žrtava trgovine ljudima u KZ BiH. Slične odredbe su kasnije uvedene u krivične zakone RS, FBiH i BDBiH.⁸⁵ Ove odredbe se još uvijek ne primjenjuju ni na jednom nivou u BiH.⁸⁶

79 *Amir Kovačević*, Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona, optužnica od 12. februara 2009. (presuda *Kovačević II*).

80 *Amir Kovačević*, Općinski sud u Tešnju, prvostepena presuda od 10. maja 2010., Kantonalni sud u Zenici, drugostepena presuda od 14. januara 2011.

81 *Amra Čović-Gavran*, Kantonalno tužilaštvo Zeničko-dobojskog kantona, presuda od 2. avgusta 2010.

82 *Milutin Tomić*, Osnovni sud u Banjaluci, prvostepena presuda od 15. oktobra 2013.

83 Protokol iz Palermo, član 9(5), Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima, član 6., Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), član 6.

84 Izvještaj sa objašnjenjima o Evropskoj konvenciji o borbi protiv trgovine ljudima, (<https://rm.coe.int/16800d3812>, 12. maj 2021.), paragraf 229.

85 *Vidjeti* Aneks III i IV za detaljniju analizu odredbi o obaveznom psihološkom obilježju krivične odgovornosti korisnika usluga u domaćem zakonu, *vidjeti* Misija OSCE-a u BiH, 2017, *Trgovina ljudima: priručnik za obuku sudija i tužilaca*, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, str. 20.

86 Misija je uočila da je jedan korisnik usluga prostitucije, državni službenik, u predmetu korupcije optužen i osuđen za krivično djelo primanja darova i mita. *Mirza Salihović*, Općinski sud u Gradačcu, prvostepena presuda od 15. marta 2018.

Misija je uočila nekoliko predmeta u kojima je tužilaštvo moglo primijeniti ove odredbe, ali je propustilo da se na njih pozove. U predmetu *Malić i Omahić*, klijenti su plaćali optuženom za seksualne usluge koje je pružala žrtva i o tome su čak svjedočili na sudu.⁸⁷ Takođe, u predmetu *Mujić*, koji se odnosio na radnu eksploataciju djece, utvrđeno je da je optuženi, između ostalog, prisiljavao djecu da rade u fabrici namještaja, gdje je jedno dijete kasnije zadobilo povrede. Vlasnik fabrike je saslušan u fazi istrage i njegov iskaz je naveden u optužnici kao dokaz protiv optuženog. Vlasnik je rekao da je znao da optuženi dovodi djecu u njegovu fabriku da skupljaju otpad koji nastaje pri proizvodnji namještaja. Takođe je naveo da je optuženom plaćao za rad koji su obavljala djeca.⁸⁸ S obzirom na to da su eksploatirana djeca imala od 7 do 13 godina, činjenične okolnosti ukazuju na to da je vlasnik fabrike trebao biti svjestan da su ona žrtve eksploatacije dječjeg rada ili da se, u osnovi, radi o trgovini ljudima.

U navedenim predmetima, može se pretpostaviti da je tužilaštvo bilo svjesno da će biti teško dokazati da su korisnici znali da zapravo koriste usluge koje pružaju žrtve trgovine ljudima. Međutim, s tim u vezi treba spomenuti da se u Izvještaju sa objašnjenjima o Evropskoj konvenciji o borbi protiv trgovine ljudima navodi kako postaje sve privlačnije stajalište da se znanje i namjera korisnika eksploatacije izvodi iz objektivnih činjenica, bez narušavanja principa pretpostavke nevinosti.⁸⁹

Propust pravosudnih organa da provedu relevantne odredbe krivičnog zakona kojima se kriminalizuje ponašanje osoba koje svjesno koriste usluge žrtava trgovine ljudima u suprotnosti je sa međunarodnim standardima koji zahtjevaju od država da usvoje mjere s ciljem obeshrabrivanja potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima.

2.2.4. Propust da se krivično procesuiraju pravna lica

Međunarodni zakon nalaže da pravna lica trebaju krivično odgovarati za djela trgovine ljudima. Član 10. UNOTC-a obavezuje svaku državu članicu da usvoji neophodne mjere za utvrđivanje odgovornosti pravnih lica za, između ostalog, trgovinu ljudima, kako je definirano u članu 5. Protokola iz Palerma. Isto tako, član 22. Evropske konvencije o borbi protiv trgovine ljudima zahtijeva od država potpisnica da omoguće uspostavljanje krivične odgovornost pravnih lica.

Sva četiri krivična zakona koja su na snazi u BiH sadrže odredbe koje predviđaju krivičnu odgovornost pravnih lica, uključujući i preduzeća.⁹⁰ Usprkos postojanju ovih odredbi, one se u praksi nikada nisu primjenjivale u predmetima vezanim za trgovinu ljudima, iako je Misija uočila nekoliko predmeta u kojima su se te odredbe mogle primijeniti. Na primjer, u predmetu *Kučević*, žrtve su bile podvrgnute seksualnom iskorištavanju u hotelu za što im je hotel naplaćivao uslugu u iznosu od 10 BAM za svakih pola sata boravka u sobi.⁹¹ Međutim, usprkos

87 *Diana Malić i Mehmed Omahić*, Okružni sud u Doboju, prvostepena presuda od 18. juna 2015., str. 9.

88 *Enes Mujić*, Kantonalno tužilaštvo u Tuzli, optužnica od 23. avgusta 2017.

89 Izvještaj sa objašnjenjima o Evropskoj konvenciji o borbi protiv trgovine ljudima, paragraf 235.

90 Poglavlje XIV KZ BiH, Poglavlje XIV KZ FBiH, Poglavlje X KZ RS i Poglavlje XIV KZ BDBiH. Za detaljniju analizu odredbi o krivičnoj odgovornosti pravnih lica u domaćem zakonodavstvu, vidjeti Misija OSCE-a u BiH, 2017, *Trgovina ljudima: priručnik za obuku sudija i tužilaca*, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, str. 29-32.

91 *Kučević i drugi*, Sud BiH, drugostepena presuda od 21. aprila 2009., str. 7.

činjenici što je hotel imao finansijsku korist od ovog aranžmana, protiv hotela, kao pravnog lica, nije pokrenut krivični postupak. Takođe, u predmetu *Cvitić i Karadža*, Sud BiH utvrdio je da je veći broj žena i djevojčica bio žrtva radne eksploatacije koja je predstavljala trgovinu ljudima dok su radile kao konobarice u jednom lokalu.⁹² Ni u ovom predmetu nije pokrenut krivični postupak protiv lokala kao pravnog lica.

Tužiocima bi trebali istražiti i procesuirati sva lica, kako fizička tako i pravna, uključena u trgovinu ljudima, kako bi se osigurao sveobuhvatan odgovor krivičnopravnog sistema na to krivično djelo i, shodno tome, smanjio broj slučajeva trgovine ljudima u budućnosti. Neprovođenje adekvatne istrage i neprocesuiranje trgovine ljudima može biti u suprotnosti sa obavezama koje proističu iz međunarodnog prava koje zemljama nalažu da osiguraju postojanje primjerenog pravnog lijeka za one čija su ljudska prava na takav način bila povrijeđena.⁹³

2.2.5. Propust da se oduzme imovinska korist stečena počinjenjem krivičnog djela

Iako predstavlja grubo kršenje osnovnih ljudskih prava žrtava, trgovina ljudima je i dalje vrlo unosna aktivnost relativno niskog rizika.⁹⁴ S ciljem rješavanja ovog problema, međunarodni standardi ističu važnost oduzimanja imovinske koristi stečene trgovinom ljudima i srodnim krivičnim djelima.⁹⁵ Isto tako, i važeće domaće zakonodavstvo predviđa odredbe o oduzimanju imovinske koristi stečene izvršenjem krivičnog djela.⁹⁶ Usprkos ovoj jasnoj zakonskoj obavezi o utvrđivanju i oduzimanju nezakonito stečene imovine, Misija je primijetila da se ove odredbe rijetko koriste.⁹⁷ U skladu sa podacima koje je Misija prikupila, od 118 predmeta koji su analizirani za potrebe ovog Izvještaja, Misija je utvrdila da su sudovi naredili oduzimanje imovine stečene krivičnim djelom u samo njih deset.

Misija uvida da je istraživanje i utvrđivanje iznosa imovinske koristi stečene krivičnim djelom složen zadatak, posebno zato što trgovci ljudima obično ne vode evidenciju o svojoj nezakonitoj zaradi. Usprkos tome, Misija je uočila pozitivnu praksu u pogledu utvrđivanja prihoda ostvarenih krivičnim djelima trgovine ljudima. U predmetu *Kučević i drugi*, Sud BiH je, na osnovu mišljenja finansijskog vještaka i svjedočenja žrtava o iznosima koji su se naplaćivali za njihove seksualne usluge i prosječnom broju korisnika po danu, utvrdio da su dvoje optuženih, koji su bili vođe lanca trgovine ljudima, stekli protupravnu imovinsku korist u ukupnom iznosu od 286.400,00 BAM.⁹⁸ Utvrdivši iznos

92 *Mato Cvitić i Edina Karadža*, Sud BiH, drugostepena presuda od 22. novembra 2010, str. 6.

93 *Vidjeti* OHCHR, 2014., Informativni list br. 36, Ljudska prava i trgovina ljudima, https://www.ohchr.org/documents/publications/fs36_en.pdf, str.26.

94 Gallagher, 2010., str. 400.

95 Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima, 12(3)(a), Preporučeni principi i smjernice UN-a, Princip 16. i Smjernica 4.4.

96 Odredbe o oduzimanju imovinske koristi pribavljene počinjenjem određenih krivičnih djela, uključujući i trgovinu ljudima, dio su svih krivičnih zakona u BiH (*vidjeti* npr. član 110., 110a, 111. KZ BiH, član 114., 114a KZ FBiH, član 83. KZ RS, član 114., 114a, stav 2. KZ BDBiH), kao i u: Zakonu o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom FBiH (Službene novine FBiH, 71/14), Zakonu o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela RS (Službeni glasnik RS, 12/10), i Zakonu o oduzimanju nezakonito stečene imovine BDBiH (Službeni glasnik BDBiH, 29/16).

97 *Vidjeti* član 111. KZ BiH, član 115. KZ FBiH, član 115. KZ BDBiH i član 84. KZ RS. Za detaljniju analizu odredbi o oduzimanju imovine stečene krivičnim djelom trgovine ljudima, *vidjeti* Misija OSCE-a u BiH, 2017, *Trgovina ljudima: priručnik za obuku sudija i tužilaca*, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, str. 53-57.

98 *Tasim Kučević i drugi*, Sud BiH, drugostepena presuda od 21. aprila 2009, str. 52.

imovinske koristi stečene krivičnim djelom, Sud BiH naložio je da se isti iznos oduzme optuženima.

Međutim, gore navedena praksa se ne primjenjuje redovno, pa time ni sudovi nisu u mogućnosti da oduzmu imovinsku korist stečenu krivičnim djelom. Na primjer, u predmetu *Cvitić i Karadža*, koji se takođe vodio pred Sudom BiH, a odnosio se na radnu eksploataciju većeg broja žena i djevojčica u noćnom klubu, nije provedena istraga radi utvrđivanja potencijalnog iznosa imovinske koristi koja je stečena izvršenjem krivičnog djela.

Još jedan ilustrativan primjer pred Sudom BiH je predmet *Ćosić i drugi*, koji se tiče seksualnog iskorištavanja većeg broja žena i djevojčica koje je trajalo duže od pet godina. Iako je Sud prvooptuženog oglasio krivim, u obrazloženju je navedeno da nije bilo moguće donijeti odluku o oduzimanju protupravno stečene imovinske koristi, jer Tužilaštvo nije dostavilo dokaze o takvoj dobiti.⁹⁹

Za efikasan odgovor na trgovinu ljudima, a s obzirom na njezinu potencijalno unosnu prirodu, potrebno je da pravosudne institucije povećaju napore u utvrđivanju iznosa, zapljeni i oduzimanju imovine stečene počinjenjem krivičnih djela trgovine ljudima. Propust da se to učini, u kombinaciji s praksom izricanja blagih kazni,¹⁰⁰ čini trgovinu ljudima veoma atraktivnom i niskorizičnom djelatnošću.

2.3. Koordinirano procesuiranje trgovine ljudima

Zbog ustavnog uređenja BiH i složene prirode krivičnog djela trgovine ljudima, koordinirani odgovor krivičnopravnog sistema u ovoj oblasti posebno je važan. Na primjer, može se desiti da je žrtva vrbovana u BDBiH, podvrgnuta zlostavljanju u Bijeljini, u RS, a skrivana i eksploatisana u Tuzli, u FBiH, što stvara mogućnost za sukobe nadležnosti između oba entiteta i BDBiH.¹⁰¹ Osim toga, kao što je navedeno iznad, u Odjeljku 4.1., moglo bi se desiti da tužioci ne prepoznaju krivično djelo trgovine ljudima kao takvo i da stoga terete počinitelje za manje teška krivična djela, kao što su navođenje na prostituciju ili zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetnika.

Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima ističe potrebu za efikasnom saradnjom između tužilaca i policijskih agencija, s jedne strane, kao i između različitih policijskih snaga, s druge strane.¹⁰² Stoga Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima, u svom članu 29., obavezuje države članice da osiguraju specijalizaciju odgovornih za provođenje zakona u ovoj oblasti i koordiniranost sistema.

Kako bi se osigurala pravilna i efikasna koordinacija u slučajevima trgovine ljudima, 2003. godine ustanovljena je specijalizirana Udarna grupa za borbu protiv trgovine ljudima i organizirane ilegalne migracije („Udarna grupa“).¹⁰³ Kao tijelo sastavljeno od

99 Kako je istakla predsjedavajuća vijeća na pretresu za izricanje krivične sankcije u predmetu *Mario Ćosić*, održanom 29. decembra 2016. pred Sudom BiH, Baza podataka Misije o praćenim predmetima, dnevni izvještaj TMDB DHR.

100 *Vidjeti* ispod, Odjeljak 3. Kaznena praksa u predmetima trgovine ljudima.

101 Usporediti sa Gallagher, 2010., str. 381, u kontekstu transnacionalne saradnje.

102 Izvještaj Misije iz 2009., str. 10, u vezi sa članom 7(6) Evropske konvencije o borbi protiv trgovine ljudima.

103 Odluka Vijeća ministara BiH, Službeni glasnik BiH, 3/04.

predstavnik tužilaštava i agencija za provođenje zakona,¹⁰⁴ kojem je povjereno prikupljanje podataka o otkrivenim slučajevima trgovine ljudima i koje je zaduženo za osiguravanje saradnje i koordinacije rada između nadležnih tijela uključenih u borbu protiv trgovine ljudima, Udarne grupa bi, u teoriji, trebala predstavljati koristan mehanizam za planiranje i provođenje istraga. Takođe, u skladu sa postojećim ustavnim uređenjem BiH, Udarne grupa vjerovatno predstavlja ključni mehanizam koji bi mogao uticati na tužioca da provede istragu fokusiranu na žrtve, da pravilno kvalificira kriminalno ponašanje i, ako je potrebno, dostavi predmet nadležnom pravosudnom tijelu.¹⁰⁵ Osim toga, kroz koordinaciju rada raznih agencija za provođenje zakona, Udarne grupa može pomoći nadležnim organima vlasti u utvrđivanju i oduzimanju imovinske koristi stečene počinjenjem krivičnih djela trgovine ljudima.

Međutim, praćenje rada ovog mehanizma otkriva da su ga brojni faktori spriječili da u potpunosti iskoristi svoj potencijal i ulogu. Naime, iako zadužena za prikupljanje podataka o slučajevima trgovine ljudima, Udarne grupa još nije kreirala vlastitu bazu podataka o predmetima trgovine ljudima, niti vodi evidenciju o žrtvama trgovine ljudima ili o optuženim i osuđenim trgovcima ljudima. Evidentiranje i analiza takvih podataka mogli bi biti presudni za otkrivanje operacija trgovine ljudima i zatim donošenje adekvatne politike usmjerene na suzbijanje takvih krivičnih djela.

Osim toga, Udarne grupa je mehanizam koji bi mogao imati važnu ulogu u osiguravanju dosljedne prakse u istraživanju i procesuiranju krivičnih djela trgovine ljudima. S tim u vezi, Udarne grupa bi mogla voditi bazu podataka sa sudskim i tužilačkim odlukama u predmetima trgovine ljudima. Analizom ovih odluka, Udarne grupa bi mogla utvrditi nedosljednosti u primjeni odredaba krivičnih zakona i zakona o krivičnom postupku u procesuiranju predmeta trgovine ljudima, te predložiti mjere za rješavanje tih nedosljednosti. Jedna od tih mjera mogla bi biti prijedlog za konkretnu izgradnju kapaciteta te za usklađivanje sudske prakse kroz postojeće mehanizme, poput panelâ za ujednačavanje sudske prakse između najviših sudskih instanci.

Usprkos svom mandatu i potencijalnom uticaju, Udarne grupa nema vlastito stalno osoblje koje bi održavalo takvu bazu podataka ili obavljalo druge administrativne poslove, što očigledno utiče na njezino funkcioniranje.¹⁰⁶ Višestruki izostanci pojedinih članova sa sastanaka Udarne grupe, u kombinaciji sa nedostatkom operativnih finansijskih sredstava, takođe negativno utiču na efikasnost ovog mehanizma.¹⁰⁷ Osim toga, Misija je uočila da je, od januara 2018. godine, s prilivom izbjeglica, migranata i tražilaca azila, Udarne grupa pokazala tendenciju da na svojim sastancima više vremena i energije posveti pitanju krijumčarenja migranata, što je povezano, ali se u osnovi razlikuje od trgovine ljudima.

104 Udarne grupa sastavljena je od predstavnika Tužilaštva BiH, Federalnog tužilaštva FBiH, Republičkog javnog tužilaštva RS, Tužilaštva BDBiH, Granične policije, Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), Ministarstva unutrašnjih poslova FBiH, Ministarstva unutrašnjih poslova RS, Policije BDBiH, Porezne uprave FBiH i Porezne uprave RS. Udarnom grupom predsjedava glavni tužilac Tužilaštva BiH.

105 Usporediti sa opažanjima iz Izvještaja iz 2009., str. 12.

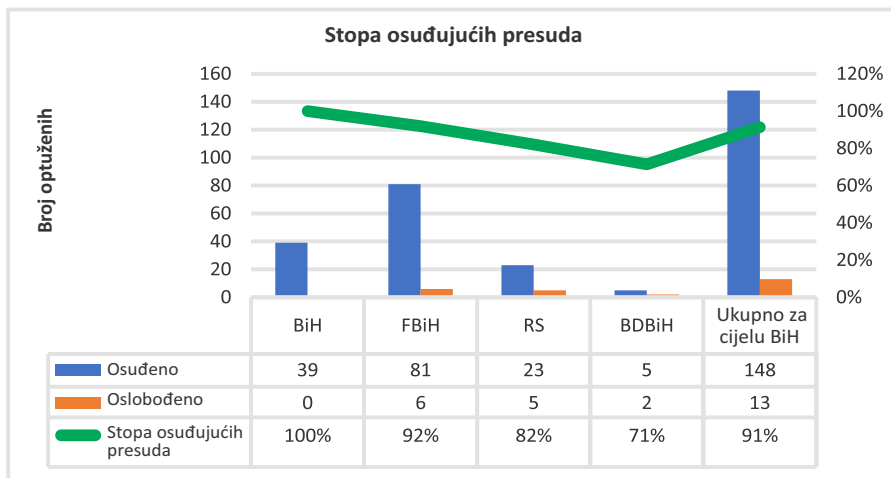
106 Ovom odlukom Vijeća ministara nije predviđeno ni osoblje ni budžet za Udarnu grupu. Ovaj zaključak se takođe temelji na informacijama do kojih je došlo osoblje Misije koje je prisustvovalo sastancima Udarne grupe.

107 Vidjeti 2019 US State Department Trafficking in Persons Report, (<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/06/2019-Trafficking-in-Persons-Report.pdf>, 12. maj 2021.), str.104.

Osim Udarne grupe, Misija je upoznata i sa osnivanjem neformalne mreže specijalizovanih tužilaca i istražitelja, okupljenih u svrhu povećanja efikasnosti i koordinacije odgovora krivičnog sistema na trgovinu ljudima. Iako ova inicijativa potencijalno može doprinijeti radu Udarne grupe i dovesti do kvalitetnijeg odgovora na trgovinu ljudima, još uvijek je prerano da se donosi ocjena o radu ove mreže. Bez obzira na to, stalna tendencija pravosudnih organa da krivična djela trgovine ljudima procesuiraju kao manje teška djela, kao i neadekvatne istrage, zahtijevaju unapređenje postojećih mehanizama za koordinaciju aktera krivičnog sistema.

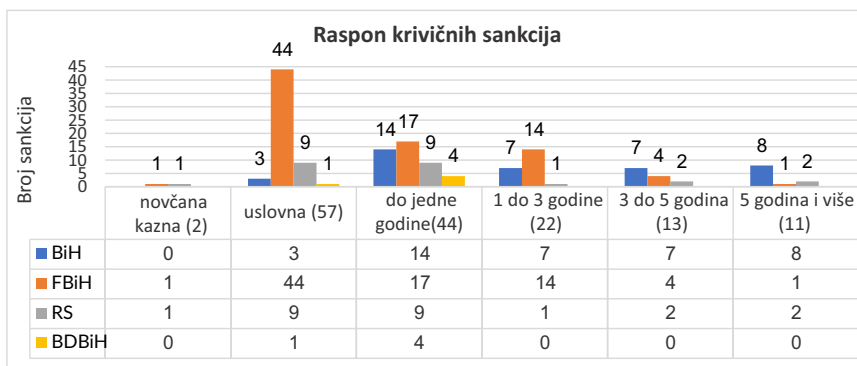
3. Praksa izricanja kazni u predmetima trgovine ljudima

Međunarodni standardi zahtijevaju da se licima koja se oglašavaju krivim za trgovinu ljudima i srodna djela izriču „efikasne, proporcionalne i odvraćajuće sankcije“.¹⁰⁸ Efikasne i proporcionalne krivične sankcije imaju efekat odvraćanja, potencijalno sprečavajući pojavu trgovine ljudima. U ovom Odjeljku analizira se da li akteri krivičnog pravosuđa u BiH ispunjavaju ovu obavezu, iznošenjem kvantitativnih podataka o sankcijama izrečenim trgovcima ljudima, a zatim kvalitativnom analizom izrečenih sankcija u svjetlu relevantnih međunarodnih standarda.

Slika 9

Kao što je prikazano na slikama 9 i 10, u 118 praćenih predmeta trgovine ljudima, a koji su okončani pred sudovima u BiH između 1. januara 2009. i 31. decembra 2020. godine, od 165 optuženih, njih 148 oglašeno je krivima: 57 optuženih je dobilo uslovnu osudu, dok je 91 optuženom izrečena kazna zatvora.¹⁰⁹ Najkraća izrečena kazna bila je mjesec dana, a najduža 12 godina zatvora. Pregled različitih vrsta sankcija koje izriču sudovi u BiH prikazan je u tabeli ispod (Slika 10).

Slika 10

108 Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima; vidjeti takođe Princip 15 UN-ovih Preporučenih principa i smjernica.

109 Iako je 91 optuženom izrečena kazna zatvora, jedna je zamijenjena novčanom kaznom, tako da ih je bilo samo 90 (vidjeti sliku 10).

U svim predmetima trgovine ljudima u kojima se postupak vodio pred Sudom BiH, izrečeno je 35 zatvorskih i tri uslovne kazne. Najduža izrečena kazna zatvora bila je 12 godina, dok je sedam lica osuđeno na zatvorske kazne u trajanju od preko pet godina. Četrnaest lica osuđeno je na kaznu zatvora od jedne do pet godina i isto toliko lica je osuđeno na zatvorske kazne u trajanju kraćem od jedne godine. U entitetima i BDBiH većina zatvorskih kazni bila je u trajanju od jedne godine ili su izrečene uslovne osude (*Slika 10*).

Ovi podaci navode na zaključak da se na državnom nivou, usprkos nekoliko izrečenih strožih kazni, kaznena praksa u predmetima trgovine ljudima može nazvati blagom. S obzirom na to da se na nivou entiteta trgovina ljudi često procesuirala kao manje teško krivično djelo, ti sudovi izriču još blaže kazne.

U svom Izvještaju iz 2009. godine, Misija je iznijela opažanje da su sudovi na svim nivoima pokazali tendenciju ka izricanju blažih sankcija u predmetima trgovine ljudima, čak i u onim u kojima su žrtve djeca.¹¹⁰ Misija je tada pozvala da se usvoje izmjene i dopune krivičnog zakonodavstva koje će predviđati strože sankcije za trgovinu ljudima gdje su počinitelji službena lica i kada počinitelj ugrozi život žrtve. Usprkos usvajanju preporučenih izmjena i dopuna krivičnih zakona, analiza koju je provela Misija pokazuje da je, sa izuzetkom nekoliko pozitivnih primjera, kaznena politika i dalje zabrinjavajuće blaga.¹¹¹ Ove blage sankcije ne odražavaju težinu krivičnog djela trgovine ljudima, ne postižu efekat odvraćanja za počinitelje, niti odražavaju poštovanje prema žrtvama.

U nastavku ovog Odjeljka, Misija će analizirati dva ključna problema u vezi sa primjenom adekvatnih sankcija protiv optuženih u predmetima trgovine ljudima: prenamaglašavanje olakšavajućih okolnosti i kaznenu praksu u presudama donesenim na osnovu sporazuma o priznanju krivice.

3.1. Prenamaglašenost značaja olakšavajućih okolnosti

Iako je Misija uočila nekoliko predmeta u kojima se za izrečene kazne osuđenim osobama za krivična djela trgovine ljudima može reći da su proporcionalne težini krivičnog djela, u vrijeme pisanja ovog Izvještaja uglavnom su i dalje izricane blage sankcije.¹¹²

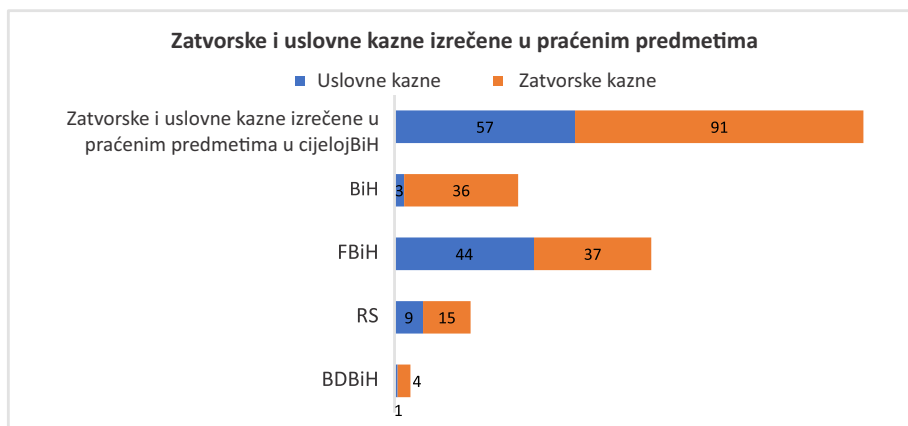
Kao što je prikazano na (*Slici 10*) iznad, samo 11 optuženih osuđeno je na kaznu zatvora od pet godina ili više, dok je većina optuženih koji su oglasili krivim (66)

110 Misija OSCE-a u BiH, Izvještaj iz 2009., str. 33.

111 U skladu sa domaćim zakonodavstvom, Sud mora počiniocu krivičnog djela odmjeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to krivično djelo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivice, pobude iz kojih je djelo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, raniji život počinioca, njegove lične prilike i njegovo držanje nakon učinjenog krivičnog djela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost počinioca. Nadalje, sud može počiniocu odmjeriti kaznu ispod granice propisane zakonom ili izreći blažu vrstu kazne kad zakon propisuje da se počinitelj može blaže kazniti i kad sud utvrdi da postoje naročito olakšavajuće okolnosti koje ukazuju da se s ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja. Vidjeti član 48. i 49. KZ BiH i odgovarajuće odredbe krivičnih zakona entiteta i BDBiH.

112 Vidjeti, između ostalih, ESLJP, *Aksoy protiv Turske*, Zahtjev br. 21987/93, presuda od 18. decembra 1996., paragraf 98. O adekvatnosti krivičnog zakona i krivičnih sankcija, vidjeti ESLJP, *X i Y protiv Holandije*, Zahtjev br. 8978/80, presuda od 26. marta 1986., paragraf 27. ESLJP, *K. U. protiv Finske*, Zahtjev br. 2872/02, presuda od 2. decembra 2008., paragraf 43, ili ESLJP, *Okkali protiv Turske*, Zahtjev br. 52067/99, presuda od 17. oktobra 2006., paragraf 71-78.

osuđena na kaznu zatvora do tri godine, od kojih 44 na manje od jedne godine zatvora. Misija je posebno zabrinuta činjenicom da je 57 optuženih, što predstavlja više od jedne trećine osuđenih lica u praćenim predmetima, osuđeno uslovno (Slika 11).

Slika 11

Međutim, iako se čini da je izricanje blagih kazni pravilo, Misija je uočila i nekoliko pozitivnih izuzetaka. U predmetu *Kučević i drugi*, Sud BiH osudio je vođu organizirane grupe, koji je počinio krivično djelo trgovine ljudima protiv većeg broja žena i djevojčica u svrhu seksualne eksploatacije, na jedinstvenu kaznu od 12 godina zatvora. Sud je pravilno ocijenio njegovu raniju osuđivanost za srodno krivično delo, kao i činjenicu da je ovo konkretno djelo počinio za vrijeme izdržavanja zatvorske kazne, kao otežavajuće okolnosti. Sud je dalje uzeo u obzir različite uloge koje su okrivljeni imali u ovom konkretnom slučaju i izrekao strože kazne protiv vođe lanca trgovine ljudima, njegove supruge, koja je također imala centralnu ulogu u tom lancu, i njihovih saučesnika. Drugim članovima grupe, čija su djela bila pomagačke prirode, izrečene su mnogo blaže sankcije.¹¹³

Međutim, u predmetu *Vuković i drugi* koji se odnosi na trgovinu djevojčicama u svrhu seksualne eksploatacije, sudsko vijeće Suda BiH osudilo je trojicu trgovaca ljudima na po godinu dana zatvora. Prilikom odlučivanja o krivičnim sankcijama, Sud je, između ostalog, uzeo u obzir da je krivično djelo trajalo relativno kratko vrijeme, držanje optuženih pred sudom i njihovu raniju neosuđivanost. Sudsko vijeće nije utvrdilo postojanje otežavajućih okolnosti.¹¹⁴ Nasuprot tome, Apelaciono vijeće Suda BiH zaključilo je da se utvrđene olakšavajuće okolnosti ne mogu smatrati posebno olakšavajućim okolnostima koje bi opravdale takvo ublažavanje kazne ispod propisanog minimuma. Pored toga, utvrdilo je niz otežavajućih okolnosti u odnosu na jednog optuženog, poput bezobzirnog ponašanja prema djeci žrtvama, o čemu svjedoči njegovo slanje prijetećih poruka žrtvama i pokušaji prisiljavanja jedne žrtve na seksualni odnos sa više osoba istovremeno.¹¹⁵ Apelaciono vijeće osudilo je dvojicu optuženih na po šest godina zatvora, a jednog optuženog na pet godina i šest mjeseci zatvora.

113 Tasim Kučević i drugi, Sud BiH, drugostepena presuda od 21. aprila 2009.

114 Vuković i drugi, Sud BiH, prvostepena presuda od 26. maja 2010.

115 Vuković i drugi, Sud BiH, drugostepena presuda od 3. maja 2011.

Treba naglasiti da je i u predmetu *Kučević i drugi* i u predmetu *Vuković i drugi* žalbeni postupak rezultirao kaznama proporcionalnijim težini krivičnog djela od onih izrečenih u prvostepenim presudama.

Praksa sudova u cijeloj BiH kojom se prenaplašava značaj olakšavajućih okolnosti¹¹⁶, bilo kao osnove za ublažavanje kazne ili izricanje kazne bliže donjoj granici zakonskog minimuma, kao i tumačenje zbira olakšavajućih okolnosti kao postojanje posebno olakšavajućih okolnosti doveo je do *de facto* blage kaznene politike u predmetima trgovine ljudima. Na primjer, sudovi često navode „korektno ponašanje optuženog“ pred sudom kao olakšavajuću okolnost. U svojim ranijim izvještajima, Misija je izrazila zabrinutost zbog toga što sudovi cijene ponašanje koje se očekuje od bilo kojeg lica izvedenog pred sud kao okolnost na osnovu koje će izreći znatno blažu kaznu za ozbiljna krivična djela, kao što je trgovina ljudima.¹¹⁷ Isto tako, sudovi na svim nivoima u BiH redovno su uzimali u obzir „porodičnu situaciju“ optuženih kao olakšavajuću okolnost čak i u onim slučajevima kada su ti optuženi podvrgavali članove svoje porodice seksualnoj ili radnoj eksploataciji.

Sudovi su često kao olakšavajući faktor navodili „izražavanje kajanja zbog svog ponašanja“, međutim, bez objašnjenja na koji način je to kajanje izraženo ili kako je utvrđeno. Kako navodi ESLJP, puka izjava da je optuženi izrazio kajanje ne može se smatrati dovoljnom da opravda ublažavanje kazne; štaviše, to bi moglo predstavljati kršenje EKLJP zbog neadekvatnosti sankcije koja je posljedično izrečena.¹¹⁸

Iako bi odmjeravanje kazne trebalo biti individualizirano, sudovi bi trebali izbjegavati preveliko oslanjanje na olakšavajuće okolnosti kako bi izrekli blaže kazne. Misija je primijetila da sudovi često tumače postojanje više pojedinačnih olakšavajućih okolnosti kao jednu posebno olakšavajuću okolnost, što omogućava izricanje kazne ispod propisanog posebnog minimuma za to djelo. Misija je uočila takvu praksu i na državnom, kao i na nivou entiteta i BDBiH.

Na primjer, u predmetu *Cvitić i Karadža*, Sud BiH oglosio je krivim i osudio dvoje optuženih za trgovinu ženama i djevojčicama u svrhu radne eksploatacije u baru. Apelaciono vijeće osudilo je prvooptuženog na kaznu zatvora u trajanju od pet godina i šest mjeseci, a drugooptuženu na kaznu zatvora u trajanju od tri godine, u skladu sa članom 186(1) KZ BiH, kojim se propisuje kazna zatvora od jedne do deset godina i članom 186(2) KZ BiH koji predviđa kaznu zatvora u trajanju od najmanje pet godina.¹¹⁹ Sud BiH je, odlučujući u trećem stepenu, ublažio kazne koje je izreklo Apelaciono vijeće. Sud je ocijenio lične okolnosti prvooptuženog (da je on porodični čovjek, otac šestero djece i invalid) i drugooptužene (da je u vrijeme počinjenja zločina bila relativno mlada, trudna i bila majka dvoje djece)

116 Misija redovno primjećuje preveliko i nekritičko korištenje olakšavajućih okolnosti za smanjenje kazni, ne samo u predmetima trgovine ljudima, nego i u drugim krivičnim postupcima. Vidjeti, na primjer, Krivična odgovornost i sankcioniranje počinitelja nasilja u porodici, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, 2011., ili Praćenje procesuiranja predmeta korupcije u BiH: druga procjena, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, 2018.

117 Krivična odgovornost i sankcioniranje počinitelja nasilja u porodici, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, 2011, str. 22.

118 Vidjeti ESLJP, Okkali protiv Turske, Zahtjev br. 52067/99, presuda od 17. oktobra 2006., paragraf 74.

119 Mato Cvitić i Edina Karadža, Sud BiH, drugostepena presuda od 22. novembra 2010., vidjeti Aneks II. Važeći krivični zakon u ovom predmetu bio je KZ BiH iz 2003.

kao posebno olakšavajuće okolnosti. Sud je zatim osudio oboje optuženih na kazne zatvora ispod posebnog zakonskog minimuma od pet godina. Prvooptuženi je osuđen na četiri godine i šest mjeseci zatvora, dok je drugooptužena osuđena na godinu dana zatvora.¹²⁰ Dakle, iako su okolnosti koje je Sud uzeo u obzir važne u pogledu individualizacije krivičnih sankcija, ne može se reći da izrečene sankcije odražavaju težinu krivičnog djela, pokazuju poštovanje prema žrtvama ili da u dovoljnoj mjeri odvrćaju druge od počinjenja sličnih krivičnih djela.

U predmetu *Jekić*, Sud BiH osudio je optuženog, koji je počinio krivično djelo trgovine ljudima na štetu četiri žene u svrhu seksualnog iskorištavanja, na četiri godine zatvora, što je samo jedna godina više od propisanog posebnog minimuma od tri godine.¹²¹ Sud je kao otežavajuće okolnosti naveo okrutno postupanje prema žrtvama i bezobzirno ugrožavanje žrtava prilikom počinjenja djela te psihološke posljedice koje su žrtve pretrpjele. Međutim, usprkos tome, Sud je istakao da je optuženi, ako se izuzme inkriminirani događaj, visoko moralna osoba,¹²² na taj način obrazlažući kaznu tako blizu propisanog minimuma, usprkos ozbiljnosti kriminalnog ponašanja.

Sudovi na nivou entiteta i BDBiH pokazuju sličnu tendenciju ka izricanju blagih sankcija. Na primjer, u velikoj većini predmeta prisilnog prosjačenja, optuženi su osuđeni uslovno. Čak i u predmetima koji uključuju prisilnu prostituciju, kako odraslih, tako i djece, sudovi su se često odlučivali za izricanje uslovne osude.

Misija je uočila da su u predmetima u kojima je izrečena kazna zatvora, sudovi odmjeravali kazne blizu propisanog minimuma ili čak ispod njega.¹²³ Na primjer, u predmetu *Mustafa Husejnović* pred Osnovnim sudom BDBiH, optuženi je osuđen na godinu dana zatvora zbog krivičnog djela trgovine ljudima, u skladu sa članom 207a(1) KZ BDBiH, iako zakon predviđa kaznu zatvora od najmanje pet godina.¹²⁴ Tako nisu prekršene odredbe o granici za ublažavanje kazne utvrđene relevantnim domaćim zakonodavstvom,¹²⁵ izricanje tako niske kazne čini se nesrazmjerno tom djelu, a upitno je da li tako blaga kazna može služiti općoj svrsi krivičnih sankcija. U ovom slučaju, ranija osuđivanost za djela nasilja u porodici, krađe i lakše tjelesne povrede uzete su u obzir kao otežavajuće okolnosti. S druge strane, sud je činjenicu da je optuženi bio oženjen i otac troje djece cijenio kao posebno olakšavajuću okolnost, što je dovelo do takvog ublažavanja kazne.

U predmetu *Handanović*, 2015. godine, koji uključuje prisilnu prostituciju žene i njene maloljetne kćerke, Kantonalni sud u Tuzli, kao prvostepeni sud, osudio je optuženog na dvije godine zatvora. U obrazloženju presude sud je naveo da nije utvrdio postojanje otežavajućih okolnosti, a kao olakšavajuće okolnosti uzeo je u obzir činjenicu da je optuženi oženjen muškarac i otac četvero djece, te da žrtve nisu željele da se protiv njega vodi postupak.¹²⁶ U drugostepenoj presudi iz 2018.

120 *Mato Cvitić i Edina Karadža*, Sud BiH, drugostepena presuda od 22. novembra 2010., *vidjeti* Aneks II. Važeći krivični zakon u ovom predmetu bio je KZ BiH iz 2003.

121 *Mato Cvitić i Edina Karadža*, Sud BiH, trećestepena presuda od 20. aprila 2011., str.12.

122 *Vidjeti* Aneks II. U ovom predmetu važeći materijalni zakon je bio KZ BiH iz 2011.

123 *Mile Jekić*, Sud BiH, prvostepena presuda od 4. juna 2013., str. 35-36.

124 *Mustafa Husejnović*, Osnovni sud Brčko distrikta BiH, prvostepena presuda od 22. juna 2017. *Vidjeti* Aneks III.

125 Član 51. KZ BDBiH postavlja ograničenja za ublažavanje sankcije, propisujući da u slučaju kada je kazna zatvora od tri ili više godina propisana kao najniža kazna za krivično djelo, ona se može ublažiti do jedne godine. Pri odlučivanju koliko će kaznu ublažiti, sud mora posebno uzeti u obzir najmanju i najveću mjeru kazne propisane za to krivično djelo.

126 *Jasmin Handanović*, Kantonalni sud u Tuzli, prvostepena presuda od 16. aprila 2015., str. 12.

godine, Vrhovni sud FBiH dao je još veći značaj ovim okolnostima i dodatno ublažio kaznu na jednu godinu i šest mjeseci zatvora.¹²⁷

Slično tome, u predmetu *Malić i Omahić*, u kojem se prvostepeni postupak vodio pred Okružnim sudom u Doboju, krivični zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela predviđao je minimalnu kaznu od tri godine za krivično djelo trgovine ljudima. Usprkos propisanom minimumu, Vrhovni sud RS preinačio je presudu prvostepenog suda u dijelu koji se odnosi na izricanje sankcija i ublažio kazne ispod zakonskog minimuma. Vrhovni sud RS je u obrazloženju naveo da nije bilo otežavajućih okolnosti, navodeći da su kriminalne radnje trajale relativno kratko (samo 20 dana).¹²⁸ Ovaj pristup odmjeravanju kazne, kao i obrazloženje apelacionog suda, predstavljaju propust da se adekvatno osudi trgovina ljudima.

Misija primjećuje da obrazloženja data u vezi sa utvrđenim olakšavajućim okolnostima, ponekad čak i u istom sudu, nisu ujednačena. Jasnija pravila o primjeni olakšavajućih i otežavajućih okolnosti mogla bi bolje uskladiti praksu izricanja kazni sa samom prirodom trgovine ljudima i svrhom kažnjavanja u tim predmetima.

3.2. Izricanje sankcija na osnovu sporazuma o priznanju krivice

Analiza krivičnih sankcija izrečenih u predmetima u kojima je postignut sporazum o priznanju krivice pokazala je da su one znatno blaže, čak i kada se radi o predmetima organiziranog kriminala.¹²⁹

Sporazumi o priznanju krivice u predmetima trgovine ljudima pred Sudom BiH			
Naziv predmeta	Krivično djelo	Propisana kazna	Izrečena kazna
Almir Ahmetović	Trgovina ljudima, član 186(1) KZ BiH	Od 1 do 10 godina	3 godine uslovno sa 3 godine provjeravanja
Milan Mirić	Trgovina ljudima, član 186(1) KZBiH	Od 1 do 10 godina	11 mjeseci
Novak Ćirić i drugi	Organizirani kriminal, član 250(2) u vezi sa trgovinom ljudima, član 186. KZBiH	Najmanje 5 godina	1 godina (zamijenjena za društveno korisni rad)
Saša Lipovac	Organizirani kriminal, član 250(2) u vezi sa trgovinom ljudima, član 186. KZ BiH	Najmanje 5 godina	1 godina i 9 mjeseci

127 Jasmin Handanović, Vrhovni sud FBiH, drugostepena presuda od 5. februara 2018., str. 20.

128 Diana Malić i Mehmed Omahić, Vrhovni sud RS, drugostepena presuda od 14. septembra 2015., str. 4.

129 Pregovaranje o krivici, u osnovi, omogućava optuženom da pregovara o priznanju krivice sa tužiocem, u zamjenu za određenu kaznu, bez potrebe za vođenjem glavnog pretresa. Odredbe koje uređuju sporazume o priznanju krivice nalaze se u članu 231. ZKP BiH, članu 246. ZKP FBiH, članu 246. ZKPRS i članu 246. ZKP BDBiH.

Nenad Tatić	Organizirani kriminal, član 250(2) u vezi sa trgovinom ljudima, član 186. KZ BiH	Najmanje 5 godina	2 godine uslovno sa 4 godine provjere
Enes Mujić	Trgovina ljudima, član 210a(2) KZ FBiH	Najmanje 10 godina	5 godina

U 22 predmeta trgovine ljudima u kojima se postupak vodio pred Sudom BiH, u njih šest zaključeni su sporazumi o priznanju krivice (Tabela 1),¹³⁰ a takvi sporazumi zaključeni su i u 12 predmeta koji uključuju krivično djelo navođenja na prostituciju u skladu sa relevantnim zakonima. U svim predmetima u kojima je sklopljen sporazum o priznanju krivice pred Sudom BiH izrečene su krivične sankcije blizu ili čak ispod propisanog zakonskog minimuma.

Sporazumi o priznanju krivice u predmetima koji uključuju krivična djela srodna trgovini ljudima				
Nadležnost	Naziv predmeta	Krivično djelo	Propisana kazna	Izrečena kazna
BiH	Miroslav Ćosić	Međunarodno navođenje na prostituciju, član 187. KZ BiH	Od 6 mjeseci do 5 godina	6 mjeseci
BiH	Mario Ćosić	Međunarodno navođenje na prostituciju, član 187. KZ BiH, Navođenje na prostituciju, član 210. KZ FBiH	Od 6 mjeseci do 5 godina	Član 187. KZ BiH, 9 mjeseci; član 210. KZ FBiH - 1 godina i 1 mjesec; jedinstvena kazna: 1 godina i 8 mjeseci
BiH	Aldin Zatagić	Međunarodno navođenje na prostituciju, član 187. KZ BiH	Od 6 mjeseci do 5 godina	1 godina
BiH	Jasmin Hodžić	Međunarodno navođenje na prostituciju, član 187. KZ BiH	Od 6 mjeseci do 5 godina	1 godina uslovno sa 2 godine provjere, sa oduzimanjem imovinske koristi u iznosu od 3,622.80 BAM
FBiH	Suad Halilović	Spolni odnošaj s djetetom, član 207(1)KZ FBiH Navođenje na prostituciju, član 210(4) KZ FBiH	Od 1 do 8 godina Od 3 do 15 godina	Član 207. KZ FBiH, 6 mjeseci; član 210(4) KZ FBiH, 1 godina; jedinstvena kazna: 1 godina i 4 mjeseca
FBiH	Durić i drugi	Navođenje na prostituciju, član 210(1) KZ FBiH, Navođenje na prostituciju, član 210(4) KZ FBiH	Od 6 mjeseci do 5 godina Od 3 do 5 godina	Prvooptužena - 2 godine i 2 mjeseca; drugooptužena - 1 godina i 4 mjeseca; trećeoptužena 1 godina i 1 mjesec (sve jedinstvene kazne)

FBiH	Melisa Šehović	Navođenje na prostituciju, član 210(1) KZ FBiH	Od 6 mjeseci do 5 godina	2 godina sa 5 godina provjere
FBiH	Valentina Omerović Dubravko Kojadin,	Navođenje na prostituciju, član 210(1) KZ FBiH	Od 1 do 5 godina	Prvooptuženi - uslovna kazna (1 godina i 6 mjeseci uslovno sa 2 godine provjere); drugooptužena - uslovna kazna (8 mjeseci sa 1 godinom provjere)
FBiH	Hajrlahović <i>i drugi</i>	Prvooptužena i drugooptuženi: Navođenje na prostituciju, član 210(4) KZFBiH; drugooptuženi i trećeoptuženi: Bludne radnje, član 208(2) KZ FBiH	3 do 15 godina 6 mjeseci do 5 godina	Prvooptužena i drugooptuženi: 1 godina; trećeoptuženi: 1 godina uslovno sa 2 godine provjere
RS	Veselko Đurđević	Navođenje na prostituciju, član 198. 2003.KZ RS	6 mjeseci do 5 godina	3 mjeseca i novčana kazna u iznosu od 1.500 BAM
RS	Miodrag Regodić	Navođenje na prostituciju, član 198.KZ RS 2003.	6 mjeseci do 5 godina	6 mjeseci
RS	Emanuela Đurić	Navođenje na prostituciju, član 198(4) KZ RS 2003. Omogućavanje uživanja opojnih droga, član 225(2)	2 do 15 godina 1 do 10 godina	10 mjeseci - 1 godina jedinstvena kazna

U predmetu Ahmetović, u kojem se postupak vodio pred Sudom BiH, optuženi, koji je fizički zlostavljao i eksploatirao žrtvu sa invaliditetom u svrhu prisilnog prosjačenja i rada, osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 11 mjeseci uslovno sa rokom provjere od tri godine, na osnovu sporazuma o priznanju krivice. U presudi su dokazi koje je izvelo Tužilaštvo BiH samo taksativno nabrojani, bez obrazloženja.¹³¹ Slično tome, u predmetu Hajrlahović, koji je uključivao prisilnu prostituciju djevojčice nad kojom je prvooptužena imala starateljstvo, Kantonalni sud u Bihaću je prihvatio prijedlog tužilaštva za sankcije iz sporazuma o priznanju krivice, od kojih su dvije bile ispod zakonskog minimuma. Sud je obrazložio da predložena sankcija od jedne godine zatvora odgovara težini krivičnog djela, stepenu krivice optuženih i njihovim ličnim okolnostima, ali nije dalje pojasnio zašto ove okolnosti opravdavaju izricanje tako blage kazne.¹³²

U predmetu Vučenović i drugi (predmet SerbAz), koji je uključivao optužbe za trgovinu ljudima sa više stotina žrtava iz BiH i regije u svrhu radne eksploatacije na građevinskim poslovima u inostranstvu, Sud BiH oglosio je krivim četiri lica

¹³¹ *Almir Ahmetović*, Sud BiH, prvostepena presuda od 28. septembra 2011.

¹³² *Ema Hajrlahović i drugi*, Kantonalni sud u Bihaću, prvostepena presuda od 20. januara 2011.

na osnovu sporazumâ o priznanju krivice.¹³³ Svima su izrečene blage kazne: jedan optuženi je osuđen na jednu godinu i devet mjeseci kazne zatvora, jedan je dobio uslovnu osudu, a dvojica optuženih osuđena su na po jednu godinu kazne zatvora, što je Sud¹³⁴ zamijenio sa 90 dana društveno korisnog rada. Sud je uzeo u obzir niz olakšavajućih okolnosti, uključujući i obećanje optuženih da će saradivati sa Tužilaštvom i svjedočiti protiv drugih članova grupe.¹³⁵

Na nekim ročištima za odlučivanje o sporazumu o priznanju krivice, Misija je uočila da tužioci, s ciljem da uvjere sud da prihvati sporazum, koriste argumente kojima umanjuju štetu pričinjenu žrtvama. U predmetu *Ćosić i drugi*, na primjer, tužilac je inicijalno teretio pet lica za organizirani kriminal u vezi sa krivičnim djelom trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije većeg broja žena i jedne djevojčice.¹³⁶ Više od dvije i po godine nakon podizanja optužnice, tužilac je pravnu kvalifikaciju organizirani kriminal u vezi sa krivičnim djelom trgovine ljudima¹³⁷ promijenio u krivično djelo međunarodno navođenje na prostituciju, za koje je zapriječena blaža kazna¹³⁸ i sklopio tri odvojena sporazuma o priznanju krivice sa vođom i dva člana grupe. Vođa grupe osuđen je na jednu godinu i osam mjeseci zatvora,¹³⁹ jedan član grupe je osuđen na jednu godinu kazne zatvora,¹⁴⁰ dok je drugom izrečena kazna zatvora od šest mjeseci.¹⁴¹ Na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivice za vođu grupe, tužilac je naveo da je činjenica što je krivično djelo počinjeno protiv maloljetne žrtve zaista kvalifikatorna okolnost u predmetu, ali je istakao da je „ona institirala da se prostituira kada je shvatila koliko novca će zaraditi“.¹⁴²

133 *Božo Vučenović i drugi*, Tužilaštvo BiH, optužnica od 27. juna 2014. U ovom predmetu optuženo je 14 lica za trgovinu ljudima. Četvorica su osuđena na osnovu sporazuma o priznanju krivice sklopljenog sa Tužilaštvom BiH: *Saša Lipovac*, Sud BiH, prvostepena presuda od 28. februara 2017., *Nenad Tatić*, Sud BiH, prvostepena presuda od 10. jula 2017., *Novak Ćirić i Slaviša Kojić*, Sud BiH, prvostepena presuda od 28. marta 2018. U decembru 2019. godine, Sud BiH oslobodio je ostale optužene u prvom stepenu. U aprilu 2021., donesena je drugostepena presuda kojom je potvrđena prvostepena presuda, međutim, u vrijeme pisanja ovog izvještaja, Misija nije imala uvid u pisanu presudu. 07. oktobra 2021. godine, ESLJP je donio presudu po zahtjevu br. 20116/12 *Zoletić i ostali protiv Azerbejdžana* kojom je oglasio Azerbejdžan odgovornim za kršenje člana 4(2) EKLJP.

134 Član 43. KZ BiH.

135 *Novak Ćirić i Slaviša Kojić*, Sud BiH, prvostepena presuda od 28. marta 2018., str.14.

136 *Mario Ćosić i drugi*, Tužilaštvo BiH, optužnica od 31. decembra 2013.

137 Član 186. KZ BiH.

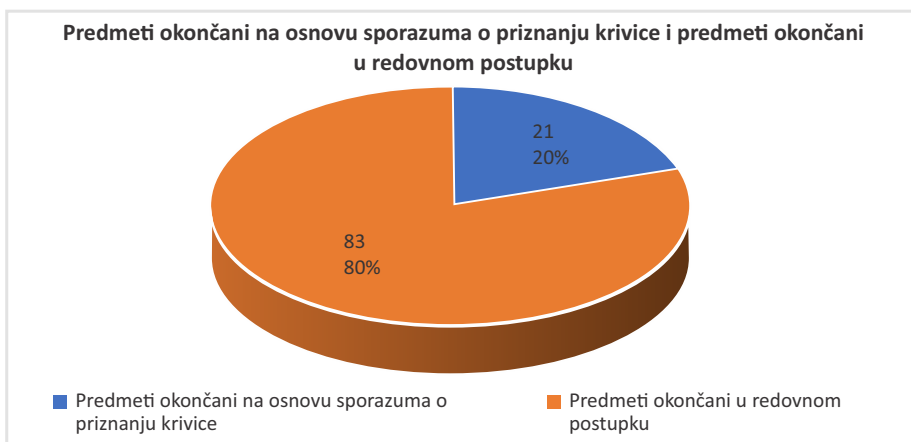
138 Član 187. KZ BiH. *Vidjeti Mario Ćosić i drugi*, Tužilaštvo BiH, izmijenjena optužnica od 7. marta 2016.

139 *Mario Ćosić*, Sud BiH, presuda na osnovu sporazuma o priznanju krivice od 29. decembra 2016.

140 *Aldin Zatagić*, Sud BiH, prvostepena presuda od 19. januara 2017.

141 *Miroslav Ćosić*, Sud BiH, prvostepena presuda od 7. marta 2017.

142 *Mario Ćosić*, Sud BiH, ročište za odlučivanje o sporazumu o priznanju krivice održano 27. decembra 2016. Baza podataka Misije OSCE-a u BiH o praćenim predmetima, dnevni izvještaj sa ročišta. Problematične prakse u vezi sa tretiranjem žrtava analiziraju se u Odjeljku 6.1 u nastavku Izvještaja.

Slika 12

Može se zaključiti da, bez obzira na to što sporazumi o priznanju krivice imaju mnoge prednosti, kao, na primjer, skraćivanje trajanja sudskog postupka ili osiguravanje svjedočenja pripadnika organizirane kriminalne grupe protiv drugih pripadnika grupe,¹⁴³ oni se ne bi trebali koristiti na štetu prava žrtava i u suprotnosti sa međunarodnim standardima u vezi sa krivičnim sankcijama u predmetima trgovine ljudima i srodnim predmetima. S tim u vezi, Misija primjećuje da je Grupa eksperata za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA - stručno tijelo koje nadzire provođenje Evropske konvencije za borbu protiv trgovine ljudima) izrazila zabrinutost zbog primjene sporazuma o priznanju krivice u predmetima trgovine ljudima zbog malog broja osuđujućih presuda sa izrečenim zatvorskim kaznama i čak pozvala nadležne organe da propišu da se institut sporazum o priznanju krivice ne može primjenjivati u predmetima trgovine ljudima.¹⁴⁴

143 S tim u vezi treba primijetiti da je Misija već izrazila svoju zabrinutost u vezi sa nepostojanjem mehanizama koji bi osigurali da optuženi izvrši klauzulu o saradnji koja može biti dio sporazuma o priznanju krivice kada je u pitanju korištenje ovog instituta u predmetima ratnih zločina. Vidjeti OSCE, 2011, *Postizanje pravde u Bosni i Hercegovina: procesuiranje predmeta ratnih zločina od 2005. do 2010.*, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, str. 56.

144 GRETA (2017), Izvještaj o provođenju Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, Drugi evaluacijski krug, (<https://rm.coe.int/greta-2017-15-fgr-bih-en/1680782ac1>, 12. maj 2021.), paragraf 178-179.

4. Položaj žrtve u krivičnom postupku

Iako međunarodni standardi zahtijevaju da ljudska prava žrtava budu u fokusu svih napora koji se preduzimaju u borbi protiv trgovine ljudima,¹⁴⁵ praćeni sudski postupci pokazuju da krivičnopravni organi često gledaju na žrtve prvenstveno kao na izvor informacija, a ne kao na lica čija su prava povrijeđena te stoga imaju pravo na zadovoljenje pravde. Uprkos odredbama u domaćim zakonima koje se odnose na zaštitu svjedoka i djece žrtava, ovakvo postupanje sa žrtvama ne iznenađuje, s obzirom na tradicionalno nepovoljan položaj žrtve u krivičnom postupku u BiH, koji je reformama zakonâ o krivičnom postupku iz 2003. godine dodatno oslabljen.¹⁴⁶ Krivično zakonodavstvo u BiH, za razliku od nekih drugih država Zapadnog Balkana,¹⁴⁷ ne sadrži definiciju „žrtve krivičnog djela“, ne definira prava žrtava i ne propisuje pružanje besplatne pravne pomoći žrtvama u toku krivičnog postupka.

U suštini, važeće odredbe zakonâ o krivičnom postupku u BiH, osim mogućnosti oštećenih da traže obeštećenje od počinioca koja se rijetko koristi, praktično su svele ulogu žrtve u krivičnom postupku na ulogu svjedoka.¹⁴⁸ Štaviše, Misija je pratila predmete u kojima se nisu poštovala prava žrtava ni kao svjedokâ.

U ovom Odjeljku, fokus je stavljen na sposobnost krivičnopravnog sistema da postupa sa žrtvama na dostojanstven način i da ih zaštiti od potencijalnih štetnih posljedica zbog njihove uključenosti u krivični postupak, kao i njegove mogućnosti da osigura pravni lijek za štetne posljedice prouzrokovane krivičnim djelom, u vidu obeštećenja. Dakle, u ovom Odjeljku se najprije analizira način na koji se pravosudni akteri odnose prema žrtvama. Drugo, u njemu se iznose utvrđeni nedostaci u vezi sa ispitivanjem žrtava kao svjedoka. Treće, ukazuje se na nedostatke u pogledu zaštite žrtava od zastrašivanja i osvete. Dalje, iznose se propusti krivičnopravnog sistema u zaštiti privatnosti žrtve. Za kraj, fokus se stavlja na praksu u vezi sa dodjeljivanjem naknade za štetu koju je počinitelj nanio žrtvi.¹⁴⁹

4.1. Pravo žrtve na dostojanstveno postupanje i zaštitu od maltretiranja i zastrašivanja

Žrtve trgovine ljudima često su ključni svjedoci u krivičnom postupku, a njihovo svjedočenje često se smatra „neophodnim da se osigura osuđujuća presuda za trgovce ljudima.“¹⁵⁰ Međunarodno pravo prepoznaje poseban položaj žrtava

145 Vidjeti *Preporučene principe i smjernice UN-a*, paragraf 1-3.

146 Hanušić, A., 2015, *Ostvarivanje zahjeva za naknadu štete žrtava ratnih zločina u okviru krivičnih postupaka u Bosni i Hercegovini – situacija, problemi i perspektive*, (https://trial.ba/wp-content/uploads/2021/02/ENG_Ostvarivanje-zahjeva-za-naknadu-stete-zrtava-ratnih-zločina-u-okviru-krivičnih-postupaka-u-Bosni-i-Hercegovini-%E2%80%93-stanje-problemi-i-perspektive-.pdf, 12. maj 2021.), str. 11. Vidjeti takođe Filipović, Lj., 2009, *POLOŽAJ OŠTEĆENOG U KRIVIČNOM POSTUPKU*, *Pravo i pravda*, 8, (1), str. 295-329, za detaljnu analizu položaja oštećene strane u krivičnom postupku u BiH.

147 Vidjeti, na primjer, član 21(4), ZKP Sjeverne Makedonije, dostupno na: https://www.legislationline.org/download/id/6377/file/FYROM_CPC_am2010_en.pdf; ili Glava V i članak 202(11), ZKP Republike Hrvatske, dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku>. Uvođenje definicije žrtve i njezinih prava u ZKP u Hrvatskoj provedeno je u svrhu transponiranja Direktive EU 2012/29/EU Evropskog Parlamenta i Vijeća od 25. oktobra o uspostavi minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih djela te o zamjeni Okvire odluke Vijeća 2001/220/PUP.

148 Usporediti Hanušić, 2015, str. 11.

149 Usporediti *Komentari na OSCE-ov akcijski plan za borbu protiv trgovine ljudima*, str. 79.

150 Gallagher, 2010, str. 317.

trgovine ljudima u krivičnom postupku, kao i jedinstveni način na koji su one ugrožene, uključujući potencijalne osvete i zastrašivanje.¹⁵¹ U skladu sa međunarodnim standardima, prema žrtvama krivičnog djela i njihovim porodicama mora se postupati sa saosjećanjem, poštujući njihovo dostojanstvo.¹⁵² Ova je obaveza posebno relevantna u kontekstu ispitivanja žrtava, bez obzira da li ispitivanje „provodi policija, tužilac ili sudija na sudu“.¹⁵³ Nadalje, u svim fazama krivičnog postupka žrtve i njihove porodice ili njima bliske osobe moraju biti zaštićeni od zastrašivanja, osvete i represalija izazvanih njihovim svjedočenjem ili učešćem u krivičnom postupku.¹⁵⁴ U predmetima trgovine ljudima, takođe bi trebalo preduzeti mjere kako bi se osiguralo da učešće u krivičnom postupku žrtvu ne izlaže riziku od ponovne traumatizacije.

Domaće zakonodavstvo o zaštiti ugroženih svjedoka i svjedoka pod prijetnjom,¹⁵⁵ te o postupanju s djecom u krivičnom postupku,¹⁵⁶ predviđa brojne zaštitne mjere za odrasle i djecu žrtve tokom krivičnog postupka. Te mjere uključuju: omogućavanje svjedočenja putem audio-vizuelne opreme, udaljšavanje optuženog iz sudnice za vrijeme svjedočenja žrtve, mjere za osiguravanje anonimnosti svjedoka i posebne procedure za ispitivanje ugroženih svjedoka i svjedoka pod prijetnjom.

Misija je uočila nekoliko predmeta u kojima su nadležni organi provodili mjere zaštite svjedoka ili u kojima je žrtvama tokom istrage ili suđenja pomagao službenik za podršku svjedocima ili predstavnik nevladine organizacije. Na primjer, u predmetu *Jekić*, u kojem se postupak vodio pred Sudom BiH, jedno ročište je bilo zatvoreno za javnost radi zaštite privatnosti žrtava. Štaviše, žrtvama je pomagala nevladina organizacija „Astra“ iz Beograda, specijalizovana za pružanje podrške žrtvama trgovine ljudima. U predmetu *Mujić*, pred Kantonalnim sudom u Tuzli, sa djecom žrtvama razgovarali su službenici specijalizirani za vođenje forenzičkih intervjuva s djecom žrtvama krivičnog djela.¹⁵⁷ U predmetu *Arapović*, pred Osnovnim sudom Brčko distrikta, djeca žrtve svjedočila su iz odvojene prostorije pomoću audio-vizuelne opreme.¹⁵⁸ U predmetu *Pavličević*, pred Okružnim sudom u Doboju, žrtve su ispitivane iz odvojene prostorije u prisustvu socijalnog radnika i psihologa, koji je takođe izvršio i procjenu traume koju su pretrpjele žrtve.¹⁵⁹

---

151 Vidjeti UNTOC, član 24. i 25(1) Evropske konvencije za borbu protiv trgovine ljudima, član 12. i 28. Preporuke Vijeća Evrope No. R (97)13 Komiteta ministara državama članicama o zastrašivanju svjedoka i pravima odbrane, usvojene 10. septembra 1997.

152 Princip 4. UN-ove deklaracije o osnovnim principima pravde za žrtve krivičnog djela i zloupotrebe položaja, A/RES/40/34.

153 OHCHR, 2003., *Ljudska prava u provođenju pravde: Priručnik o ljudskim pravima za sudije, tužioce i advokate*, New York i Ženeva, Ujedinjene nacije, str. 762.

154 Vidjeti, na primjer, UNTOC, član 24., Evropska konvencija za borbu protiv trgovine ljudima, član 19(1)(d) i 20.

155 Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BiH (*Službeni glasnik BiH*, 21/03, 61/04 i 55/05); Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka FBiH (*Službeni glasnik FBiH*, 36/03); Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BDBiH (*Službeni glasnik BDBiH*, 10/03, 8/07 i 19/07); i Zakon o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku RS (*Službeni glasnik RS*, 48/03).

156 Zakoni o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku usvojeni 2010. godine u RS i 2011. godine u BDBiH, a 2014. u FBiH.

157 Vidjeti *Enes Mujić*, Kantonalno tužilaštvo u Tuzli, optužnica od 23. avgusta 2017.

158 *Nedžad Arapović*, Osnovni sud Brčko distrikta, glavni pretres, ročište od 28. decembra 2015., Baza podataka Misije OSCE-a u BiH o praćenim predmetima, dnevni izvještaj sa ročišta.

159 *Savo Pavličević*, Okružni sud u Doboju, provostepena presuda od 6. juna 2014., str. 3.

Međutim, usprkos ovim pozitivnim primjerima, Misija je zabrinuta što su u znatnom broju praćenih predmeta pravosudni organi postupali sa žrtvama trgovine ljudima na bezosjećajan i neprimjeren način.

4.1.1. Pristup temeljen na traumi

Nekoliko predmeta izazvalo je ozbiljnu zabrinutost u vezi s postupanjem sa žrtvom tokom istrage i glavnog pretresa. U jednom predmetu, u fazi istrage, koja je trajala više od devet godina, niko iz tužilaštva nije kontaktirao ili se sastao sa žrtvom. Na glavnom pretresu žrtvi nije data mogućnost da svjedoči iz druge prostorije, iako je optuženi bio u sudnici, a sud raspolaže sa odgovarajućom prostorijom i opremom. Na osnovu njezinog ponašanja u sudnici, može se zaključiti da je prisustvo na glavnom pretresu izložilo žrtvu ponovnoj traumizaciji, nakon što je odbrana tražila da svjedoči na dva uzastopna ročišta. Žrtva je naknado izjavila da ne bi došla svjedočiti da je znala da će biti u istoj prostoriji sa optuženim.

Međutim, Misija je uočila i jedan pozitivan primjer u ovom predmetu. Naime, predsjedavajuća vijeća je odbila prijedlog tužioca da se optuženi i žrtva suoče kako bi se utvrdila valjanost njihovih iskaza, navodeći kao razlog činjenicu da vijeće ima pristup iskazima žrtve sa prethodnih ročišta i zabrinutost da bi to moglo predstavljati maltretiranje žrtve.¹⁶⁰

U drugom predmetu, tokom glavnog pretresa se od žrtava tražilo da se suoče sa nekim od „klijenata“ (mušterija) koji su plaćali njihove seksualne usluge. Obje žrtve, nakon kratkog boravka u sigurnoj kući, i dalje su živjele u istom selu u kojem je djelo počinjeno i redovno su se susretale sa optuženim, njegovom porodicom i mušterijama. Iskazi žrtava su bili nedosljedni u pogledu važnih detalja koji su uticali na zakonitost dokaza, što je možda bila posljedica neadekvatne podrške i stalne traumatizacije. Na primjer, žrtve su najprije izjavile da ih je policija ispitivala bez prisustva predstavnika Centra za socijalni rad (CSR), dok su u kasnijoj fazi potvrdile da je predstavnik CSR bio prisutan tokom ispitivanja. Vjerovatno je da životni uslovi žrtava nisu pogodovali efikasnom suđenju, što naglašava važnost pristupa zasnovanog na traumi.

Navedeni predmeti pokazuju koliko je važno da se mehanizmi za podršku svjedocima žrtvama trgovine ljudima i srodnih krivičnih djela uključe već od prvog susreta žrtve sa krivičnopравnim sistemom. Adekvatno uključivanje institucionalnih¹⁶¹ ili nevladinih¹⁶² mehanizama za podršku svjedocima u predmetima trgovine ljudima presudni su ne samo da bi se umanjile potencijalne štetne posljedice sudjelovanja žrtava u krivičnom postupku, već može doprinijeti i kvaliteti iskaza žrtve.

160 Misija je izostavila naziv predmeta u svrhu zaštite identiteta žrtava.

161 U vrijeme pisanja ovog Izvještaja, prema saznanjima Misije, sljedeće institucije su imale službenika za podršku svjedocima u stalnom radnom odnosu, čije su pozicije finansirane kroz budžet ili kroz projekte: Sud BiH, Tužilaštvo BiH, Okružni sud u Banjaluci, Kantonalni sud u Bihaću, Kantonalno tužilaštvo u Bihaću, Osnovni sud Brčko distrikta, Tužilaštvo Brčko distrikta, Okružno javno tužilaštvo u Doboju, Okružno javno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu, Okružni sud u Istočnom Sarajevu, Kantonalno tužilaštvo u Mostaru, Kantonalno tužilaštvo u Prijedoru, Kantonalni sud u Sarajevu, Kantonalno tužilaštvo u Sarajevu, Kantonalno tužilaštvo u Travniku, Kantonalni sud u Novom Travniku, Okružno javno tužilaštvo u Trebinju, Kantonalno tužilaštvo u Tuzli, Kantonalni sud u Zenici i Kantonalno tužilaštvo u Zenici.

162 Vidjeti iznad u dijelu 4.1 o pomoći pruženoj žrtvama u predmetu *Jekić*.

4.1.2. Neprimjerene tehnike i pristupi vođenju razgovora

S ciljem da se žrtve zaštite od ponovne traumatizacije i da se sačuva njihovo dostojanstvo, njihovo ispitivanje mora biti svedeno na najmanju moguću mjeru. S tim u vezi, Misija naglašava koliko je važno da pravosudni akteri prilikom svakog kontakta koriste primjerene tehnike za vođenje razgovora sa žrtvama trgovine ljudima i senzibiliziran pristup. Nesenzibilizirani pristup, u kombinaciji sa neprimjerenim tehnikama za vođenje razgovora, ne samo da krši prava žrtve da se s njom postupa dostojanstveno i s poštovanjem, već ugrožava i krivični postupak, jer žrtve i svjedoci mogu odlučiti da ne daju tačne i detaljne iskaze. Ovo je posebno relevantno u situacijama kada su žrtve i svjedoci osobe s mentalnim invaliditetom ili su mlađe dobi. U slučaju maloljetnih žrtava, takvo ispitivanje bi u idealnom slučaju trebalo provesti samo jednom.¹⁶³

Misija je, međutim, uočila da se žrtve, čak i djeca, ispituju više puta u svim fazama krivičnog postupka. Na primjer, u predmetu *Vuković i drugi*, u kojem se postupak vodio pred Sudom BiH, jedna je žrtva saslušana pet puta u fazi istrage.¹⁶⁴ Štaviše, u istom je danu suočena sa šest svjedoka, a drugog dana sa još tri svjedoka.¹⁶⁵ Druge dvije žrtve u ovom predmetu saslušane su tri puta u fazi istrage.¹⁶⁶ Loše upravljanje sudskim postupkom Kantonalnog suda u Sarajevu u predmetu *Kurtović i dr.* izložilo je žrtve dodatnoj traumatizaciji. Kako sud nije ispoštovao određena proceduralna vremenska ograničenja, žrtve su se morale vratiti na sud radi ponovnog davanja iskaza.¹⁶⁷

U predmetu *Arapović i Tahirović*, u kojem je postupak vođen pred Osnovnim sudom Brčko distrikta,¹⁶⁸ Misija je uočila da su na ročištima od 18. januara i 1. februara 2016. godine četiri svjedoka značajno promijenila svoje iskaze u odnosu na one date policiji u fazi istrage. U presudi stoji da su svjedoci bili nepismeni, vrlo lošeg opšteg znanja i vokabulara, pa nisu mogli sami pročitati svoje iskaze, niti im ih je iko pročitao. Na ročištu su svjedoci izjavili da su potpisali iskaze ne znajući šta potpisuju. U takvim slučajevima, bez audio zapisa iskaza, teško je osigurati dosljednost u iskazima datim za vrijeme istrage i tokom glavnog pretresa, kao i zaštititi žrtve od dodatne traumatizacije tokom krivičnog postupka.

---

163 UNODC, 2009, *Priručnik za stručnjake i donositelje odluka o pravosudnim pitanjima koja uključuju djecu žrtve i svjedoke kaznenih djela*, New York, Ujedinjene nacije, str. 80. U BiH, u skladu sa zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnim postupcima usvojen 2010. u RS, 2011. u BDBiH i 2014. u FBiH, dijete svjedok se može ispitati do dva puta.

164 *Slaviša Vuković i drugi*, Tužilaštvo BiH, optužnica od 12. juna 2008, dokaz broj 41, str. 16.

165 *Ibid*, dokaz broj 46 i 50, str. 16-17.

166 *Ibid*, dokaz broj 53 i 58, str. 17.

167 Predmet *Kurtović i drugi*, Kantonalni sud u Sarajevu, glavni pretres, ročište od 12. jula 2017., Baza podataka Misije OSCE-a u BiH o praćenim predmetima, dnevni izvještaj sa ročišta. *Vidjeti* član 266(3) ZKP FBiH, koji, *inter alia*, predviđa da se glavna rasprava mora iznova započeti ako je odgađanje trajalo dulje od 30 dana. U takvom slučaju, svjedoci se moraju ponovo ispitati ukoliko strane u postupku (optuženi i tužilac) i branitelj ne daju pristanak da se koristi iskaz koji je svjedok dao u ranijem postupku.

168 *Nedžad Arapović i Suad Tahirović*, Tužilaštvo Brčko distrikta, optužnica od 28. avgusta 2015. – Arapović je optužen za trgovinu ljudima u skladu sa članom 207a(1)(2) KZ BDBiH, Tahirović za zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetnika u skladu sa članom 216(2) u vezi sa članom 216(1) KZ BDBiH.

4.1.3. Propust da se zaštiti privatnost žrtve

Međunarodno pravo štiti žrtve trgovine ljudima od dalje eksploatacije i povrede.¹⁶⁹ Iz niza razloga, ova je zaštita „neraskidivo povezana“ sa zaštitom privatnosti žrtava.¹⁷⁰ Ukoliko se privatnost žrtava ne zaštiti, veća je mogućnost da će optuženi imati priliku da zastraši njih, njihove porodice ili saradnike. Takođe može doprinijeti stigmatizaciji žrtava i ugroziti njihov oporavak ili ih poniziti, te tako doprinijeti njihovoj ponovnoj traumatizaciji.

U jednom predmetu, u kojem se postupak vodio pred Sudom BiH, nadležni organi preduzeli su napore da zaštite privatnost žrtava tako što su im dodijelili inicijale, ali zbog nepažnje, njihov identitet je otkriven. Naime, u optužnici je dat detaljan opis dvije žrtve, ime jedne od žrtava, te imena i prezimena majki sve tri žrtve.¹⁷¹ Takođe, u prvostepenoj presudi otkriven je identitet žrtve na nekoliko mjesta.¹⁷²

Dužnost zaštite privatnosti žrtava ne sastoji se samo u tome da se ne otkrije njihov identitet, nego ona zahtijeva i preduzimanje pozitivnih mjera. Nepoštivanje privatnosti žrtve zabilježeno je, na primjer, u predmetu *Rustemović*, koji uključuje trgovinu ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, gdje je žrtva pitala sutkinju da li je moguće da joj se sudski poziv pošalje na adresu različitu od one koju je dala na početku suđenja. Objasnila je da se udala i odselila od roditelja kako bi prošlost ostavila za sobom, što je sugeriralo da njezin suprug možda nije upoznat sa njezinom prošlosti. Sutkinja je, međutim, odbila zahtjev, rekavši žrtvi da joj ne govori kako će raditi njezin posao.¹⁷³

Takvo ponašanje u suprotnosti je sa pristupom suzbijanju trgovine ljudima koji u fokusu ima žrtvu, koji zahtijeva da nadležne vlasti, uključujući i sudije, stave ljudska prava žrtve u središte svih napora u borbi protiv trgovine ljudima. Kao što je navedeno u *Komentar na Preporučene principe i smjernice o ljudskim pravima i trgovini ljudima*, „zaštita od daljnje povrede neraskidivo je povezana sa zaštitom privatnosti žrtve“.¹⁷⁴ Propust da se zaštiti njihova privatnost ne samo da povećava rizik od zastrašivanja žrtava ili njihovih porodica od strane počinitelja, već može ugroziti i njihovu sposobnost da prebrode svoju traumu. Kako bi osigurali njihov oporavak, svi akteri bi trebali raditi na izbjegavanju izlaganja žrtava sramoti i stigmatizaciji vezanoj uz trgovinu ljudima.¹⁷⁵ U situacijama kada se žrtva preselila u novo okruženje, ona može, na primjer, imati opravdane razloge da zatraži da se sudski pozivi ne šalju na njenu sadašnju adresu već na drugu adresu prema vlastitom izboru. Kao što je gore spomenuto, službenici za podršku svjedocima u takvim situacijama mogu biti od presudne važnosti, jer će oni dati do znanja i sudu i žrtvi da je takav aranžman potreban.

169 Preporučeni principi i smjernice UN-a, Princip 8. *Vidjeti* takođe član 6. Protokola iz Palerma koji konkretno obavezuje države potpisnice na zaštitu privatnosti i identiteta žrtava trgovine ljudima, na primjer, isključivanjem javnosti sa glavnog pretresa.

170 Ujedinjene nacije, *Komentar na preporučene principe i smjernice o ljudskim pravima i trgovini ljudima*, novembar 2010, HR/PUB/10/2, (<https://www.refworld.org/docid/4d2eb7cf2.html>, 30/01/2021, (OHCHR, 2010, UN Recommended Principles and Guidelines, Commentary), str. 146.

171 Tužilaštvo BiH, optužnica od 12. juna 2008.

172 Puno ime i prezime žrtve otkriveno je na jednoj strani, dok se ime može naći na drugim dvjema stranama presude. Sud BiH, prvostepena presuda od 6. maja 2010.

173 Predmet *Fatima Rustemović*, Općinski sud u Živinicama, glavni pretres, ročište održano, 22. septembra 2014., Baza podataka Misije OSCE-a u BiH o praćenim predmetima, dnevni izvještaj sa ročišta.

174 OHCHR, 2010., Preporučeni principi i smjernice, *Komentari*, str.146.

175 Usporediti *Ibid*.

4.1.4. Propust da se žrtve i svjedoci zaštite od osvete i zastrašivanja

Pored slučajeva neprimjerenog i bezosjećajnog postupanja sa žrtvama i svjedocima žrtvama tokom krivičnog postupka, Misija je pratila krivične postupke koji izazivaju zabrinutost zbog propusta vlasti da zaštiti žrtve i članove njihovih porodica od osvete, zlostavljanja i zastrašivanja, što ide dalje od osnovnog pitanja zaštite identiteta žrtava.

U predmetu *Ćosić i dr.*, u kojem se postupak vodio pred Sudom BiH, u fazi glavnog pretresa, i Tužilaštvo i Sud imali su poteškoće u kontaktiranju žrtvava jer im je prebivalište bilo u Republici Srbiji. Međutim, odbrana je uspjela da ih kontaktira i osigura njihovo prisustvo na ročištu.¹⁷⁶ Žrtve su na glavnom pretresu drastično promijenile svoje iskaze u odnosu na one koje su dale u fazi istrage. Prema saznanjima Misije, tužilac nije istražio okolnosti koje su dovele do tako drastične promjene iskazâ žrtava, što znači da se ne može isključiti mogućnost da su optuženi vršili uticaj na žrtve. Na sličan način, na ročištima u predmetu *Rustemović*, optuženi je u više navrata prekidao ispitivanje žrtava, govoreći: „Svaka čast!“¹⁷⁷ Majka jedne od žrtava takođe je rekla da su je optuženi zvali da traže da promijeni svoj iskaz, prijeteci joj i nudeći joj novac.¹⁷⁸ Prema saznanjima Misije, te prijetnje nisu dalje istražene, kao ni pokušaji neprimjerenog uticaja.

Tokom postupka u predmetu *Kučević i dr.*, optuženi je ispred Suda BiH napao pratnju jedne od žrtava trgovine ljudima. Sudska policija nije uspjela na vrijeme reagovati, te je optuženi uspio ošamariti jednu od njih, dok je njegov tjelohranitelj spriječio jednu novinarku da pomogne napadnutoj ženi.¹⁷⁹

Kada žrtve bitno promijene svoje ranije iskaze ili odbiju svjedočiti protiv počinitelja, postoji vjerovatnoća da im je optuženi prijetio ili ih zastrašio. U takvim situacijama svi relevantni akteri krivičnog pravosuđa moraju postupati sa dužnom pažnjom kako bi žrtvama i svjedocima pružili najprikladniju zaštitu. Ako to ne učine, ne samo da se ugrožava sigurnost žrtava, već se ugrožavaju i naponi da se pronađu i kazne odgovorni za trgovinu ljudima.

---

176 Na osnovu informacija koje je Misija prikupila tokom praćenja sudskog postupka. Baza podataka Misije OSCE-a u BiH o praćenim predmetima, dnevni izvještaj sa ročišta u predmetu *Miroslav Ćosić*, Sud BiH, glavni pretres, ročište održano 20. februara 2017.

177 *Fatima Rustemović*, Općinski sud u Živnicama, glavni pretres, ročište održano 22. septembra 2014., Baza podataka Misije OSCE-a u BiH o praćenim predmetima, dnevni izvještaj sa ročišta.

178 *Senahid Rustemović*, Općinski sud u Živnicama, prvostepena presuda od 14. novembra 2013., str. 4.

179 *Vidjeti* RTV TK, 2009, *Za šamaranje ispred Suda BiH Tasim Kučević osuđen na dvije godine i 4 mjeseca zatvora* (<http://www.arhiva.rtvtk.ba/home/arhiva/81-world/europe/6434-tasim-kuevi-zbog-nasilnog-ponaanja-u-krugu-suda-bih-osuen-na-dvije-godine-i-etiri-mjeseca>, 20. maj 2021.). *Tasim Kučević* je osuđen na dvije godine i četiri mjeseca zatvora za ovo nasilno ponašanje. *Vidjeti Tasim Kučević*, Općinski sud u Sarajevu, 26. juni 2009., i *Tasim Kučević*, Kantonalni sud u Sarajevu, 28. septembra 2010.

4.2. Pravo žrtve na obeštećenje

U skladu sa međunarodnim standardima, žrtve trgovine ljudima i njihove porodice imaju pravo na obeštećenje.¹⁸⁰ Višestruke su koristi od dosuđivanja odštete žrtvama u krivičnom postupku, između ostalog:

- Time se priznaje nepravda nanescena žrtvama što olakšava ispravljanje te nepravde;
- Predstavlja dodatnu sankciju za počinioca i pomaže u odvraćanju od daljeg činjenja takvih djela;
- Time se izražava društvena osuda krivičnih djela trgovine ljudima;¹⁸¹ i
- Daje doprinos ukupnoj efikasnosti pravosuđa.¹⁸²

Iako relevantno zakonodavstvo u BiH predviđa mogućnost da žrtve trgovine ljudima traže obeštećenje od optuženog za materijalnu i nematerijalnu štetu u sklopu krivičnog postupka,¹⁸³ to se vrlo rijetko dešava. U svom prvom evaluacijskom izvještaju o provođenju Evropske konvencije o borbi protiv trgovine ljudima, GRETA je istakla da u BiH „žrtve trgovine ljudima mogu tražiti odštetu od počinitelja u krivičnom postupku“, ali dalje navodi da „ima saznanja da se takvi zahtjevi u praksi obeshrabruju“.¹⁸⁴ U svom drugom Izvještaju iz 2017. godine, između ostalih preporuka, GRETA je pozvala vlasti u BiH da usvoje mjere koje će žrtvama trgovine ljudima garantovati i omogućiti jednostavniji način ostvarivanja imovinskopravnih zahtjeva.¹⁸⁵

Svi zakoni o krivičnom postupku u BiH propisuju da su i tužilac i sud dužni oštećene poučiti da imaju pravo na podnošenje imovinskopravnog zahtjeva u sklopu krivičnog postupka.¹⁸⁶ Štaviše, tužioci su dužni prikupljati dokaze o imovinskopravnom zahtjevu.¹⁸⁷ Međutim, prema saznanjima Misije, čak i kada sudije i tužioci obavijeste oštećene o toj mogućnosti, često to rade *pro forma*, koristeći pravne izraze koji su laicima teško razumljivi, obično ne dajući dodatna objašnjenja. Drugi problem je što, i kada obavijeste oštećene o pravu na kompenzaciju, tužioci često ne ispoštuju svoju obavezu da prikupe dokaze potrebne za dosuđivanje imovinskopravnog zahtjeva.

---

180 Evropska konvencija o borbi protiv trgovine ljudima, član 15.: Protokol iz Palermo, član 14. i 25.

181 *Usporediti* Delbyck, K., 2016, *Compensating Survivors in Criminal Proceedings: Perspectives from the Field: A report by TRIAL International office in Bosnia and Herzegovina (Obeštećenje preživjelih u okviru krivičnog postupka: perspektive sa terena: Izvještaj TRIAL International ureda u Bosni i Hercegovini)*, (https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2016/11/TRIAL-International_compensation-publication_EN_web.pdf, 27. april 2021.), str. 6

182 Misija OSCE-a u BiH, 2010., Procesuiranje predmeta ustupljenih Bosni i Hercegovini od strane MKSJ-a u skladu sa Pravilom 11bis, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, str. 21.

183 Žrtve kao oštećeni mogu podnijeti prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva tužiocu ili sudu (*vidjeti*, npr. član 195(1) ZKP BiH). Imovinskopravni zahtjev se može odnositi na materijalnu i nematerijalnu štetu nastalu usljed izvršenja krivičnog djela. Osim toga, tužilac ili sud moraju pitati žrtvu da li želi podnijeti imovinskopravni zahtjev u predmetima u kojima se žrtve ispituju kao svjedoci. (*Vidjeti*, npr. član 258(4) ZKP BiH, član 273(4) ZKP FBiH, član 273(4) ZKP RS, član 258(4) ZKP BDBiH). Sud je dužan poučiti oštećenog da može podnijeti prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva do zaključenja glavnog pretresa ili pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije (član 195(2) ZKP BiH, član 209(2) ZKP FBiH, član 105(2), ZKP RS, član 195(2) ZKP BDBiH).

184 *Vidjeti* Izvještaj GRETA-e (2017) o provođenju Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, prvi evaluacijski krug, dostupno na: <http://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/bosnia-and-herzegovina>.

185 *Vidjeti* Izvještaj GRETA-e (2017) o provođenju Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, drugi evaluacijski krug, paragraf 138.

186 *Vidjeti*, npr., ZKP BiH, član 12., član 86(10).

187 *Vidjeti* ZKP BiH, član 35(2)(g) i 197(1), član 211(1) ZKP FBiH, član 107(1) ZKP RS, član 197(1) ZKP BDBiH.

U periodu između 2009. i 2019. godine, sudovi u BiH su samo u tri predmeta dosudili odštetni zahtjev žrtvama trgovine ljudima. Od toga, samo u dva predmeta obeštećenje je dosuđeno u krivičnom postupku. U predmetu *Janjić*, koji se vodio pred Sudom BiH protiv nastavnika koji je seksualno eksploatirao maloljetnu žrtvu, Sud je djelimično dosudio imovinskopravni zahtjev i naložio da joj se isplati paušalni iznos od 5.000 BAM. Po mišljenju Suda, ovaj iznos pomoći će žrtvi da ublaži posljedice koje trpi kao žrtva izvršenja krivičnog djela, pomoći da vidi da se pravda provodi i omogućiti joj da pokrene i vodi parnični postupak za potpuno obeštećenje. Sud je istakao da „...se obeštećenjem žrtve krivičnog djela uspostavlja princip društvene pravde“, i dalje obrazložio:

„Sa sociološkog stanovišta princip obeštećenja žrtve bi trebao imati istu važnost kao i princip kažnjavanja kao vid društvene reakcije na kriminogenu djelatnost. Naime, svrha suđenja ne smije ostati samo na represiji prema počiniocu krivičnog djela nego mora težiti potpunom uspostavljanju stanja koje je narušeno krivičnim djelom.“¹⁸⁸

Drugi postupak u kojem je sud dosudio obeštećenje žrtvi trgovine ljudima vodio se pred Okružnim sudom u Banjaluci i uključivao je trgovinu maloljetnom djevojkom u svrhu seksualnog iskorištavanja. Sud je 19. februara 2019. godine optuženog oglosio krivim, osudio ga na pet godina zatvora i dosudio žrtvi imovinskopravni zahtjev u cijelosti, u iznosu od 7.500 BAM za nematerijalnu štetu.¹⁸⁹ Nakon što je sudsko vijeće podsjetilo tužioca da mora obavijestiti žrtvu o mogućnosti podnošenja imovinskopravnog zahtjeva u toku krivičnog postupka, on je stupio u kontakt sa nevladinom organizacijom *Centar ženskih prava*, koja je pristala da djeluje u svojstvu pravnog savjetnika, te prikupio dokaze potrebne za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva. Vrhovni sud RS je potvrdio prvostepenu presudu 10. septembra 2020. godine.¹⁹⁰

Osim gore navedenih predmeta u kojima je imovinskopravni zahtjev dosuđen u krivičnom postupku, treći se predmet odnosi na parnični postupak protiv dvojice trgovaca ljudima koje je Sud BiH oglosio krivim u krivičnom postupku.¹⁹¹ Advokat iz nevladine organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći *Vaša prava* pokrenuo je, 22. oktobra 2014. godine, parnični postupak za naknadu štete protiv trgovaca ljudima pred Osnovnim sudom u Doboju. Nakon što je zahtjev prvobitno odbijen, nakon ponovljenog suđenja, Osnovni sud u Doboju je 8. decembra 2017. godine naložio obojici optuženih da žrtvama isplate ukupno 24.000 BAM na ime nematerijalne štete. Sud je takođe naložio samo prvooptuženom da plati dvjema drugim žrtvama po 9.600 BAM na ime nematerijalne štete.¹⁹² Sud je svoju odluku zasnovao na činjenicama i dokazima prikupljenim tokom krivičnog postupka, čime su žrtve pošteđene traume ponovnog svjedočenja u parničnom postupku.¹⁹³ Okružni sud u Doboju potvrdio je prvostepenu presudu 19. marta 2018. godine.¹⁹⁴

188 *Jelenko Janjić*, Sud BiH, prvostepena presuda od 11. septembra 2009., str. 16.

189 *Mehmed Odobašić*, Okružni sud u Banjaluci, prvostepena presuda od 20. februara 2019.

190 *Mehmed Odobašić*, Vrhovni sud RS, drugostepena presuda od 10. septembra 2020.

191 *Verica Munćan*, Sud BiH, prvostepena presuda od 9. jula 2012., *Mile Jekić*, Sud BiH, prvostepena presuda od 4. juna 2013., *Mile Jekić*, Sud BiH, drugostepena presuda od 10. oktobra 2013. U krivičnom postupku, Sud BiH je oglosio optužene krivima za trgovinu ljudima i uputio žrtve da imaju mogućnost ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva u parničnom postupku.

192 *Šipoš i drugi protiv Jekića i Munćan*, Osnovni sud u Doboju, prvostepena presuda od 8. decembra 2017.

193 *Vidjeti ASTRA, First legally binding and final ruling of a court in Bosnia and Herzegovina on a damage claim for victims of human trafficking (Prva pravosnažna presuda u Bosni i Hercegovini po imovinskopravnom zahtjevu žrtve trgovine ljudima)*, (<https://www.astra.rs/en/first-legally-binding-and-final-ruling-of-a-court-in-bosnia-and-hercegovina-on-a-damage-claim-for-victims-of-human-trafficking/>, 12. maj 2021.).

194 *Šipoš i drugi protiv Jekića i Munćan*, Okružni sud u Doboju, drugostepena presuda od 19. marta 2018.

Bez obzira na ove pozitivne primjere, postoji niz prepreka u ostvarivanju prava žrtve na obeštećenje od počinitelja, uključujući sljedeće:

- Relevantni organi ne poučavaju žrtve o njihovim pravima;
- Zabrinutost da će doći do znatnog odugovlačenja postupka;
- Sud nema obavezu da donese meritornu odluku o imovinskopравnim zahtjevima;
- Ne spada u jedan od elemenata ocjene rada tužilaca i sudija;
- Žrtve nisu uključene u proces pregovaranja o priznanju krivice;
- Nepostojanje efikasne pravne pomoći; i
- Pitanja u vezi s izvršenjem dosuđenih imovinskopравnih zahtjeva.

Usprkos tome što dosuđivanje imovinskopравnog zahtjeva u krivičnom postupku izvjesno povećava efikasnost pravosuđa, jer tako nema potrebe za vođenjem odvojenog parničnog postupka,¹⁹⁵ zahtjevi za naknadu štete žrtvama trgovine rijetko se dosuđuju u krivičnom postupku, između ostalog zbog zabrinutosti da bi to dovelo do odugovlačenja postupka.¹⁹⁶ Zakon ne obavezuje sudove da meritorno odluče o imovinskopравnom zahtjevu u krivičnom postupku, a donošenje takvih odluka ne utiče pozitivno na ocjenu rada datog sudije.¹⁹⁷ Isto tako, propust tužioca da obavijesti žrtvu o mogućnosti podnošenja imovinskopравnog zahtjeva u krivičnom postupku, kao ni propust da prikupe dokaze za potkrepljivanje zahtjeva žrtve za obeštećenje ne utiču na ocjenu njihovog rada, iako predstavljaju povredu procesnih dužnosti.¹⁹⁸ To negativno utiče na motiviranost nosioca pravosudnih funkcija da podrže žrtve u ostvarivanju imovinskopравnog zahtjeva.¹⁹⁹

Još jedan razlog u vezi sa gore navedenim je da žrtve jednostavno ne znaju da imaju mogućnost ostvarivanja imovinskopравnog zahtjeva, jer ih sudije i tužioci ne informiraju na adekvatan način o ovoj opciji.²⁰⁰ Na primjer, u jednom predmetu, koji se odnosi na seksualno iskorištavanje dvije djevojke, u kojem se postupak vodio pred Kantonalnim sudom u Novom Travniku, tužilac nije nijednom stupio u kontakt sa žrtvama prije glavnog pretresa, tako da one nisu informirane o mogućnosti podnošenja imovinskopравnog zahtjeva prije ročišta. Iako je sudija pitao jednu od žrtava da li želi podnijeti imovinskopравni zahtjev, nije objasnio šta je to, a iz žrtvinog ponašanja moglo se zaključiti da nije razumjela sudiju.²⁰¹

195 Šipoš i drugi protiv Jekića i Munčan, Okružni sud u Doboju, drugostepena presuda od 19. marta 2018.

196 Donošenje odluke o imovinskopравnom zahtjevu u krivičnom postupku doprinosi ekonomičnosti sudskih postupaka, jer tako nema potrebe za vođenjem odvojenog parničnog postupka.

197 Vidjeti, na primjer, član 12. ZKP BiH. Takođe vidjeti zapažanje GRETA-e u Izvještaju iz 2017. godine o provođenju Evropske konvencije o borbi protiv trgovine ljudima u BiH, drugi evaluacijski krug, paragraf 134., u kojem se ističe da iako bi tužioci trebali informirati žrtve o mogućnosti da podnesu imovinskopравni zahtjev u krivičnom postupku, žrtve se u praksi često obeshrabruju da podnesu takav zahtjev jer bi to produžilo postupak. Izjava jednog praktičara na seminaru koji je Misija održala u februaru 2016., u Banjaluci.

198 Usporediti Pravilnik o orijentacionim mjerilima za rad tužilaca u tužilaštvima u Bosni i Hercegovini, dostupan na: https://www.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jspx?_afPj=450d619e9362870750117eee3244f66b5d1e909d285d63a242d4c2a6960f05f.e34TbxyRbNiRb40Pbx4LaN0Maxj0_, see also, Kriteriji za ocjenjivanje rada tužilaca u Bosni i Hercegovini, (Službeni glasnik BiH, 1/21).

199 Imajući ovo na umu, treba istaći da čim žrtva podnese imovinskopравni zahtjev u krivičnom postupku, sud i tužilaštvo dužni su poštovati pravo žrtve na suđenje u razumnom roku koji je garantovan članom 6. EKLJP, građanskopравni aspekt. Vidjeti, na primjer, presude ESLJP-a u predmetima Boris Stojanovski protiv BJRM, Zahtjev broj 41916/04, presuda od 6. maja 2010. i Ristić protiv Srbije, Zahtjev broj 32181/08 i presuda od 18. januara 2011.

200 Vidjeti, na primjer, član 12. ZKP BiH.

201 Baza podataka Misije OSCE-a u BiH praćenih predmeta (OSCE TMDB), dnevni izvještaj sa ročišta (DHR) koji priprema službenik OSCE-a za praćenje sudskih postupaka sa ročišta za odlučivanje o sporazumu o priznanju krivice pred Kantonalnim sudom u Novom Travniku.

Kao što je prethodno navedeno, tužioci se često odlučuju za sklapanje sporazuma o priznanju krivice sa optuženima. U predmetima trgovine ljudima koje je Misija pratila u kojima je postignut sporazum o priznanju krivice, on nije obavezivao optuženog na obeštećenje žrtve ili žrtava. Iako je činjenica da važeće odredbe zakonâ o krivičnom postupku ne obavezuju tužioca da pokrene pitanje o imovinskopравnim zahtjevima žrtava u procesu pregovaranja o priznanju krivice,²⁰² pa čak ni da uključi žrtve i/ili njihovog zastupnika u cijeli proces pregovaranja o priznanju krivice,²⁰³ ne postoji odredba u zakonu koja ih u tome sprečava. Misija je zaista uočila da u pojedinim predmetima ratnih zločina u kojima je sklopljen sporazum o priznanju krivice, taj sporazum sadržava i odredbu o imovinskopравnom zahtjevu.²⁰⁴ S tim u vezi, može se primijetiti da pravo na obeštećenje od počinitelja u krivičnom postupku žrtvu osnažuje, jer u krivičnom postupku nije samo u ulozi pasivnog svjedoka.²⁰⁵ Nasuprot tome, propust da se osigura uključivanje žrtve u postupak pregovaranja o priznanju krivice ne samo da ih stavlja u položaj slabijeg, već bi mogao dovesti do kršenja EKLJP.²⁰⁶

Drugi važan faktor zbog kojeg je nizak broj dosuđenih imovinskopравnih zahtjeva u krivičnim postupcima je to što žrtve trgovine ljudima nemaju odgovarajući pristup pravnoj pomoći. U skladu sa odredbama zakonâ o krivičnom postupku u BiH, u toku krivičnog postupka žrtve može zastupati advokat. Međutim, ove žrtve nemaju pravo na obavezno pravno zastupanje, kao što je slučaj u drugim pravosudnim sistemima u regionu.²⁰⁷ U principu, žrtve mogu angažirati advokata ili zatražiti besplatnu pravnu pomoć u skladu sa relevantnim zakonima o besplatnoj pravnoj pomoći u BiH, RS, kantonima u FBiH i Brčko distriktu BiH. Također se mogu obratiti brojnim organizacijama civilnog društva u BiH. Generalno govoreći, da li neko lice ima pravo na pravnu pomoć zavisi od njegovog materijalnog stanja, iako neki domaći zakoni izričito priznaju žrtve trgovine ljudima kao korisnike besplatne pravne pomoći.²⁰⁸ Usprkos činjenici da postoji mogućnost za dobijanje besplatne pravne pomoći, Misija je uočila da u krivičnim postupcima žrtve rijetko imaju privatne advokate ili pravne zastupnike kroz besplatnu pravnu pomoć.

---

202 Relevantni zakoni o krivičnom postupku samo propisuju da sud, prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivice, mora provjeriti da li je oštećenom pružena mogućnost da se pred tužiocem izjasni o imovinskopравnom zahtjevu. Vidjeti član 231(6)(e) ZKP BiH, član 231(6)(e) ZKP BDBiH, član 246(6)(e) ZKP FBiH i član 246(6)(d) ZKP RS.

203 Neki evropski pravosudni sistemi prepoznaju važnost uključivanja dogovora o imovinskopравnom zahtjevu u sporazum o priznanju krivice, vidjeti, na primjer, ZKP Albanije, član 406(e), ZKP Bugarske, član 382., ZKP Crne Gore, član 301, ZKP Srbije, član 314., ZKP Slovenije, član 450(c); vidjeti Parlamentarna skupština BiH, Istraživački sektor, 2018., *Alternativni kazneni postupak u politici kaznenog procesuiranja u Jugoistočnoj Evropi*, (<https://www.parlament.ba/Publication/Read/13780?title=alternativni-krivici-postupak-u-politici-krivicnog-procesuiranja-u-jugoistocnoj-evropi&pagelid=0>, 28. mart 2021.).

204 Sporazum o priznanju krivice, T01 O KTRZ 0007263 11, zaključen između Kantonalnog tužilaštva Unsko-sanskog kantona i Redžepa Beganovića 18. marta 2016., paragraf 7.

205 Misija OSCE-a u BiH, 2017., *Postizanje pravde za žrtve seksualnog nasilja u oružanom sukobu: Napredak ostvaren pred sudovima u BiH od 2014. do 2016. godine*, Sarajevo, Misija OSCE-a u BiH, str. 73.

206 Vidjeti McBride, J., *The Case Law of the European Court of Human Rights on Victims' Rights in Criminal Proceedings* (Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava o pravima žrtve u krivičnom postupku), (<https://rm.coe.int/council-of-europe-georgia-european-court-of-human-rights-case-study-vi/16807823c4htmlfile/Shell/Open/Command>, 12. maj 2021.), paragraf 74, također ESLJP, *Ūnspeđ Paket Servisi SaN. VeTIC. A.Š. protiv Bugarske*, Zahtjev broj 3503/08, presuda od 13. oktobra 2015. Vidjeti takođe, između ostalog, ESLJP, *Gorou protiv Grčke* (broj 2) [Veliko vijeće], Zahtjev broj 12686/03, presuda od 20. marta 2009., paragraf 25-26.

207 ZKP Sjeverne Makedonije, član 57. i 232(2).

208 Vidjeti, na primjer, Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći Kantona Sarajevo, član 9(1)(b), (*Službeni glasnik Kantona Sarajevo*, 1/12, 26/14 i 40/17).

Ako žrtva trgovine ljudima nema pravnog zastupnika u krivičnom postupku, suštinski joj je onemogućen pristup pravdi i traženje obeštećenja od počinitelja, jer je za podnošenje imovinskopravog zahtjeva potrebna osnovna pravna pomoć, koja bi se sastojala u pomaganju žrtvama da precizno formulišu svoj imovinskopravni zahtjev, što bi omogućilo krivičnim sudovima da donesu meritornu odluku o imovinskopravnom zahtjevu, umjesto da žrtvu upute na parnični postupak. Kao što je ranije navedeno, sudovi su u samo tri predmeta dosudili žrtvama naknadu štete, a u dva od ta tri predmeta, žrtve su tokom krivičnog postupka zastupali advokati, što je vjerovatno bilo ključno za uspjeh njihovih zahtjevâ.

Izvršenje dosuđenih imovinskopravnih zahtjeva predstavlja posljednji veliki izazov koji sprečava potpuno ostvarivanje prava žrtve na obeštećenje. Prema saznanjima Misije, u vrijeme pisanja ovog Izvještaja nijedan od gore navedenih dosuđenih imovinskopravnih zahtjeva nije bio isplaćen. Dok se izazovi u vezi s malim brojem imovinskopravnih zahtjeva dosuđenih u krivičnim postupcima mogu riješiti kroz aktivnosti izgradnje kapaciteta i podizanja svijesti, za pitanje naplate štete će možda trebati sistemski odgovor. Moguća rješenja uključuju mjere koje bi se provodile kroz zvanične programe za obeštećenja, uključujući osnivanje posebnog fonda ili prinudnu naplatu dosuđene štete koju bi provodili organi vlasti.²⁰⁹

---

209 Za pregled mjera koje se mogu preduzeti s ciljem ostvarenja prava žrtve na obeštećenje od počinioca, vidjeti GRETA, 2016, *Compendium of good practices on the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Pregled dobrih praksi u provođenju Konvencije Vijeća Evrope o bori protiv trgovne ljudima), dostupno na: <https://edoc.coe.int/en/trafficking-in-human-beings/7203-compendium-of-good-practices-on-the-implementation-of-the-council-of-europe-convention-on-action-against-trafficking-in-human-beings.html>, str. 19-21.

4. Zaključci i preporuke

Tokom 12 godina, koliko je prošlo od prethodnog izvještaja Misije na ovu temu, vlasti u BiH su pokušale na više načina unaprijediti odgovor krivičnog pravnog sistema na trgovinu ljudima. Između ostalog, ti napori uključuju:

- Usvojene su odredbe kojima se propisuju krivična djela trgovine ljudima u krivičnim zakonima entiteta i BDBiH;
- Propisane su strože kazne za državne službenike počiniocima krivičnog djela trgovine ljudima i za počiniocima čija su djela imala za posljedicu smrt ili teške zdravstvene teškoće ili tjelesne povrede žrtve;
- Usvojene su odredbe o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima u sva četiri krivična zakona;
- Usvojeni su posebni zakoni kojima se uređuje postupanje sa djecom u krivičnom postupku; i
- Započeta je specijalizacija tužilaca i policijskih službenika koji rade na predmetima trgovine ljudima i srodnim predmetima.

Međutim, i dalje postoje veliki nedostaci kada govorimo o sposobnosti sistema krivičnog pravosuđa u BiH da pruži efikasne odgovore na trgovinu ljudima zasnovane na ljudskim pravima i fokusirane na žrtve. Između ostalog, to je opredjeljenje tužiocâ da krivična djela trgovine ljudima kvalificiraju kao druga, manje teška krivična djela, kao što je navođenje na prostituciju ili zapuštanje i zlostavljanje djeteta. Ova tendencija, u kombinaciji s nedostacima u koordinaciji napora u borbi protiv trgovine ljudima, rezultira nedosljednom sudskom praksom, pa se slično kriminalno ponašanje procesuirâ i presuđuje prema različitim kvalifikacijama.

Analiza izrečenih krivičnih sankcija u predmetima trgovine ljudima iz ovog Izvještaja dalje otkriva da kazne koje sudovi odmjeraavaju u predmetima trgovine ljudima rijetko odražavaju težinu samih krivičnih djela. Osim blagih i nedosljednih krivičnih sankcija, neprovođenje finansijskih istraga često omogućava trgovcima ljudima da zadrže imovinsku korist stečenu počinjenjem kriminalnih radnji. Te činjenice čine trgovinu ljudima u BiH krivičnim djelom relativno niskog rizika za počiniocima. Osim toga, u praksi se ne primjenjuju odredbe o krivičnom progonu korisnika usluga trgovaca ljudima, kao ni o krivičnoj odgovornosti pravnih lica.

Pravosudni organi često tretiraju žrtve kao izvor informacija, a ne kao nosioce prava koji imaju pravo na efikasnu pravnu zaštitu. Štaviše, u nekim slučajevima, pravosudni organi postupali su sa žrtvama sa nepoštivanjem i na ponižavajući način, što je doprinjelo njihovoj sekundarnoj traumatizaciji. Konačno, usprkos mogućnosti ostvarivanja imovinskopravnog zahjeva u krivičnom postupku, čak i uspješno krivično gonjenje rijetko rezultira dosuđivanjem i izvršenjem takvog zahjeva.

Kako bi se ispravili uočeni nedostaci i poboljšao odgovor krivičnog pravosuđa na trgovinu ljudima u BiH, Misija OSCE-a u BiH daje sljedeće preporuke:

Zakonodavcima, u saradnji sa nadležnim ministarstvima:

- a) Izvršiti pregled i izmjene i dopune materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva na svim nivoima, s ciljem jačanja položaja žrtava trgovine ljudima u krivičnim postupcima, i u tom smislu:
  - i) usvojiti definiciju žrtve krivičnog djela u procesnom i materijalnom krivičnom zakonodavstvu;
  - ii) utvrditi prava žrtava krivičnih djela u skladu sa međunarodnim standardima;
  - iii) usvojiti odredbe koje će osigurati imenovanje besplatnih pravnih savjetnika ili ovlaštenih zastupnika koji će žrtvi pomoći u ostvarenju prava, uključujući i prava na obeštećenje od počinioca;
- b) Usvojiti izmjene i dopune relevantnih zakona kako bi se uskladile odredbe o trgovini ljudima i srodnim krivičnim djelima i izbjeglo preklapanje bitnih obilježja krivičnog djela trgovine ljudima sa drugim krivičnim djelima i prekršajima, što bi svelo na minimum rizik od kvalificiranja trgovine ljudima kao manje teškog djela.

Sudijama, tužiocima i policijskim službenicima te relevantnim ministarstvima, u skladu sa nadležnostima:

- a) Nastaviti napore s ciljem unapređenja postojećih mehanizama za koordinaciju i konsultovanje kako bi se osigurala jedinstvena primjena krivičnog zakonodavstva u predmetima trgovine ljudima sa fokusom na žrtve;
- b) Savjetovati se sa Udarnom grupom u vezi sa daljim postupanjem i smjernicama ukoliko se postavi pitanje kvalifikacije kriminalnog ponašanja sa obilježjima trgovine ljudima;
- c) Intenzivirati napore da se:
  - i) provede brza i temeljita istraga navoda o trgovini ljudima kako bi se utvrdilo postojanje svih obilježja djela trgovine ljudima odnosno srodnih krivičnih djela;
  - ii) ukoliko to zakon omogućava, razmotriti korištenje posebnih istražnih radnji za prikupljanje dokaza kako bi se smanjilo oslanjanje na iskaz svjedoka i smanjile moguće štetne posljedice koji bi učestvovanje u krivičnom postupku moglo imati na žrtvu (žrtve);
  - iii) intenzivirati napore na sankcioniranju potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima, između ostalog i krivičnim gonjenjem lica koja su ih koristila;
  - iv) provesti istragu i krivični postupak protiv pravnih lica umiješanih u krivična djela trgovine ljudima;
  - v) sistematski inicirati i provoditi finansijske istrage u predmetima trgovine ljudima;
  - vi) utvrditi i oduzeti imovinsku korist stečenu izvršenjem krivičnih djela trgovine ljudima;

- d) Osigurati da se sa žrtvama postupa sa potrebnim dostojanstvom i poštovanjem u svim interakcijama sa organima za provođenje zakona i pravosudnim organima i drugim akterima koji su uključeni u krivični postupak, te u tom pogledu osigurati da nadležna tijela postupaju sa saosjećanjem i razumijevanjem za individualnu situaciju svake žrtve;
- e) Izraditi i implementirati obavezujuća uputstva kako bi se osiguralo da se žrtve trgovine ljudima sistematski obavještavaju o njihovom pravu na postavljanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku i korake koje treba preduzimati, uključujući informacije o pristupu besplatnoj pravnoj pomoći;
- f) U predmetima u kojima se vode pregovori o priznanju krivice, potrebno je informirati žrtve o procesu pregovaranja i objasniti njihovu ulogu u njemu na jasan i pravovremen način;
- g) Pomno analizirati praksu izricanja krivičnih sankcija u krivičnim djelima trgovine ljudima, uključujući korištenje otežavajućih i olakšavajućih okolnosti, i razmotriti izricanje kazni koje su srazmjernije težini krivičnog djela, krivici počinitelja i uticaju na žrtvu (žrtve). S tim u vezi, razmotriti onemogućavanje izricanja uslovnih osuda u predmetima trgovine ljudima.

Centrima za edukaciju sudija i tužilaca i institucijama odgovornim za obuku agencija za provođenje zakona:

- a) Provesti međusektorsku obuku sa fokusom na:
  - i. bitna obilježja krivičnog djela trgovine ljudima i korištenje pristupa sa fokusom na žrtvu i sviješću da je žrtva bila izložena traumi;
  - ii. istragu trgovine ljudima i srodnih krivičnih djela;
  - iii. relevantne krivične zakone;
  - iv. tehnike ocjenjivanja olakšavajućih i otežavajućih okolnosti i drugih faktora relevantnih za odmjerenje krivične sankcije i obrazloženje primjene tih okolnosti i faktora; i
  - v. obeštećenje žrtava trgovine ljudima i oduzimanje imovinske koristi stečene počinjenjem krivičnog djela.

Pripadnicima međunarodne zajednice:

- a) Podržati napore usmjerene na specijalizaciju aktera krivičnog pravosuđa kako bi poboljšali svoj odgovor na trgovinu ljudima;
- b) Podržati aktivnosti usmjerene na unapređenje zakonodavnog okvira i kapaciteta svih aktera kako bi na trgovinu ljudima odgovorili na način koji se temelji na ljudskim pravima i pristupom fokusiranim na žrtve;
- c) Podržati inicijative čiji je cilj osnaživanje žrtava trgovine ljudima da ostvaruju svoja prava pred domaćim i međunarodnim organima i tribunalima;
- d) Unaprijediti kapacitete organizacija za pružanje pravne pomoći kako bi mogli pomagati žrtvama od trenutka njihovog prvog kontakta sa organima krivičnog pravosuđa; i
- e) Podržati napore koji vode kvalitetnijoj koordinaciji aktivnosti koje provodi međunarodna zajednica.

SPISAK PREDMETA ANALIZIRANIH ZA POTREBE OVOG IZVJEŠTAJA

SUD BiH

Ahmetović

- *Tužilaštvo protiv Almira Ahmetovića*, predmet br. KT - 414/09, optužnica od 12. februara 2010.
- *Tužilaštvo protiv Almira Ahmetovića*, Predmet br. X-K-10/882, Sporazum o priznanju krivice od 14. juna 2010.

Bešić

- *Tužilaštvo protiv Pezera Bešića*, predmet br. T 20 0 KT 0000568 10, optužnica od 7. februara 2011.
- *Tužilaštvo protiv Pezera Bešića*, predmet br. T 20 0 KT 0000568 10, izmijenjena optužnica od 22. septembra 2011.
- *Tužilaštvo protiv Pezera Bešića*, predmet br. S1 3 K 004249 11 K, prvostepena presuda od 28. septembra 2011.
- *Tužilaštvo protiv Pezera Bešića*, predmet br. S1 3 K 004249 11 Kž, rješenje o ukidanju prvostepene presude od 13. marta 2012.
- *Tužilaštvo protiv Pezera Bešića*, predmet br. S1 3 K 004249 12 Kžk, drugostepena presuda od 30. januara 2013.

Cvitić i Karadža

- *Tužilaštvo protiv Mate Cvitića i Edine Karadže*, predmet br. KT 365/06, optužnica od 4. jula 2008.
- *Tužilaštvo protiv Mate Cvitića i Edine Karadže*, predmet br. K 49/08, prvostepena presuda od 14. decembra 2009.

- *Tužilaštvo protiv Mate Cvitića i Edine Karadže*, predmet br. KžK 03/10, drugostepena presuda od 22. novembra 2010.
- *Tužilaštvo protiv Mate Cvitića i Edine Karadže*, predmet br. S1 3 K 005524 11 Kžž 1/11 (povezan sa br. KžK--Ž 1/11), trećestepena presuda od 20. aprila 2011.

Ćosić i dr.

- *Tužilaštvo protiv Marija Ćosića, Josipa Vareškovića, Ivana Ćosića, Miroslava Ćosića, Aldina Zatagića*, predmet br. T20 0 KT 000 2291 13, optužnica od 31. decembra 2013. (*Ćosić i dr.*, optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Marija Ćosića, Josipa Vareškovića, Ivana Ćosića, Miroslava Ćosića, Aldina Zatagića*, predmet br. T20 0 KT 000 2291 13, izmijenjena optužnica od 7. marta 2016.
- *Tužilaštvo protiv Marija Ćosića*, predmet br. S1 2 K 023838 16 K, sporazum o priznanju krivice, presuda od 29. decembra 2016.
- *Tužilaštvo protiv Aldina Zatagića*, predmet br. S1 2 K 024116 6 K, sporazum o priznanju krivice od 19. januara 2017.
- *Tužilaštvo protiv Miroslava Ćosića*, predmet br. S 1 2 K 014792 14 K, sporazum o priznanju krivice od 7. marta 2007. (*Miroslav Ćosić*, sporazum o priznanju krivice, presuda)

Povezani predmet pred Kantonalnim sudom u Novom Travniku

- *Tužilaštvo protiv Marija Čosića*, predmet br. T06 0 KT 0007540 12 optužnica od 30. januara 2013.
- *Tužilaštvo protiv Marija Čosića*, predmet br. T06 0 KT 0007540 12, izmijenjena optužnica od 2. septembra 2013. (*Izmijenjena optužnica*)
- *Tužilaštvo protiv Marija Čosića*, predmet br. 06 0 K 005117 14 K 2, prvostepena presuda od 30. decembra 2014.

Janjić

- *Tužilaštvo protiv Jelenka Janjića*, predmet br. Kt-208/08, optužnica od 10. oktobra 2008.
- *Tužilaštvo protiv Jelenka Janjića*, predmet br. K-76/08, prvostepena presuda od 11. septembra 2009.
- *Tužilaštvo protiv Jelenka Janjića*, predmet br. Kž-61/09, drugostepena presuda od 9. marta 2010.

Jekić i Munćan

- *Tužilaštvo protiv Mile Jekića i Verice Munćan*, predmet br. KT 365/06, presuda od 26. marta 2012.
- *Tužilaštvo protiv Mile Jekića i Verice Munćan*, predmet br. K 49/08, presuda od 9. jula 2012.
- *Tužilaštvo protiv Mile Jekića*, predmet br. K 49/08, prvostepena presuda od 4. juna 2013.
- *Tužilaštvo protiv Mile Jekića*, predmet br. KŽK 03/10, drugostepena presuda od 10. oktobra 2013.

Karahasanović i dr.

- *Tužilaštvo protiv Alije Karahasanovića, Atila Aksoya i Jasmina Hodžića*, predmet br. T20 0 KT 0012936 16, optužnica od 4. septembra 2017. (*Karahasanović i dr.*, optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Alije Karahasanovića i Atila Aksoya*, predmet br. T20 0 KT 0012936 16, izmijenjena optužnica od 4. marta 2019. (*Karahasanović i dr.*, izmijenjena optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Alije Karahasanovića i Atila Aksoya*, predmet br. S1 2 K 023299 17 K, prvostepena presuda od 15. aprila 2019.
- *Tužilac protiv Alije Karahasanovića i Atila Aksoya*, predmet br. S1 2 K 023299 17 K, drugostepena presuda od 17. septembra 2019.
- *Tužilaštvo protiv Jasmina Hodžića*, predmet br. S1 2 K 027991 18 K, sporazum o priznanju krivice, presuda od 23. marta 2018.

Kučević i dr.

- *Tužilaštvo protiv Tasima Kučevića, Melihe Pjević, Envera Spahića, Zorana Trbara, Admir Fazlića, Mirzeta Đulovića, Nedžada Đulovića, Almira Šabića, Mirsada Mujkića i Edževita Gusinca*, predmet br. Kt-228/05, presuda od 17. marta 2006.
- *Tužilaštvo protiv Tasima Kučevića, Melihe Pjević, Envera Spahića, Zorana Trbara, Admir Fazlića, Mirzeta Đulovića, Nedžada Đulovića, Almira Šabića, Mirsada Mujkića i Edževita Gusinca*, predmet br. X-K-06/181, prvostepena presuda od 21. septembra 2007.

- *Tužilaštvo protiv Tasima Kučevića, Melihe Pjević, Envera Spahića, Zorana Trbara, Admira Fazlića, Mirzeta Đulovića, Nedžada Đulovića, Almira Šabića, Mirsada Mujkića i Edževita Gusinca*, predmet br. X-KŽ-06/181, odluka o ukidanju prvostepene presude, određeno održavanje pretresa pred apelacionim vijećem 7. februara 2008.
- *Tužilaštvo protiv Tasima Kučevića, Melihe Pjević, Envera Spahića, Zorana Trbara, Admira Fazlića, Mirzeta Đulovića, Nedžada Đulovića, Almira Šabića, Mirsada Mujkića i Edževita Gusinca*, predmet br. KŽ-06/181, drugostepena presuda od 21. aprila 2009.

Mirić

- *Tužilaštvo protiv Milana Mirića*, predmet br. KT-263/05, optužnica od 23. maja 2011.
- *Tužilaštvo protiv Milana Mirića*, predmet br. S1 3 K 005415 11 K, sporazum o priznanju krivice od 11. oktobra 2015.
- *Tužilaštvo protiv Milana Mirića*, predmet br. S1 3 K005415 11 Kvl, ponovljeni prvostepeni postupak od 2. novembra 2015.
- *Tužilaštvo protiv Milana Mirića*, predmet br. S1 3 K005415 11 Kž2, ponovljeni drugostepeni postupak od 12. januara 2016.
- *Tužilaštvo protiv Milana Mirića*, predmet br. S1 3 K005415 11 Kvl2, ponovljeni postupak od 20. oktobra 2016.

Osmanović

- *Tužilaštvo protiv Abdije Osmanovića*, predmet br. T20 0 KT 0006949 13, optužnica od 14. septembra 2015.
- *Tužilaštvo protiv Abdije Osmanovića*, predmet br. S 1 3 K 013872 15 K, prvostepena presuda od 27. aprila 2016.
- *Tužilaštvo protiv Abdije Osmanovića*, predmet br. S1 3 K 013872 Kž 3, drugostepena presuda od 5. oktobra 2016.

Rodić

- *Tužilaštvo protiv Violete Rodić, Saše Rodića*, predmet br. KT 561/09, optužnica od 5. marta 2010.
- *Tužilaštvo protiv Violete Rodić, Saše Rodića*, predmet br. X-K-09/850, prvostepena presuda od 5. jula 2010.
- *Tužilaštvo protiv Violete Rodić, Saše Rodića*, predmet br. X-KŽ-09/850, drugostepena presuda od 24. novembra 2010.

Vučenović i dr. (predmet SerbAz)

- *Tužilaštvo protiv Bože Vučenovića, Milana Vučenovića, Rade Ljubičića, Saše Lipovca, Safeta Turanovića, Rasima Turanovića, Nenada Tatića, Slaviše Kojića, Zorana Dmitrovića, Zorana Kalajdžića, Novaka Čirića, Nedeljka Vučenovića i Miroslava Vučenovića*, predmet br. T20 0 KTO 0001099 09, optužnica od 27. juna 2014.
- *Tužilaštvo protiv Saše Lipovca*, predmet br. S1 2 K 024459 17 K, sporazum o priznanju krivice od 28. februara 2017.

- *Tužilaštvo protiv Nenada Tatića*, predmet br. S1 2 K 025666 17 K, sporazum o priznanju krivice od 10. jula 2017.
- *Tužilaštvo protiv Novaka Ćirića i Slaviše Kojića*, predmet br. S1 2 K 028061 18 K, sporazum o priznanju krivice od 28. marta 2018.

Tanjo i Hadžiahmetović

- *Tužilaštvo protiv Ediba Tanje i Almira Hadžiahmetovića*, predmet br. T20 0 KT 0012239 16, optužnica od 27. decembra 2017.
- *Tužilaštvo protiv Ediba Tanje i Almira Hadžiahmetovića*, predmet br. S1 3 K 022096 18 K, presuda od 20. februara 2019.
- *Tužilaštvo protiv Ediba Tanje i Almira Hadžiahmetovića*, predmet br. S1 3 K 022096 18 Kž 2, presuda od 10. maja 2019.

Vuković i dr.

- *Tužilaštvo protiv Gorana Jevtića, Slaviše Vukovića, Davora Cvijanovića, Milivoja Novića, Branislava Novića i Ćede Markelića*, predmet br. KT 429/07, optužnica od 12. juna 2008. (*Jevtić i dr.*, optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Slaviše Vukovića, Davora Cvijanovića, Milivoja Novića, Branislava Novića i Ćede Markelića*, predmet br. KT 429/07, izmijenjena optužnica od 20. aprila 2010., (*Vuković i dr.*, optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Slaviše Vukovića, Davora Cvijanovića, Milivoja Novića, Branislava Novića i Ćede Markelića*, predmet br. K 54/08, prvostepena presuda od 26.

maja 2010., (*Vuković i dr.*, prvostepena presuda)

- *Tužilaštvo protiv Slaviše Vukovića, Davora Cvijanovića, Milivoja Novića, Branislava Novića i Ćede Markelića*, predmet br. Kž 31/10 (povezan sa Kž 54/08), drugostepena presuda od 3. marta 2011.
- *Tužilaštvo protiv Davora Cvijanovića*, predmet br. S1 3 K 005873 11 KžK, drugostepena presuda od 27. oktobra 2011.

KANTONALNI SUD U BIHAĆU

Hajrlahović i dr.

- *Tužilaštvo protiv Hajrlahovića i dr.*, predmet br. 01 0 K 0004725 10 K, prvostepena presuda od 20. januara 2011.

OPĆINSKI SUD U BOSANSKOJ KRUPI

Đuđa

- *Tužilaštvo protiv Sadika Đuđe*, predmet br. 18 0 K 042104 18 K, prvostepena presuda od 26. februara 2019.

OPĆINSKI SUD U BIHAĆU

Beganović

- *Tužilaštvo protiv Džafera i Feride Beganović*, predmet br. 17 0 K 092435 18 Kps, prvostepena presuda od 13. septembra 2018.

Arapović

- *Tužilaštvo protiv Melvida Arapovića*, predmet br. 17 0 K 001713 08 K, prvostepena presuda od 9. februara 2010.

Balić

- *Tužilaštvo protiv Đenana Balića*, predmet br. 17 0 K 092371 18 Kps, prvostepena presuda od 8. aprila 2019.

Muslić

- *Tužilaštvo protiv Enesa i Safete Muslić*, predmet br. 17 0 K 080142 16 K, prvostepena presuda od 9. marta 2017.

Demirović I

- *Tužilaštvo protiv Mustafe Demirovića*, predmet br. 17 0 K 046964 13 K 2, prvostepena presuda od 13. decembra 2013.

Demirović II

- *Tužilaštvo protiv Mustafe Demirovića*, predmet br. 17 0 K 096530 19 K, prvostepena presuda od 10. aprila 2019.

Sulić

- *Tužilaštvo protiv Mersije Sulić*, predmet br. 17 0 K 089325 18 Kps 2, prvostepena presuda od 17. februara 2018.

Mehonić

- *Tužilaštvo protiv Mirheta Mehonića*, predmet br. 17 0 K 048526 13 K, prvostepena presuda od 8. jula 2013.

Osmanović

- *Tužilaštvo protiv Sefudina Osmanovića*, predmet br. 17 0 K 015015 10 K, prvostepena presuda od 20. septembra 2010.

Nuhanović

- *Tužilaštvo protiv Suada Nuhanovića*, predmet br. 17 0 K 089325 17 Kps, prvostepena presuda od 17. januara 2018.

Alibegić

- *Tužilaštvo protiv Emire Alibegić*, predmet br. 17 0 K 031131 11 K, prvostepena presuda od 24. februara 2012.

Mušić

- *Tužilaštvo protiv Asmira Mušića*, predmet br. 17 0 K 039033 12 K, prvostepena presuda od 9. maja 2012.

OPĆINSKI SUD U GRADAČČU

Muratović

- *Tužilaštvo protiv Osmana Muratovića*, predmet br. T03 0 KT 00 16692, presuda od 2. decembra 2011. (*Osman Muratović*, optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Osmana Muratovića*, predmet br. 28 0 K 026925 12 K, prvostepena presuda od 23. februara 2016. (*Osman Muratović*, prvostepena presuda)
- *Tužilaštvo protiv Osmana Muratovića*, predmet br. 28 0 K 026925 17 Kžk, Rješenje o obustavi krivičnog postupka od 24. novembra 2017. (Naredba o obustavi krivičnog postupka)

Salihović

- *Tužilaštvo protiv Mirze Salihovića*, predmet br. 28 0 K 0654266 15 Kžk, prvostepena presuda od 15. marta 2018.

Džidić

- *Tužilaštvo protiv Sanela Džidića*, predmet br. T03 0 KT 0081708 19, optužnica od 19. avgusta 2019.
- *Tužilaštvo protiv Sanela Džidića*, predmet br. 28 0 K 072453 19 K, Presuda na osnovu sporazuma o priznanju krivice od 12. septembra 2019.

Agić

- *Tužilaštvo protiv Edisa Agića*, predmet br. T030KT0002497, optužnica od 27. maja 2011.
- *Tužilaštvo protiv Edisa Agića*, predmet br. 28 0 K 024129 11 K, prvostepena presuda od 4. februara 2015. (optuženi se izjasnio krivim)

Mravik

- *Tužilaštvo protiv Sadike Mravik*, predmet br. Kt 890 08, optužnica od 9. juna 2008.
- *Tužilaštvo protiv Sadike Mravik*, predmet br. 28 0 K 003439 08 K, prvostepena presuda od 24. aprila 2014.
- *Tužilaštvo protiv Sadike Mravik*, predmet br. 280 K 003439 14 Kz, drugostepena presuda od 5. avgusta 2014.

Jašarević

- *Tužilaštvo protiv Rabije Jašarević*, predmet br. Kt 889 08, optužnica od 9. juna 2008.
- *Tužilaštvo protiv Rabije Jašarević*, predmet br. 280K003451 08 K, prvostepena presuda od 11. februara 2014. (optuženi se izjasnio krivim na glavnom pretresu)

Mustafić i Smajić

- *Tužilaštvo protiv Senahida Mustafića i Envera Smajića*, predmet br. Kt 1700 07, optužnica od 11. januara 2008.
- *Tužilaštvo protiv Senahida Mustafića i Envera Smajića*, predmet br. 280K002744 08 K, prvostepena presuda od 17. oktobra 2012.
- *Tužilaštvo protiv Senahida Mustafića i Envera Smajića*, predmet br. 280K002744 12 Kž, drugostepena presuda od 14. februara 2013.

OPĆINSKI SUD U ŽIVINICAMA

Rustemović

- *Tužilaštvo protiv Fatime Rustemović i Senahida Rustemovića*, predmet br. T030KT 0006722 10, optužnica od 30. marta 2011.
- *Tužilaštvo protiv Fatime Rustemović i Senahida Rustemovića*, predmet br. 330K034365 11 K, prvostepena presuda od 15. januara 2015.
- *Tužilaštvo protiv Senahida Rustemovića*, predmet br. 330K024762 11 K, prvostepena presuda od 14. novembra 2013.
- *Tužilaštvo protiv Senahida Rustemovića*, predmet br. 330K24762 14 K2, prvostepena presuda u ponovljenom postupku od 15. oktobra 2015.
- *Tužilaštvo protiv Senahida Rustemovića*, predmet br. 330K24762 Kz8, drugostepena presuda od 28. januara 2016. (Kantonalni sud u Tuzli)

OPĆINSKI SUD U KALESIJI

M. Marinković

- *Tužilaštvo protiv Milenka Marinkovića i br.*, predmet br. T030KT0021824, optužnica od 11. juna 2012.
- *Tužilaštvo protiv Milenka Marinkovića i br.* 290K016769 13 K, prvostepena presuda od 22. januara 2013.

S. Marinković

- *Tužilaštvo protiv Slavojke Marinković*, predmet br. T030KT002182412, optužnica od 11. juna 2012. (izmijenjena 8. jula 2013.)
- *Tužilaštvo protiv Slavojke Marinković*, predmet br. 290K014942 12 K 2, prvostepena presuda od 17.

aprila 2018.

Tužilaštvo protiv Slavojke Marinković, predmet br. 290K014942 18 Kz 5, drugostepena presuda od 26. marta 2019. (Kantonalni sud u Tuzli)

Savić

Tužilaštvo protiv Cvijete Savić, predmet br. Kt 2366 07, optužnica od 25. maja 2009.

Tužilaštvo protiv Cvijete Savić, predmet br. 290K003856 09 K, prvostepena presuda od 1. aprila 2014.

Tužilaštvo protiv Cvijete Savić, predmet br. 290K003856 14 Kž 5, drugostepena presuda od 18. novembra 2014. (Kantonalni sud u Tuzli)

KANTONALNI SUD U TUZLI

Handanović

- *Tužilaštvo protiv Jasmina Handanovića*, predmet br. T030KT0017372 11, optužnica od 30. januara 2012.
- *Tužilaštvo protiv Jasmina Handanovića*, predmet br. 030K009437 15 K, prvostepena presuda od 16. aprila 2015.
- *Tužilaštvo protiv Jasmina Handanovića*, predmet br. 030K009437 17 KzK, drugostepena presuda od 5. februara 2018.

Durić i dr.

- *Tužilaštvo protiv Mejre Durić i dr.*, predmet br. T030KT0056120 16, optužnica od 3. oktobra 2016.
- *Tužilaštvo protiv Mejre Durić i dr.*, predmet br. 03 0 K 015135 16 K, presuda na osnovu sporazuma o priznanju krivice od 16. maja 2017.

Mujić

- *Tužilaštvo protiv Enesa Mujića*, predmet br. T030KT0064969 17, optužnica od 23. avgusta 2017.

Tužilaštvo protiv Enesa Mujića, predmet br. 030K016017 17 K, prvostepena presuda (sporazum o priznanju krivice) od 16. novembra 2017.

OPĆINSKI SUD U TUZLI

Dakić

- *Tužilaštvo protiv Slavice Dakić*, predmet br. T030KT0025778 12 K, optužnica od 2. februara 2015.
- *Tužilaštvo protiv Slavice Dakić*, predmet br. 320K208303 15 K, prvostepena presuda od 26. oktobra 2015.

Majdančić i dr.

- *Tužilaštvo protiv Majdančića i dr.*, predmet br. T03 0 KT 0 000 3703 10, optužnica od 15. septembra 2010.
- *Tužilaštvo protiv Majdančića i dr.*, predmet br. 32 0 K 027994 10 K, prvostepena presuda od 6. novembra 2014.
- *Tužilaštvo protiv Majdančića i dr.*, predmet br. 32 0 K 027994 15 K 2, prvostepena presuda u ponovljenom postupku od 11. januara 2016.
- *Tužilaštvo protiv Majdančića i dr.*, predmet br. 320K027994 16 Kz3, drugostepena presuda od 22. avgusta 2016. (Kantonalni sud u Tuzli)

Zahirović i dr.

- *Tužilaštvo protiv Zahirovića i dr.*, predmet br. 2120/07, optužnica od 4. marta 2008.
- *Tužilaštvo protiv Zahirovića i dr.*, predmet br. 32 0 K 025587 08 K, prvostepena presuda od 29. marta 2013.

- *Tužilaštvo protiv Zahirovića i dr.*, predmet br. 32 0 K 025587 14 Kž 2, drugostepena presuda od 30. maja 2014. (Kantonalni sud u Tuzli)

Marhošević i dr.

- *Tužilaštvo protiv Marhoševića i dr.*, predmet br. T03KT0028568 optužnica od 30. maja 2013.
- *Tužilaštvo protiv Marhoševića i dr.*, predmet br. 320K197278 14 K prvostepena presuda od 17. januara 2019.
- *Tužilaštvo protiv Marhoševića i dr.*, predmet br.: 32 0 K 197278 19 Kž, drugostepena presuda od 2. septembra 2019. (Kantonalni sud u Tuzli)

KANTONALNI SUD U NOVOM TRAVNIKU

Halilović

- *Tužilaštvo protiv Suada Halilovića*, predmet br. T06 0 KT 0006068 12, optužnica od 19. decembra 2013.
- *Tužilaštvo protiv Suada Halilovića*, predmet br. 06 0 K 004665 13 kps, prvostepena presuda (sporazum o priznanju krivice) od 24. juna 2014.

Mišković i dr.

- *Tužilaštvo protiv Dragana Miškovića i Samira Zukana*, predmet br. T06 0 KT 0003651 11, optužnica od 8. novembra 2013.
- *Tužilaštvo protiv Dragana Miškovića i Samira Zukana*, predmet br. T06 0 KT 0003651 11, izmijenjena optužnica od 31. marta 2015.
- *Tužilaštvo protiv Dragana Miškovića i Samira Zukana*, predmet br. 06 0 K 006325 14 K, prvostepena presuda od 3.

aprila 2015.

- *Tužilaštvo protiv Dragana Miškovića i Samira Zukana*, predmet br. 06 0 K 006325 14 Kž, drugostepena presuda od 29. juna 2017. (Vrhovni sud FBiH)

Alić

- *Tužilaštvo protiv Elvisa Alića*, predmet br. T06 0 KT 0015822 15, optužnica od 29. marta 2015.
- *Tužilaštvo protiv Elvisa Alića*, predmet br. 06 0 K 008165 15 K, prvostepena presuda od 27. januara 2016.
- *Tužilaštvo protiv Elvisa Alića*, predmet br. 06 0 K 008165 15 Kž, drugostepena presuda od 22. septembra 2017. (Vrhovni sud FBiH)

Avdibašić

- *Tužilaštvo protiv Azre Avdibašić*, predmet br. T 06 0 K 0015466 15, optužnica od 29. novembra 2016.
- *Tužilaštvo protiv Azre Avdibašić*, predmet br. 06 0 K 007953 15 K, prvostepena presuda od 23. oktobra 2017.
- *Tužilaštvo protiv Azre Avdibašić*, predmet br. 06 0 K 007953 15 Kž, drugostepena presuda od 23. januara 2018. (Vrhovni sud FBiH)

OPĆINSKI SUD U TRAVNIKU

Beganović

- *Tužilaštvo protiv Hamše Beganović*, predmet br. KT-12/09, optužnica od 18. februara 2009.
- *Tužilaštvo protiv Hamše Beganović*, predmet br. 51 0 K 018862 09 K 2, prvostepena presuda (optužena se izjasnila krivom) od 9. jula 2009.

29. marta 2013.

- *Tužilaštvo protiv Zahirovića i dr.*, predmet br. 32 0 K 025587 14 Kž 2, drugostepena presuda od 30. maja 2014. (Kantonalni sud u Tuzli)

Marhošević i dr.

- *Tužilaštvo protiv Marhoševića i dr.*, predmet br. T03KT0028568 optužnica od 30. maja 2013.
- *Tužilaštvo protiv Marhoševića i dr.*, predmet br. 320K197278 14 K prvostepena presuda od 17. januara 2019.
- *Tužilaštvo protiv Marhoševića i dr.*, predmet br.: 32 0 K 197278 19 Kž, drugostepena presuda od 2. septembra 2019. (Kantonalni sud u Tuzli)

KANTONALNI SUD U NOVOM TRAVNIKU

Halilović

- *Tužilaštvo protiv Suada Halilovića*, predmet br. T06 0 KT 0006068 12, optužnica od 19. decembra 2013.
- *Tužilaštvo protiv Suada Halilovića*, predmet br. 06 0 K 004665 13 kps, prvostepena presuda (sporazum o priznanju krivice) od 24. juna 2014.

Mišković i dr.

- *Tužilaštvo protiv Dragana Miškovića i Samira Zukana*, predmet br. T06 0 KT 0003651 11, optužnica od 8. novembra 2013.
- *Tužilaštvo protiv Dragana Miškovića i Samira Zukana*, predmet br. T06 0 KT 0003651 11, izmijenjena optužnica od 31. marta 2015.
- *Tužilaštvo protiv Dragana Miškovića i Samira Zukana*, predmet br. 06 0 K 006325 14

K, prvostepena presuda od 3. aprila 2015.

- *Tužilaštvo protiv Dragana Miškovića i Samira Zukana*, predmet br. 06 0 K 006325 14 Kž, drugostepena presuda od 29. juna 2017. (Vrhovni sud FBiH)

Alić

- *Tužilaštvo protiv Elvisa Alića*, predmet br. T06 0 KT 0015822 15, optužnica od 29. marta 2015.
- *Tužilaštvo protiv Elvisa Alića*, predmet br. 06 0 K 008165 15 K, prvostepena presuda od 27. januara 2016.
- *Tužilaštvo protiv Elvisa Alića*, predmet br. 06 0 K 008165 15 Kž, drugostepena presuda od 22. septembra 2017. (Vrhovni sud FBiH)

Avdibašić

- *Tužilaštvo protiv Azre Avdibašić*, predmet br. T 06 0 K 0015466 15, optužnica od 29. novembra 2016.
- *Tužilaštvo protiv Azre Avdibašić*, predmet br. 06 0 K 007953 15 K, prvostepena presuda od 23. oktobra 2017.
- *Tužilaštvo protiv Azre Avdibašić*, predmet br. 06 0 K 007953 15 Kž, drugostepena presuda od 23. januara 2018. (Vrhovni sud FBiH)

OPĆINSKI SUD U TRAVNIKU

Beganović

- *Tužilaštvo protiv Hamše Beganović*, predmet br. KT-12/09, optužnica od 18. februara 2009.
- *Tužilaštvo protiv Hamše Beganović*, predmet br. 51 0 K 018862 09 K 2, prvostepena presuda (optužena se izjasnila krivom) od 9. jula 2009.

Kojadin i dr.

- *Tužilaštvo protiv Dubravka Kojadina, Valentine Omerović*, predmet br. T06 0 KT 0009768 13, optužnica od 18. jula 2013. (*Kojadin i dr.*, optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Dubravka Kojadina, Valentine Omerović*, predmet br. 51 0 K 073060 13 Kps, presuda (sporazum o priznanju krivice) od 19. septembra 2013.

A.N.

- *Tužilaštvo protiv A.N.*, predmet br. T06 0 KTM 0011918 13, Naredba za pokretanje pripremnog postupka od 30. januara 2014.
- *Tužilaštvo protiv A.N.*, predmet br. 51 0 KM 082431 14 KM, Naredba o obustavi postupka

Mrakić

- *Tužilaštvo protiv Mirsade Mrakić*, predmet br. T06 0 KT 0011238 13, optužnica od 23. februara 2015.
- *Tužilaštvo protiv Mirsade Mrakić*, predmet br. 51 0 K 102306 15 K, presuda (optužena se izjasnila krivom) od 12. aprila 2017.

Bajrić i dr.

- *Tužilaštvo protiv Amire Bajrić i Omera Bajrića*, predmet br. T06 0 KT 0019545 16, optužnica od 27. februara 2017. (*Bajrić i dr.* optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Amire Bajrić i Omera Bajrića*, predmet br. 51 0 K 122475 17 K, presuda (optuženi se izjasnili krivim) od 6. aprila 2017.

Bajrić i dr. (II)

- *Tužilaštvo protiv Amire Bajrić i Omera Bajrića*, predmet br. T06 0 KT 0022930 18, optužnica

od 2. aprila 2018. (*Bajrić i dr.* optužnica)

- *Tužilaštvo protiv Amire Bajrić i Omera Bajrića*, predmet br. 51 0 K 137285 18 K, presuda (optuženi se izjasnili krivim) of 13 September 2018

OPĆINSKI SUD U BUGOJNU

Ramić

- *Tužilaštvo protiv Mirzade Ramić*, predmet br. 1048/08, optužnica od 6. februara 2009.
- *Tužilaštvo protiv Mirzade Ramić*, predmet br. 46 0 K 008347 09 K 2, presuda (optužena se izjasnila krivom) od 1. jula 2010.

Suljaković i dr.

- *Tužilaštvo protiv Muje Suljakovića, Šerife Suljaković, Nermina Čolića i Enese Čolić*, predmet br. T06 0 KT 0015038 14, optužnica od 29. decembra 2014. (*Suljaković i dr.*, optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Muje Suljakovića, Šerife Suljaković, Nermina Čolića i Enese Čolić*, predmet br. 46 0 K 055107 14 Kps, presuda (optuženi se izjasnili krivim) od 14. aprila 2015.

OPĆINSKI SUD U VISOKOM

Čović-Gavran

- *Tužilaštvo protiv Amre Čović-Gavran*, predmet br. T04 0 KT 0001071 10, optužnica od 2. avgusta 2010.
- *Tužilaštvo protiv Amre Čović-Gavran*, predmet br. 41 0 K 017836 10 K, prvostepena presuda od 5. septembra 2017.

Ajkunić

- *Tužilaštvo protiv Eldina Ajkunića*, predmet br. T04 0 KT 0034746 18, optužnica od 2. aprila 2018.
- *Tužilaštvo protiv Eldina Ajkunića*, predmet br. 41 0 K 071070 18 K, presuda (optužni se izjasnio krivim) od 20. avgusta 2018.

116011 17Kž, drugostepena presuda od 15. maja 2017.

Šukalić

- *Tužilaštvo protiv Adile Šukalić*, predmet br. T04 0 KT 0035539 18, optužnica od 21. juna 2016.
- *Tužilaštvo protiv Adile Šukalić*, predmet br. 43 0 K 160867 18 K, prvostepena presuda od 22. novembra 2018.

OPĆINSKI SUD U ZENICI

Tešnjak

- *Tužilaštvo protiv Mirsada Tešnjaka*, predmet br. T04 0 KT 0002830 10, optužnica od 17. januara 2011.
- *Tužilaštvo protiv Mirsada Tešnjaka*, predmet br. 43 0 K 043327 11 K, prvostepena presuda od 16. jula 2014.

Bajrić

- *Tužilaštvo protiv Bisere Bajrić*, predmet br. T04 0 KT 0036625 18, optužnica sa zahtjevom za izdavanje kaznenog naloga od 18. februara 2019.
- *Tužilaštvo protiv Bisere Bajrić*, predmet br. 43 0 K 168614 19 K, prvostepena presuda od 4. decembra 2019.

Rizvić-Jeitner

- *Tužilaštvo protiv Benjamina Rizvić-Jeitnera*, predmet br. T04 0 KT 0002830 10, optužnica od 17. januara 2011.
- *Tužilaštvo protiv Benjamina Rizvić-Jeitnera*, predmet br. 43 0 K 043327 11 K, prvostepena presuda od 10. decembra 2014.
- *Tužilaštvo protiv Benjamina Rizvić-Jeitnera*, predmet br. 43 0 K 043327 15 Kž 2, drugostepena presuda od 14. maja 2015.

OPĆINSKI SUD U TEŠNJU

Kovačević I

- *Tužilaštvo protiv Amira Kovačevića*, predmet br. KT-409/07, optužnica od 18. juna 2007.
- *Tužilaštvo protiv Amira Kovačevića*, predmet br. 39 0 K 000164 07 K, prostepena presuda od 17. decembra 2008.
- *Tužilaštvo protiv Amira Kovačevića*, predmet br. 39 0 K 000164 07 Kž, drugostepena presuda od 21. maja 2009.

Jašarević

- *Tužilaštvo protiv Fadila Jašarevića*, predmet br. T04 0 KT 0020478 14, optužnica od 23. februara 2015.
- *Tužilaštvo protiv Fadila Jašarevića*, predmet br. 43 0 K 116011 15 K, prvostepena presuda od 14. decembra 2016.
- *Tužilaštvo protiv Fadila Jašarevića*, predmet br. 43 0 K

Kovačević II

- *Tužilaštvo protiv Amira Kovačevića*, predmet br. KT-V-1742/08, optužnica od 12. februara 2009. (*Kovačević II*, optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Amira Kovačevića*, predmet br. 39 0 K 002941 09 K, prvostepena presuda od 10. maja 2010.

- *Tužilaštvo protiv Amira Kovačevića*, predmet br. 39 0 K 002941 10 Kž, drugostepena presuda od 14. januara 2011. (Kantonalni sud u Zenici)

Solo

- *Tužilaštvo protiv Kasima Sole*, predmet br. T 04 0 KT 0022670 15, optužnica od 29. decembra 2015.
- *Tužilaštvo protiv Kasima Sole*, predmet br. 39 0 K 041225 16 K, prvostepena presuda od 18. jula 2018.

KANTONALNI SUD U SARAJEVU

Kurtović

- *Tužilaštvo protiv Samira Kurtovića i dr.*, predmet br. T09 0 KTO 0084920 15, optužnica od 15. marta 2016.
- *Tužilaštvo protiv Melise Šehović*, predmet br. 09 0 K 026828 16 K, prvostepena presuda od 8. septembra 2016. (*Melisa Šehović*, prvostepena presuda)
- *Tužilaštvo protiv Samira Kurtovića i Nemanje Jankovića*, predmet br. 09 0 K 023899 16 K, prvostepena presuda od 14. maja 2018.
- *Tužilaštvo protiv Samira Kurtovića i Nemanje Jankovića*, predmet br. 09 0 K 023899 18 K3, prvostepena presuda od 21. juna 2019.
- *Tužilaštvo protiv Samira Kurtovića i Nemanje Jankovića*, predmet br. 09 0 K 023899 19 Kž, drugostepena presuda od 16. decembra 2019.
- *Tužilaštvo protiv Samira Kurtovića i Nemanje Jankovića*, predmet br. 09 0 K 023899 20 Kžk, trećestepena presuda od 15. decembra 2020.

Elkaz

- *Tužilaštvo protiv Alena Čengića i dr.*, predmet br. T09 0 KTK 0076532 14, optužnica od 1. aprila 2016,
- *Tužilaštvo protiv Kemala Elkaza*, predmet br. 09 0 K 023702 16 K4, prvostepena presuda od 6. juna 2017. (sporazum o priznanju krivice)

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

Karaman

- *Tužilaštvo protiv Karaman i Bašića*, predmet br. T09 0 KT 097642 16, optužnica od 15. septembra 2016.
- *Tužilaštvo protiv Enise Karaman*, predmet br. 65 0 K 599998 17 K, prvostepena presuda od 10. oktobra 2018.
- *Tužilaštvo protiv Enise Karaman*, predmet br. 65 0 K 599998 19 Kž, drugostepena presuda od 3. jula 2019. (Kantonalni sud u Sarajevu)

Alimanović

- *Tužilaštvo protiv Hasiba Alimanovića*, predmet br. T09 0 KT 0081106 15, optužnica od 30. oktobra 2018.
- *Tužilaštvo protiv Hasiba Alimanovića*, predmet br. 65 0 K 731500 19 K, prvostepena presuda od 12. avgusta 2019.

Zejnilić

- *Tužilaštvo protiv Đemaila Zejnilića*, predmet br. T09 0 KT 0013329 10 K, optužnica od 15. decembra 2010. (*Đemail Zejnilić*, optužnica)
- *Tužilaštvo protiv Đemaila Zejnilića*, predmet br. 65 0 K 178012 11 K, prvostepena presuda od 20. juna 2011.

Bostandžija

- *Tužilaštvo protiv Aleme Bostandžija*, predmet br. T09 0 KT 0051960 13 K, optužnica o 15. jula 2014.
- *Tužilaštvo protiv Aleme Bostandžija*, predmet br. 65 0 K 448574 14 K, prvostepena presuda od 26. januara 2017.
- *Tužilaštvo protiv Aleme Bostandžija*, predmet br. 65 0 K 448574 18 Kž, drugostepena presuda od 17. oktobra 2018. (Kantonalni sud u Sarajevu)

Ćatić i Pičuga

- *Tužilaštvo protiv Jasmina Ćatića i Jasmina Pičuge*, predmet br. T09 0 KT 0039029 12 K, optužnica od 11. oktobra 2012.
- *Tužilaštvo protiv Jasmina Ćatića i Jasmina Pičuge*, predmet br. 65 0 K 275790 12 K, prvostepena presuda od 24. maja 2013.

OPĆINSKI SUD U LIVNU**Bosančić**

- *Tužilaštvo protiv Patricije Bosančić*, predmet br. 68 0 K 000359 08 K, prvostepena presuda od 9. jula 2009.

RS**OKRUŽNI SUD U BANJALUCI****Regodić**

- *Tužilaštvo protiv Miodraga Regodića*, predmet br. 11 0 K 011096 12 Kps-p, prvostepena presuda od 28. januara 2013. (sporazum o priznanju krivice)

Đurić

- *Tužilaštvo protiv Emanuele Đurić*, predmet br. 11 0 K 001048 09 K, prvostepena presuda od 19. septembra 2009.

Miljević

- *Tužilaštvo protiv Miodraga Miljevića*, predmet br. 110K013097 13 K-p, prvostepena presuda od 5. juna 2014.
- *Tužilaštvo protiv Miodraga Miljevića*, predmet br. 11 0 K 013097 4 Kž, drugostepena presuda od 30. septembra 2014. (Vrhovni sud RS)

Odobasić

- *Tužilaštvo protiv Mehmeda Odobašića*, predmet br. 11 0 K 020196 18 K, prvostepena presuda od 19. februara 2019.
- *Tužilaštvo protiv Mehmeda Odobašića*, predmet br. 11 0 K 020196 19 Kž, drugostepena presuda od 10. septembra 2020. (Vrhovni sud RS)

OKRUŽNI SUD U DOBOJU**Malić i Omahać**

- *Tužilaštvo protiv Dijane Malić i Mehmeda Omahaća*, predmet br. 13 0 K 0033360 15 K, prvostepena presuda od 18. juna 2015.
- *Tužilaštvo protiv Dijane Malić i Mehmeda Omahaća*, predmet br. 13 0 K 0033360 15 Kž 5, drugostepena presuda od 14. septembra 2015. (Vrhovni sud RS)

Pavličević

- *Tužilaštvo protiv Save Pavličevića*, predmet br. 13 0 K 002934 14 K, prvostepena presuda od 6. juna 2014.
- *Tužilaštvo protiv Save Pavličevića*, predmet br. 13 0 K 002934 14 Kž, drugostepena presuda od 11. novembra 2014. (Vrhovni sud)

OSNOVNI SUD U BANJALUCI

Buzadžija

- *Tužilaštvo protiv Milana Buzadžije*, predmet br. 710K09272410K, prvostepena presuda od 28. decembra 2011.

Jajčević

- *Tužilaštvo protiv Ivice Jajčevića*, predmet br. 71 0 K 011347 07 K, prvostepena presuda od 25. septembra 2010.

Tomić

- *Tužilaštvo protiv Milutina Tomića*, predmet br. 71 0 K 105755 12 K, prvostepena presuda od 15. septembra 2013.

F. DŽ i F. R

- *Tužilaštvo protiv F. DŽ. i F. R.*, predmet br. Kt-1087/05, optužnica od 23. novembra 2005.
- *Tužilaštvo protiv F. DŽ. i F. R.*, predmet br. 71 0 K 011625 05 K, prvostepena presuda od 29. maja 2009.

OSNOVNI SUD U GRADIŠCI

Đurđević

- *Tužilaštvo protiv Veselka Đurđevića*, predmet br. 72 0 K 008429 09 K, prvostepena presuda od 18. februara 2010.

Rašković

- *Tužilaštvo protiv Živka Raškovića*, predmet br. T13 0 KT 0028874 16, optužnica od 19. aprila 2016.
- *Tužilaštvo protiv Živka Raškovića*, predmet br. T13 0 KT 0028874 16, prvostepena presuda od 25. maja 2016.

OSNOVNI SUD U TESLIĆU

Nedić

- *Tužilaštvo protiv Duleta Nedića*, predmet br. T15 0 KT 0010279 12, optužnica od 25. novembra 2014.
- *Tužilaštvo protiv Duleta Nedića*, predmet br. 87 0 K 017991 15 K, prvostepena presuda od 29. avgusta 2016.
- *Tužilaštvo protiv Duleta Nedića*, predmet br. 87 0 K 017991 15 Kž, drugostepena presuda od 15. marta 2017.

OSNOVNI SUD U MODRIČI

Okanović

- *Tužilaštvo protiv Eme Okanović*, predmet br. T15 0 KT 0011188 12, optužba od 10. jula 2014.
- *Tužilaštvo protiv Eme Okanović*, predmet br. 86 0 K 034122 17 K, prvostepena presuda od 13. aprila 2017.

Aljić i Aljić

- *Tužilaštvo protiv Rukije Aljić i Senahida Aljića*, predmet br. T15 0 KT 0011188 12, optužnica od 10. jula 2014.
- *Tužilaštvo protiv Rukije Aljić i Senahida Aljića*, predmet br. 86 0 K 043255 17 K, prvostepena presuda od 6. februara 2017.

OSNOVNI SUD U MRKONJIĆ GRADU

Milanović

- *Tužilaštvo protiv Jovanke Milanović*, predmet br. KT. 232/08, optužnica od 11. marta 2009.
- *Tužilaštvo protiv Jovanke Milanović*, predmet br. 75 0 K 007525 09 K, prvostepena presuda od 20. novembra 2009.

OSNOVNI SUD U BIJELJINI

Hidanović i Džafić

- *Tužilaštvo protiv Danijele Hidanović i Nermine Džafić*, predmet br. T14 0 KT 0018688 17, optužnica od 13. decembra 2017.
- *Tužilaštvo protiv Danijele Hidanović i Nermine Džafić*, predmet br. 80 0 K 092852 18, prvostepena presuda od 29. oktobra 2019.
- *Tužilaštvo protiv Danijele Hidanović i Nermine Džafić*, predmet br. 80 0 K 092852 19 kž, drugostepena presuda od 18. decembra 2019. (Okružni sud u Bijeljini)

Beganović

- *Tužilaštvo protiv Maida Beganovića*, predmet br. T14 0 KT 0011430 14, optužnica od 16. septembra 2014.
- *Tužilaštvo protiv Maida Beganovića*, predmet br. 80 0 K 060804 14 K, prvostepena presuda od 19. marta 2015.

OSNOVNI SUD U ZVORNIKU

Erić i Pustivuk

- *Tužilaštvo protiv Miroslava Erića i Predraga Pustivuka*, predmet br. T14 0 KT 0017040 16, optužnica od 21. jula 2016.

- *Tužilaštvo protiv Miroslava Erića i Predraga Pustivuka*, predmet br. 83 0 K 032586 16 K, prvostepena presuda od 25. juna 2018.

Ferhatović

- *Tužilaštvo protiv Hakije Ferhatovića*, predmet br. KT – 411/09, optužnica od 20. jula 2009.
- *Tužilaštvo protiv Hakije Ferhatovića*, predmet br. 83 0 K 003679 10 K 2, prvostepena presuda od 4. februara 2011.
- *Tužilaštvo protiv Hakije Ferhatovića*, predmet br. 83 0 K 003679 10 Kž, drugostepena presuda od 28. aprila 2011.

OKRUŽNI SUD U ISTOČNOM SARAJEVU

Durić i Mehanović

- *Tužilaštvo protiv Murata Durića i Senada Mehanovića*, predmet br. T17 2 KT 0000867 12, optužnica od 11. februara 2012.
- *Tužilaštvo protiv Murata Durića i Senada Mehanovića*, predmet br. 14 0 K 001884 13 K, prvostepena presuda od 28. aprila 2014.
- *Tužilaštvo protiv Murata Durića i Senada Mehanovića*, predmet br. 14 0 K 001884 14 Kž, drugostepena presuda od 7. oktobra 2014.

OSNOVNI SUD U FOČI

Kratovac

- *Tužilaštvo protiv Alise Kratovac*, predmet br. T16 0 KT 0007168 16, optužnica od 7. februara 2017.
- *Tužilaštvo protiv Alise Kratovac*, predmet br. 94 0 K 027368 18 K, prvostepena presuda od 7. novembra 2018.

BRČKO DISTRIKT BiH

OSNOVNI SUD BRČKO DISTRIKTA BiH I
APELACIONI SUD BRČKO DISTRIKTA BiH

Arapović i Tahirović

- *Tužilaštvo protiv Nedžad Arapovića i Suada Tahirovića*, predmet br. KT 9263/15, optužnica od 28. avgusta 2015.
- *Tužilaštvo protiv Suada Tahirovića*, predmet br. 96 0 K 94594 16 K, 16. januara 2016., predmet je razdvojen od predmeta *Arapović*
- *Tužilaštvo protiv Suada Tahirovića*, predmet br. 96 0 K 94594 16 K, prvostepena presuda od 4. februara 2016. (sporazum o priznanju krivice)
- *Tužilaštvo protiv Nedžad Arapovića*, predmet br. KT 9263/15 izmijenjena optužnica od 22. jula 2016.
- *Tužilaštvo protiv Nedžad Arapovića*, predmet br. 960 K 91113/15, prvostepena presuda od 2. avgusta 2016.
- *Tužilaštvo protiv Nedžad Arapovića*, predmet br. 960 KZ 91113/17, drugostepena presuda od . aprila 2017.

Husejnović i Husejnović

- *Tužilaštvo protiv Mustafe Husejnovića zvanog Mućo i Osmana Husejnovića zvanog Omo*, predmet br. KT 5864/13, optužnica od 17. decembra 2013.
- *Tužilaštvo protiv Osmana Husejnovića zvanog Omo*, predmet br. 78903/14. od 30. maja 2014., predmet je razdvojen od predmeta *Husejnović*
- *Tužilaštvo protiv Osmana Husejnovića zvanog Omo*, predmet br. KT 5864/13, izmijenjena optužnica od 22. aprila 2015.

- *Tužilaštvo protiv Osmana Husejnovića zvanog Omo*, predmet br. 78903/14, prvostepena presuda od 22. maja 2015.
- *Tužilaštvo protiv Osmana Husejnovića zvanog Omo*, predmet br. 78903/16 KZ, drugostepena presda od 17. marta 2016.
- *Tužilaštvo protiv Mustafe Husejnovića zvanog Mućo*, predmet br. KT 5864/13 izmijenjena optužnica od 6. maja 2016.
- *Tužilaštvo protiv Mustafe Husejnovića zvanog Mućo*, predmet br. 72686/13, prvostepena presuda od 15. jula 2016.
- *Tužilaštvo protiv Mustafe Husejnovića zvanog Mućo*, predmet br. 72686/16 KZ, rješenje od 12. januara 2017.
- *Tužilaštvo protiv Mustafe Husejnovića zvanog Mućo*, predmet br. 72686/17, drugostepena presuda od 22. juna 2017.
- *Tužilaštvo protiv Mustafe Husejnovića zvanog Mućo*, predmet br. 72686/17 KZ, drugostepena presuda od 16. januara 2018.

Sijamhodžić

- *Tužilaštvo protiv Samira Sijamhodžića*, predmet br. KT 10526/17, optužnica od 27. februara 2017.
- *Tužilaštvo protiv Samira Sijamhodžića*, predmet br. 98618/17K, prvostepena presuda od 11. aprila 2017. (optuženi se izjasnio krivim)
- *Tužilaštvo protiv Samira Sijamhodžića*, predmet br. 98618/17KZ, drugostepena presuda od 7. septembra 2017.

Šečić i Nedić

- *Tužilaštvo protiv Fehreta Šečića i Lejle Nedić*, predmet br. KT11143/17, optužnica od 29. novembra 2017.
- *Tužilaštvo protiv Fehreta Šečića i Lejle Nedić*, predmet br. KT11143/17 izmijenjena optužnica od 9. oktobra 2018.
- *Tužilaštvo protiv Fehreta Šečića i Lejle Nedić*, predmet br. 104826/17, prvostepena presuda od 17. oktobra 2018.
- *Tužilaštvo protiv Fehreta Šečića i Lejle Nedić*, predmet br. 104826/19KZ, drugostepena presuda od 22. avgusta 2019.

Aneksi

ANEKSI I: Međunarodna definicija trgovine ljudima

Protokol Ujedinjenih nacija za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, koji dopunjava Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala (2000.), član 3.

- (a) „*Trgovina ljudima*” znači vrbovanje, prevoz, premještaj, skrivanje ili prihvatanje osoba, pomoću prijetnje ili sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe vlasti ili stanja ugroženosti ili davanje ili primanje plaćanja ili drugih koristi radi dobijanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu eksploatacije. Eksploatacija će, minimalno, uključivati prostituciju drugih, ili neke druge oblike seksualne eksploatacije, prinudni rad i usluge, ropstvo ili postupke slične ropstvu, služenje ili uzimanje organa;
- (b) Pristanak žrtve trgovine ljudima na namjeravanu eksploataciju iz tačke (a) ovog člana nevažan je kada je korišteno bilo koje sredstvo iz tačke (a);
- (c) Vrbovanje, prevoz, premještaj, skrivanje ili prihvatanje djeteta u svrhu eksploatacije se smatra „trgovinom ljudima” čak i kada ne uključuje nijedno od sredstava iz tačke (a) ovog člana;
- (d) „Dijete” je svaka osoba ispod osamnaest godina.

ANEKS II: Trgovina ljudima u Krivičnom zakonu BiH

KZ BiH 2003	KZ BiH 2010	KZ BiH 2015
Član 186 Trgovina ljudima	Član 186 Trgovina ljudima	Član 186 Međunarodna trgovina ljudima
<p>(1) Ko učestvuje u vrbovanju, prebacivanju, davanju utočišta ili prihvatu osoba, prijeteći ili koristeći silu ili druge oblike prinude, otmicu, prijevaru, obmanu, zloupotrebu vlasti ili tuđe nemoći, ili davanje ili primanje isplata ili povlastica, kako bi se pribavio pristanak osobe koja kontroliše drugu osobu, u cilju eksploatacije osobe, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.</p> <p>(2) Ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini prema maloljetniku, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.</p> <p>(3) Ko organizuje grupu ljudi s ciljem učinjenja krivičnog djela iz st. 1. i 2. ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.</p> <p>(4) Ko iz nehata olakša učinjenje krivičnog djela iz st. 1. do 3. ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.</p> <p>(5) Eksploatacija iz stava 1. ovog člana posebno uključuje iskorištavanje drugih putem prostitucije ili drugih oblika seksualne eksploatacije, prinudni rad ili pružanje usluga, ropstvo ili postupke slične ropstvu, služenje pod prinudom ili uklanjanje organa radi transplantacije.</p>	<p>(1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorištavanja prostitucijom drugog lica ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada ili usluga, ropstva ili njemu sličnog odnosa, služenja, odstranjivanja dijelova ljudskog tijela ili drugog iskorištavanja kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine</p> <p>(2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lica koja nisu navršila 18 godina života radi iskorištavanja iz stava (1) ovog člana kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.</p> <p>(3) Ako je krivično djelo iz stavova (1) i (2) ovog člana izvršilo službeno lice prilikom obavljanja službene dužnosti, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.</p> <p>(4) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.</p>	<p>(1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi, kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorištavanja tog lica u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.</p> <p>(2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorištavanja u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina.</p> <p>(3) Ako je krivično djelo iz st. (1) i (2) ovog člana izvršilo službeno lice prilikom vršenja službene dužnosti, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina.</p> <p>(4) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja međunarodne trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od jedne do pet godina.</p>

- (5) Ko organizira ili na bilo koji način rukovodi grupom ljudi radi izvršenja krivičnog djela iz stavova (1) ili (2) ovog člana kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (6) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (7) Ako je izvršenjem krivičnog djela iz stavova (1) i (2) ovog člana prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica iz stavova (1) i (2) ovog člana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (8) Predmeti i prijevozna sredstva upotrijebljena za izvršenje djela bit će oduzeti, a objekti koji su korišteni u svrhu trgovine ljudima mogu se privremeno ili trajno zatvoriti.
- (9) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je lice koje je žrtva trgovine ljudima pristalo na iskorištavanje.

- (5) Ko koristi usluge žrtve međunarodne trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.
- (6) Ako su izvršenjem krivičnog djela iz st. (1) i (2) ovog člana prouzrokovani teže narušavanje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica iz st. (1) i (2) ovog člana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (7) Iskorištavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.
- (8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela bit će oduzeti.
- (9) Na postojanje krivičnog djela međunarodne trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je lice koje je žrtva međunarodne trgovine ljudima pristalo na iskorištavanje.
- (10) Protiv žrtve međunarodne trgovine ljudima koju je počinitelj krivičnog djela prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve međunarodne trgovine ljudima.

ANEKS III: Trgovina ljudima u krivičnim zakonima entiteta i BDBiH

Krivični zakon FBiH	Krivični zakon RS	Krivični zakon BDBiH
<i>Odredbe o trgovini ljudima usvojene 2016.</i>	<i>Odredbe o trgovini ljudima usvojene 2013.</i>	<i>Odredbe o trgovini ljudima usvojene 2013.</i>
<p style="text-align: center;">Trgovina ljudima Član 210a</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio osobu koja ima kontrolu nad drugom osobom vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi osobu u svrhu iskorištavanja te osobe, bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje pet godina. 2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, prisilnim prosjačenjem, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina. 3) Iskorištavanje, u smislu ovog člana, podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, prisilno prosjačenje, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje. 4) Ako je krivično djelo iz st. (1) i (2) ovog člana učinila službena osoba prilikom obavljanja službene dužnosti, učinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje 10 godina. 	<p style="text-align: center;">Trgovina ljudima Član 198a</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) Ko silom, prijetnjom ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog lica, davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posređuje u prodaji, sakrije, primi ili drži drugo lice, a u cilju iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije, korišćenja u pornografske svrhe, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korišćenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kazniće se zatvorom najmanje tri godine. (2) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz stava 1. ovog člana, kazniće se zatvorom od dvije do dvanaest godina. (3) Ako je djelo iz st. 1. i 2. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane grupe, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje pet godina. (4) Ko koristi ili omogućiti drugom korišćenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina. 	<p style="text-align: center;">Trgovina ljudima Član 207a</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorištavanja tog lica kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina. Iskorištavanje u smislu ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje. (2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina. (3) Ako je krivično djelo iz stavova 1 i 2 ovog člana izvršilo službeno lice prilikom obavljanja službene dužnosti, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina.

- (5) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu druge osobe u svrhu omogućavanja trgovine ljudima, bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do pet godina.
- (6) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (7) Ako je učinjenjem krivičnog djela iz st. (1) i (2) ovog člana prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt osoba iz st. (1) i (2) ovog člana, učinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za učinjenje djela će se oduzeti.
- (9) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je osoba koja je žrtva trgovine ljudima pristala na iskorištavanje.
- (10) Protiv žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena od strane učinitelja krivičnog djela učestvovati u izvršenju drugog krivičnog djela, neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

- (5) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom najmanje osam godina.
- (6) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.
- (7) Pristanak žrtve na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima.
- (8) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišćeni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se.

- (4) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.
- (5) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (6) Ako je izvršenjem krivičnog djela iz stavova 1 i 2 ovog člana prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica iz stavova 1 i 2 ovog člana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (7) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela će se oduzeti.
- (8) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je lice koje je žrtva trgovine ljudima pristalo na iskorištavanje. 61
- (9) Protiv žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena, od strane izvršioca krivičnog djela, učestvovati u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Trgovina maloljetnim licima

Član 198b

- (1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati lice mlađe od 18 godina radi iskorišćavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorišćavanja, pornografije, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korišćenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorišćavanja, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.
- (2) Ko djelo iz stava 1. ovog člana izvrši primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi, kazniće se zatvorom najmanje osam godina.
- (3) Ko koristi ili omogući drugom korišćenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije maloljetnog lica, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.
- (4) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz st. 1. i 2. ovog člana, kazniće se zatvorom od tri do petnaest godina.
- (5) Ako je djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

- (6) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom najmanje osam godina.
- (7) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.
- (8) Pristanak maloljetnog lica na bilo koji oblik iskorišćavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje ovog krivičnog djela.
- (9) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišćeni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se.

Organizirava trgovina ljudima član 210b

- (1) Ko organizira ili rukovodi grupom ljudi, organiziranom grupom ljudi, ili grupom ljudi za organizirani kriminal koja zajedničkim djelovanjem učini ili pokuša krivično cijelo iz člana 210a. (Trgovina ljudima) ovog zakona, bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina ili dugotrajnim zatvorom.
- (2) Ko učini krivično djelo u okviru grupe iz stava (1) ovog člana bit će kažnjen kaznom zatvora najmanje 10 godina.
- (3) Pripadnik grupe iz stava (1) ovog člana koji tu grupu ili udruženje otkrije može se osloboditi kazne.

Organizovana trgovina ljudima Član 207b

- (1) Ko organizuje ili rukovodi grupom, organizovanom grupom, ili zločinačkom organizacijom koja zajedničkim djelovanjem učini ili pokuša krivično djelo iz člana 207a (Trgovina ljudima) ovog zakona kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.
- (2) Ko počini krivično djelo u okviru grupe iz stava 1 ovog člana kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina. (3) Ko postane pripadnikom grupe iz stava 1 ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora najmanje jednu godinu. (4) Pripadnik grupe iz stava 1 ovog člana, koji tu grupu ili udruženje otkrije, može se osloboditi kazne.

ANEKS IV: Trgovina ljudima u Krivičnom zakoniku RS iz 2017. Izmjene i dopune usvojene 2021.

Trgovina ljudima Član 145.	Trgovina djecom Član 146.	Udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom Član 147.
<p>(1) Ko silom, prijetnjom ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlaštenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog lica, davanjem ili primanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakrije, primi ili drži drugo lice, a u cilju iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije, korištenja u pornografske svrhe ili drugog oblika seksualnog iskorištavanja, prisiljavanja na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kazniće se kaznom zatvora od tri do dvadeset godina.</p> <p>(2) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz stava 1. ovog člana, kazniće se kaznom zatvora od dvije do dvanaest godina.</p> <p>(3) Ako je djelo iz st. 1. i 2. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od pet do dvadeset godina.</p>	<p>(1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, prisiljavanje na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kazniće se kaznom zatvora od pet do dvadeset godina.</p> <p>(2) Ko djelo iz stava 1. ovog člana izvrši primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, ovlašćenja ili uticaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, kazniće se kaznom zatvora najmanje osam godina.</p> <p>(3) Ko koristi ili omogući drugom korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije djeteta, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora od pet do dvadeset godina.</p>	<p>(1) Ko organizuje grupu ili organizovanu kriminalnu grupu za izvršenje krivičnih djela iz čl. 145. i 146. ovog zakonika, kazniće se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.</p> <p>(2) Ko postane pripadnik kriminalne grupe ili organizovane kriminalne grupe iz stava 1. ovog člana ili na drugi način pomaže grupu ili organizovanu kriminalnu grupu, kazniće se kaznom zatvora od jedne do deset godina.</p>

- (4) Ko koristi ili omogućiti drugom korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (5) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se kaznom zatvora najmanje osam godina.
- (6) Ako je usljed djela iz st. 1 i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina.
- (7) Pristanak žrtve na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima.
- (8) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišteni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se.
- (9) Protiv žrtve trgovine ljudima koju je učinilac krivičnog djela prinudio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela, neće se voditi krivični postupak ako je takvo postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

- (4) Ko oduzme, zadržava, falsifikuje ili uništi lične identifikacione isprave radi vršenja djela iz st. 1. i 2. ovog člana, kazniće se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
- (5) Ako je djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvršeno u sastavu organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina.
- (6) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službeno lice u vršenju službe, kazniće se kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (7) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. st. 1, 2. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje dvanaest godina.
- (8) Pristanak djeteta na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje ovog krivičnog djela.
- (9) Predmeti, prevozna sredstva i objekti korišteni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeće se.
- (10) Protiv žrtve trgovine djecom koju je učinilac krivičnog djela prinudio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela, neće se voditi krivični postupak ako je takvo postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

ANEKS V: Procjena provedbe preporuka iz Izvještaja Misije iz 2009. godine

Preporuke	Preporuke upućene	Faza implementacije	Dodatne informacije
Donijeti amandmane na Krivični zakon BiH, kojima bi se, kao kvalifikatorne okolnosti, predvidjele trgovina ljudima od strane službene osobe, te trgovina koja, sa namjerom ili iz krajnjeg nemara, ugrozi život žrtve	Zakonodavcima, uz konsultacije sa relevantnim ministarstvima pravde	Provedena	Za konkretne odredbe vidjeti Aneks II
Izmijeniti krivična djela predviđena krivičnim zakonima entiteta i Brčko distrikta BiH kao trgovina ljudima radi vršenja prostitucije i navođenje na na prostituciju, tako da se ukloni mogućnost neadekvatnog kvalificiranja krivičnog djela trgovine ljudima u skladu sa međunarodnim pravom	Zakonodavcima, uz konsultacije sa relevantnim ministarstvima pravde	Uglavnom provedena	Kako bi se podvođenje trgovine ljudima pod manje teška krivična djela svelo na minimum, odredbe o trgovini ljudima usvojene su u sva četiri krivična zakon u BiH, a u krivičnim zakonima entiteta i BDBiH izmijenjene su odredbe u vezi sa navođenjem na prostituciju. Za više detalja vidjeti Aneks II i IV. Međutim, kako je istaknuto u ovom Izvještaju, tužiocima i dalje ne prepoznaju stvarne predmete trgovine ljudima kao takve te ih kvalificiraju kao krivična djela za koja su zapriječene blaže kazne, kao što je navođenje na prostituciju
Osigurati da preporuke, navedene u daljem tekstu, nadu odgovarajuće uporište u zakonu.	Zakonodavcima, uz konsultacije sa relevantnim ministarstvima pravde	Prema saznanjima Misije, nijedno zakonodavno tijelo ni nadležno ministarstvo nije izradilo strateški dokument koji bi osigurao provođenje preporuka navedenih u daljem tekstu	

<p>Uputiti predmet Tužilaštvu BiH, ili Sudu BiH, kad god postoji sumnja u pogledu kvalificiranja krivičnog djela koje sadrži elemente trgovine ljudima</p>	<p>Pravosuđu, tužiocima i policijskim organima, prema nadležnosti</p>	<p>Djelimično provedena</p>	<p>Kako je navedeno u ovom Izvještaju, prije izmjena i dopuna krivičnih zakona entiteta i BDBiH, tužioci često nisu prepoznavali stvarna djela trgovine ljudima kao takva te su ih kvalificirali kao lakša krivična djela za koja su propisane blaže sankcije, umjesto da ih dostave na procesuiranje Tužilaštvu BiH.</p>
<p>Razmotriti sve otežavajuće okolnosti prije ocjene olakšavajućih okolnosti; takva procjena bi trebala obuhvatiti potencijalne povrede ljudskih prava, posvećujući posebnu pažnju starosnoj dobi žrtava, njihovom broju, stepenu i trajanju iskorištavanja, te uvjetima kojima su žrtve bile izložene</p>	<p>Pravosuđu, tužiocima i policijskim organima, prema nadležnosti</p>	<p>Djelimično provedena</p>	<p>Kao što je istaknuto u ovom Izvještaju, usprkos nekolicini pozitivnih primjera u kojima je kazna srazmjerna težini djela, ukupna praksa izricanja krivičnih sankcija u predmetima trgovine ljudima može se nazvati blagom</p>
<p>Usvojiti smjernice radi dosljedne primjene člana 48. Krivičnog zakona BiH, te odgovarajućih odredaba krivičnih zakona entiteta i Brčko distrikta BiH, i primijeniti metodologije koje štite ljudska prava, poštujući standarde međunarodnog prava koji zahtjevaju da kazne za krivično djelo trgovine ljudima moraju biti djelotvorne, proporcionalne i preventivne</p>	<p>Pravosuđu, tužiocima i policijskim organima, prema nadležnosti</p>	<p>Prema saznanjima Misije, takve smjernice do danas nisu izrađene</p>	
<p>Omogućiti korištenje posebnih istražnih mjera i drugih sredstava za krivično gonjenje počinitelja trgovine ljudima kojim se mogu prikupiti drugi dokazi, osim izjava žrtava, kada je to svrsishodno radi sigurnosti potencijalnih žrtava i u skladu sa drugim načelima ljudskih prava</p>	<p>Pravosuđu, tužiocima i policijskim organima, prema nadležnosti</p>	<p>Djelimično provedena</p>	<p>Kako je istaknuto u ovom Izvještaju, tužioci često gledaju na žrtve prvenstveno kao na izvor informacija, a ne kao na osobe čija su prava povrijeđena i koje, stoga, imaju pravo na zadovoljenje pravde, što za posljedicu ima preveliko oslanjanje na njihove iskaze u svrhu dokazivanja.</p>

<p>Predložiti sadržaj smjernica i drugih instrumenata, kojima se pospješuje koordiniranje u skladu sa nalazima ovog izvještaja.</p>	<p>Pravosuđu, tužiocima i policijskim organima, prema nadležnosti</p>	<p>Djelimično provedena</p>	<p>U svrhu unapređenja kapaciteta organa za provođenje zakona i tužilaštava u oblasti provođenja koordiniranih istraga u predmetima trgovine ljudima, Misija je, zajedno sa Udarnom grupom i predstavnicima šire pravne zajednice, izradila Priručnik za provođenje istraga u predmetima trgovine ljudima.</p>
<p>Organizirati obuku o elementima trgovine ljudima u skladu sa međunarodnim standardima, sa posebnim osvrtom na razlike između krivičnih zakona i krivičnog postupka na nivou države, entiteta i Brčko distrikta BiH;</p>	<p>Centrima za edukaciju sudija i tužilaca</p>	<p>Provedena</p>	<p>Misija je održala spomenutu obuku u saradnji sa Centrima za edukaciju sudija i tužilaca. Međutim, bila bi korisna i dodatna obuka, posebno u oblastima koje izazivaju zabrinutost kako je navedeno u ovom Izvještaju.</p>
<p>Organizirati obuku o metodologiji odmjeravanja kazne kao i postupku ocjene otežavajućih okolnosti i drugih faktora koji imaju utjecaja na odmjeravanje kazne.</p>	<p>Centrima za edukaciju sudija i tužilaca</p>	<p>Uglavnom provedena</p>	<p>Centri za edukaciju sudija i tužilaca su povremeno održavali obuke na ovu temu. Međutim, bilo bi korisno organizirati dodatnu obuku o pristupu odmjeravanju kazne koji se zasniva na ljudskim pravima i koji je fokusiran na žrtve, kao i obuku iz ostalih oblasti koje izazivaju zabrinutost kako je navedeno u ovom Izvještaju.</p>
<p>Donijeti amandmane na Krivični zakon BiH, kojima bi se, kao kvalifikatorne okolnosti, predvidjele trgovina ljudima od strane službene osobe, te trgovina koja, sa namjerom ili iz krajnjeg nemara, ugrozi život žrtve</p>	<p>Zakonodavcima, uz konsultacije sa relevantnim ministarstvima pravde</p>	<p>Provedena</p>	<p>Za konkretne odredbe vidjeti Aneks II</p>

SKRAĆENICE

BiH:	Bosna i Hercegovina
BDBiH:	Brčko distrikt BiH
KZ:	Krivični zakon
ZKP:	Zakon o krivičnom postupku
VE:	Vijeće Evrope
EKLJP:	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP:	Evropski sud za ljudska prava
EU:	Evropska unija
FBiH:	Federacija BiH
FRA:	Agencija za temeljna prava
VSTV BiH:	Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH
ODIHR:	Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava
OHCHR:	Ured Visokog komesara UN-a za ljudska prava
OSR/CTHB:	Ured Specijalnog predstavnika i koordinatora OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima
Protokol iz Palerma:	Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, koji dopunjava Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala
RS:	Republika Srpska
SIPA:	Državna agencija za istrage i zaštitu
UNTOC:	Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala
UN:	Ujedinjene nacije
UNODC:	Ured Ujedinjenih nacija za borbu protiv narkotika i kriminala

